

с и н т и я
о з и к

МЕСИЯТА от Стокхолм

 ciela

награда
на фондация
Елизабет Костова
за превод,
2008 г.

СИНТИЯ ОЗИК МЕСИЯТА ОТ СТОКХОЛМ

Превод: Йордан Костурков

chitanka.info

„Месията от Стокхолм“ е роман за изгубения през войната роман на прочутия писател модернист Бруно Шулц, авторът на „Канелените магазини“ и „Санаториум Клепсидра“.

В шведската столица двама души, които претендират, че са синът и дъщерята на Шулц, са намерили по загадъчен начин ръкописа. Един роман за великите творци и съдбата на книгите им.

Синтия Озик (1928 г.) е сред най-известните и влиятелни постмодерни романистки в САЩ. От 1966 година до днес е издала пет романа, седем сборника с разкази, шест сборника с есета, пиеси. „Месията от Стокхолм“ е нейният шедьовър. Последният ѝ роман „Наследникът на бляскавия свят“ е издаден през 2004 година.

На Филип Рот

Баща ми никога не се умори да превъзнася тази основна стихия — материята.

„Няма такова нещо като мъртва материя, учеше ни той, липсата на живот е само маскировка, зад която се крият непознати форми на живот. Обсегът на тези форми е безкраен, а отсенките и нюансите им са безгранични. Демииургът е притежавал важни и интересни творчески рецепти. Благодарение на тях той е създал цяло многообразие от видове, които се обновяват по свои собствени механизми. Никой не знае дали тези рецепти някога ще бъдат възстановени. Но това не е необходимо, защото дори и ако класическите методи на сътворяване се окажат недостъпни в бъдеще, все още остават някои незаконни методи, безкрайно много еретични и престъпни методи.“

БРУНО ШУЛЦ

УЛИЦАТА НА КРОКОДИЛИТЕ

Jag är stjärnan som speglar sig i dig.

Din själ är mitt hem. Jag har inget annat.

Аз съм звездата, която се отразява в теб.

*Твоята душа е моят дом. Друг
нямат.*

Пер
Лагерквист,
„Вечерна
земя“^[1]

1

В три часа следобед — в часа, в който по цял свят литературното гърне е започнало да кипи, когато клюките в отделите за рецензиране на книги на вестниците са най-необуздани и в изобилие и когато есенното небе над Стокхолм започне да смъква надолу полупрозрачния диск (яйчена черупка, предпазваща синьо-черния жълтък) над града с островърхи кули и вода — в този съзлив, но възвишен час Ларш Андеменинг можеше да бъде намерен в леглото си да подрямва. Не че някой би отишъл да го търси там. Той нямаше жена, апартаментът му беше малко по-голям от един процеп в стената, а гости можеха да се появят там само веднъж на две години; юрганът му, купчина на едри буци, представляваше едно надигнато кълбо, което евентуално би могло да загатва за присъствието на Ларш под него. Работата беше там, че той се оказваше вътре почти всеки следобед, от ноември до началото на въпросния гол и опустошителен март, когато се отказа от навика си, макар че никой не разбра това.

Той живееше на десет минути пеш от „Моронтъорн“, където работеше — сравнително нов вестник с неопределен профил, конкурент на другите сутрешни издания — величествен стар „Дагенс Нюхетер“ и уважавания „Свенска Дагбладет“. Самият Ларш беше, поне на външен вид, сравнително млад — на четиридесет и две, но изглеждаше доста по-млад, вероятно защото бе сух и кокалест и нямаше никакво шкембенце под токата на колана си. Но и в лицето му имаше нещо, което разкриваше незрялост — някаква неувереност, някакъв дух на незавършеност. Ръката на бездушен създател бе размазала устата, брадичката и адамовата му ябълка. Него често го третираха така, сякаш току-що прави първите си стъпки и се изправя с неукрепнала сила на мускулите си срещу живота.

Истината е, че той се бе женил, и то неведнъж, а два пъти, като и двата пъти беше живял общо взето цяло десетилетие в приличен апартамент със стилна мебел: с кристален полилей при първата му жена, с тежка спалня от деветнадесети век при втората, а и при двете

— с разположени навсякъде къси свещи в стъклени топки, които се палеха и трепкаха на залез-слънце. У него тайничко се криеше голяма доза типично бюргерско поведение, което беше изчезнало не с определено намерение, а от изтощение. Никоя от двете му жени не го бе харесвала дълго. Биргита се оплакваше, че имало нещо неестествено — хаотично — в характера му. Улрика постоянно се сражаваше с него и му открадна дъщерята от брака им; беше чул от опечалената жена, която някога му бе тъща, че двете заминали за Америка. Бившата му тъща не изпитваше гняв към него — приемаше го като някакво сираче.

Майката на Улрика не беше интелигентна, но съвсем не беше на грешен път. Ларш Андеменинг вярваше за себе си, че е една душа, спряна в развитието си, че е човек, отклонен от правия път. Той принадлежеше на друг свят. Сам си беше измислил собственото си име. Не беше казвал на никого — нито на жените си през всичките тези години, нито на колегите си в „Моронтьорн“, където веднъж седмично водеше рубрика за нови книги — това, което бе разбрал за себе си: че е син на един убит човек, на един човек, застрелян на улицата преди повече от четиридесет години, в Полша, докато синът му още бил в утробата на майка си. Това беше нещо, което той знаеше и криеше в себе си. В него имаше нещо опасно, не само защото не се съобразяваше с установените норми — от най-ранното му детство го бе завладяла тази противоестествена история — а защото този негов баща беше легенда, беше блян, или по-точно, защото той самият беше грешно семе, изхвърлено от един труп. Ларш никога не научи името на майка си, името на баща му, обаче, му бе станало мания.

Баща му, гимназиален учител по рисуване, който бе живял скромно и уединено в скромен и уединен град в Галиция, беше авторът на известни странни истории. Името му беше Бруно Шулц.

А заради тези истории Ларш щателно беше изучавал полски език, в началото самостоятелно, след това от една възрастна ексцентрична полякиня, пенсионирана преподавателка по литература от Краковския университет; тя беше избягала в Стокхолм със съпруга си евреин по време на вълненията през 1968 година. Произходът и, беше обяснила тя, бил благороден, в семейството течала древна кръв, били непреклонни, помнели, че благородството задължава — срещу парите му тя му осигуряваше знания. Тя яко притискаше своя ученик и

натика Ларш от буквара направо в обраслите с гъсталак гори на модернистите от периода между двете световни войни. Ларш вече схващаше достатъчно бързо. Четеше малко непохватно, но леко, в стремежа си да се домогне до историите на баща си.

Заради този свой баща Ларш бе останал затворен в себе си. Усещаше, че прилича на баща си: всички истории разказваха за мъже, които все по-дълбоко се затваряха във фантасмагориите си. Една от тези истории беше за някакъв мъж, който спи и пада сред постелките и завивките — като плувец, който плува срещу течението, като пленник в огромна купа с тесто.

[1] Превод У. Х. Одън и Лейф Шьоберг ↑

2

Когато се освобождаваше от свързаните с брака си навици, Ларш не остави при себе си нищо друго, освен кутията за бои на мъничката си дъщеря. Телефонът, по който бяха имали толкова много разпавии с Улрика, след като тя беше избягала с детето — вълн! Пищещата машина, която го свързваше с литературното гърне — вълн! Беше решил да пречисти живота си. Всеки, който искаше да се свърже с него, трябваше да го направи чрез служителката от приемната на „Моронтьорн“. Всички тези обстоятелства — всички тези затруднения — придаваха на Ларш, Господ знае как, вид на ембрион, той сякаш чакаше мъртвият му баща да го намери и затова беше изпълнен с решимост да остане разпознаваем.

Макар че косите му вече бяха започнали да побеляват. Кожата на високото му чело филигранно бе украсена с нишки с цвета на сирене от козе мляко, а между изключително красивите му очи се бяха вдлъбнали две силно подчертани вертикални бразди. Най-вероятно му предстоеше да сложи очила; беше придобил навика да придърпва връзките на мускулите на веждите си, а те на свой ред опъваха дилите на клепачите му, които, като се присвиваха, изостряха зрението му и вдлъбнаха още по-силно браздите. Въпреки това загрубяване и побеляване, обаче, той все още можеше да бъде взет от някой непознат в асансьора за разсилен.

В „Моронтьорн“ той беше един от тримата рецензенти. Останалите двама бяха Гунар Хемлиг, който водеше рубриката в сряда, и Андерш Фискюнгел, чиято рубрика беше в петък. Ларш беше набутан в понеделника: отдавна бе установено, че никой не обръща никакво внимание на културната страница в понеделник сутринта. В автобуса човек можеше да види как хората се прозяват, докато прескачат от заглавията на първа страница към рубриката за писма на читатели, превзета от мърморковци, противници на алкохола. Дните на седмицата се нижеха и читателите на ранното издание на „Моронтьорн“ започваха да се отърсват от типичната си дремливост. В

сряда те бяха готови за Гунар — познавач на съвременния американски роман; той преподаваше в университета на хонорар курс, който бе нарекъл във вибрациите на лесното си за разпознаване присмехулство „Бракът на Мейлър и Джонг“. В петъка Андерш — на когото се бе паднал най-подходящият ден — заварваше читателите на „Моронтьорн“ нащрек за всякакво изригване на темперамента му. Шпионски романи, книги за кралските особи, спорт, кулинарно изкуство — Андерш пишеше арогантно за всички тези жанрове, а диапазонът му от негативни специалитети винаги търпеше развитие. Петъчните читатели бяха съвсем бодри. Почти една четвърт от всички писма, получавани в „Моронтьорн“, бяха адресирани до Андерш Фискюнгел; той беше своего рода агент-провокактор, особено по темата за тънкия ръжен скандинавски хляб. Той пишеше гадно за всяка готварска книга, която го хвалеше. Било илюстрация, твърдеше той, на шведския провинциализъм.

Почти никакви писма не пристигаха за Ларш Андеменияг. Понеделникът беше безполезен ден. Ларш не го четяха, не го обезпокояваха, не го тормозеха — той бе свободен. Заради тази свобода си лягаше в леглото, преди да е дошла вечерта — не от леност. На стената над леглото си беше залепил два девиза:

ДОРИ ЛЕОНАРДО ДА ВИНЧИ Е РАЗПОЛАГАЛ
САМО С ДВАДЕСЕТ И ЧЕТИРИ ЧАСА НА ДЕН
АРХИМЕД СЪЩО Е СПЯЛ ПОНЯКОГА

Това не бяха шеги. Ларш, за разлика от Гунар, не бе осенен от музата на комедията. Той притежаваше целомъдрието на един съвършено сериозен характер. Много отдавна се беше проснал на олтара на литературата. Когато спеше — тайничко — следобеда, то бе, за да изцеди два дни от един.

Сутринта той четеше. Което означаваше, че започваше от първата страница и свършваше на последната. Той не бе нито повърхностен, нито пренебрежителен като читател; четеше педантично, сякаш го снимаха в забавен кадър, докато плува. Текстът го поемаше и го завладяваше изцяло — беше като човек (човекът сред постелките и завивките в историята на баща му), повлечен от подводно

течение. Бавно-бавно въображаемият филм записваше мъчителните му съпротивляващи се преглъщания. За него четенето беше толкова изтощително, колкото и бавните, натежали загребвания на давеция се. Той му отдаваше цялата си мощ. След което си приготвяше купа грис и рухваше в необятната пустош на юргана си.

Когато се събуди в седем сред пълния мрак на нощта, почувства се странно надебелял — заситен бе от собствената си идея, разбираше това, което мислеше. Той веднага седна да напише рецензията си. Написа я на един дъх, като пещ, която изгаря лой. Сякаш писалката му пращеше по реда от къси букви, които палеше, и вдигаше във въздуха ореоли от гореща мазнина. Въздухът се освежаваше, после се овъгляваше. Сега бе станал много добър, пълен с енциклопедични знания, намираще се в решаващия миг на миропомазването. Той се промуши през всички затворени в клетки хипотези на своя автор — някои бяха открити и тъпчеха зад решетките, други бяха замаскирани, покрити с камуфлажни шарки; той обаче беше дервиш, проникваше навсякъде. Когато вече виждаше победата, започна да се замайва от световъртеж, беше леко уплашен от всичко, което знаеше. Някакъв мазен клюн го откъсна от перваза и го въздигна някъде нависоко, където той нямаше власт. Докато бе спал, нещо се беше случило вътре в него. Сънят му не беше го ободрил, не беше възстановил силите му. Не бе сънувал сънища. После клепачите му се отвориха с щракване, като че беше марионетка, и тогава видя: това, което *видя*, преди още да бе формулирал и една дума от него, бе завършената си работа. Видя я като някакъв съд, вдлъбнат, излъскан, с оформена кухня. В чашката лежеше алабастрово яйце с едно-единствено бляско петънце — не, не беше яйце, беше сфера, изумително обла. Око. Човешко око, неговото око, но всъщност не беше неговото. Окото на убития си баща.

3

Кой знае защо и Гунар Хемлиг, и Андерш Фискюнгел, врагове помежду си — воюващи отдавна, покровителстваха Ларш. Те не го обичаха, но той не представляваше заплаха за тях и рядко им се пречкаше в краката. За разлика от Гунар и Андерш, Ларш — вероятно заради позорния си понеделник — не разполагаше със свое собствено преградено кътче. Той се вестяваше в „Моронтъорн“ главно, за да предаде работата си и да вземе поръчките и съобщенията за него. Стоеше настрани от почти всички разговори, не знаеше клюки и по отношение на политиката в редакцията беше като невинен младенец. Пристигаше в десет часа, най-често в четвъртък вечерта, за да напечати ръкописа си. Често използваше пишещата машина на Андерш в неговото кътче, когато Андерш го нямаше, иначе ползваше машината на Гунар. Понякога и двамата ги нямаше. Не беше рядко обаче и двамата да са там, да пушат и четат, всеки в своето кътче, когато Ларш пристигнеше, и в такива случаи той се скиташе като угрижено привидение, докато търсеше бюро и свободна машина. Сядаше, на който и да е попаднал му свободен стол и полагаше усилия да се пребори с опърничавите клавиши. Поради недостатъчна практика беше слаб машинописец. Постоянно чукаше т, вместо желаното ш, като така измисляше странни думи.

— Шведски от Северна Дакота — бе коментирал Гунар, поглеждайки надолу към листа на Ларш.

— Апартаментът ми е толкова тесен — извини се Ларш — трябва да избирам между това да държа там пишеща машина или чистите си чорапи.

— Може би, ако използваш чорапите си като пишеща машина, ще можеш да напечаташ един ръкопис без грешки — бе казал Гунар; това се бе случило една вечер, когато Андерш го нямаше. В сградата често се чуваха неясни призрачни звуци — дъските на пода просъскваха или ръмжаха, от време на време, дори и подсвиркваха под краката им. Отделите на редакцията на „Моронтъорн“ се помещаваха в

Гамла Стан, Стария град, на ъгъла до Борсата и Академията, в квартал, който сполучливо беше възстановен с цялата си живописност. Но за последно дърводелец беше идвал в окаяните и разнебитени помещения на „Моронтъорн“ с чука си преди почти осемдесет години, в резултат на което сградата на вестника изглеждаше живописна само откъм улицата. Вътре всичко беше замислено да създава проблеми. Фасадата на долния етаж загатваше за някогашното присъствие на кръчмата (тя също се бе наричала „Моронтъорн“ в знак на уважение към продължаващите до зори от древни времена веселби там), която бе заемала същото място преди сто и петдесет години. Служителите се шегуваха, че водопроводната инсталация е била монтирана от предшественика на кръчмаря — аптекарят от осемнадесети век, за когото се говореше, че бил изобретил в някакъв футуристичен сън тоалетната, където водата се пускаше с дърпане на верига. Асансьорът представляваше едно неудобство, което можеше да побира едва двама души, при условие че единият е само скелет.

Ларш беше достатъчно хилав за всякакви ситуации. Гунар беше коментирал, че той точно съответства на сградата, в която се помещаваше „Моронтъорн“. Сива, тясна, на шест мизерни етажа. Културният отдел заемаше най-горния етаж, където силно дисциплиниран полк от мишки бе разположил командния си пост. Всички плоскости бяха заети от купища книги. Мишките ги използваша методично за храна — предговорите за предястие, а показалците за десерт. Небостъргачи от огризани томове израстваха от пода, наклонени от закърпените первази.

— Шведски от Минесота — рече Гунар. Вместо *толерантност* Ларш беше напечатал *шолерантност*, вместо *такт* — *шакт*. — Знаеш ли какво ще ти помогне, Ларш? Компютризацията. Само че, ако компютрите не са Apple или IBM, не ги искам. Ако оставим на Нилсон, той ще докара само японски, бас ловя. Но едва ли ще стигнем дотам. Електрическата инсталация е в такова състояние, че не може да ги поеме, а Нилсон твърди, че не му разрешавали да монтира нова инсталация, докато не станело нещо със стените — един Господ знае какво. Може би да рухнат.

— Аз съм си доволен от писалката — рече Ларш. Той задраска с *шакт* и напечати *такт*. Боравеше несръчно с машините, но стилът му беше чист. Рецензиите на Гунар, за разлика от неговите бяха

изпъстрени с американизми. Гунар обичаше всичко американско, включително имитациите им на всякакви видове сирене — при последното си пътуване до Ню Йорк беше донесъл три килограма американско топено сирене „Велвета“ за подарък на жена си.

— Знаеш ли от колко време са се компютризирали в „Експресен“? — попита Гунар.

— Аз предпочитам да съм тук, в Стария град.

— Е, на теб ти приляга — каза Гунар. — Гогол. Балзак... Люсиен дьо Рюбампър също няма пишеща машина. Ура, ето стените падат.

Чуваше се тътен, вибрация. Асансьорът се качваше нагоре.

— Ако е Андерш — рече Ларш — ще трябва да завърша това. Ще му трябва бюрото.

— Ще му трябва това, което е в бюрото. — Гунар дръпна чекмеджето. Вътре лежеше използвана от Андерш бутилка, наклонена настрани. — Ти тук си изключение, Ларш. Не всички мислят само за художествена литература денем и нощем. Едни пият вода, други — вино.

Въпросът за Ларш и художествената литература беше една от постоянните комични теми на Гунар: той често беше сигнал за изригване на раздражението му към Андерш. Андерш, твърдеше той, използвал отбраното си местенце в петъчния брой, за да хъхри и хленчи, заел се бил да разруши чувството за собствено достойнство на шведите. Бил антипатриот. Шведите били стеснителни хора, твърде съдържани да приемат похвали, твърде затворени в себе си. Но Андерш преобърнал наопаки тази плахост, която при него се била превърнала в самоунижение и самобичуване. В саморазрушаване. Това произтичало от обстоятелството, че бил наполовина финландец по майчина линия — човек не можело да очаква един финландец да има лъчезарен характер.

— Той си плюе в собствената супа — настояваше Гунар. — В Америка тънкият ръжен скандинавски хляб е шик, те мажат хайвер върху него. Разбираш ли какво се получава. Той омърсява и осквернява. Кога за последен път е рецензирал нещо, което му харесва? Кога за последен път е казал добра дума за нещо ново? Мърмори против всички писатели след Стриндберг. Не оставя нищо на мира, дори и, Господ да ни е на помощ, насъщния ни хляб.

— *Неј*, здрасти — поздрави Андерш. Палтото му беше напръскано със сняг, който вече се топеше бързо като сълзи. — Тази бележка е за теб, Ларш. Госпожа Еклунд, коя е тя? Това глупаво момиче долу в приемната, заради него всичко си губи давност. Виждам по датата, че е от миналата седмица.

Ларш грабна листчето хартия и го пхна в джоба си.

— Остана ми само този, последният параграф. Още две изречения.

Андерш хвърли галошите си в ъгъла. Стресната мишка, толкова млада, че още не беше станала на юнкерска възраст, изскочи иззад един картотечен шкаф.

— Госпожа Еклунд — повтори Андерш. — Като започнеш да отнемаш чуждите жени, Ларш, никак няма да е чудно, че ще свършиш това да завладяваш чужди бюра и столове. Да не говорим за чуждата водка. — Той се загледа в текста, който Ларш печаташе. — Написал си „*шеория на числата*“ вместо „*теория на числата*“.

— Кой ще го забележи — обади се Гунар — в понеделнишкия брой?

— Чекмеджето ми е отворено — рече Андерш.

Ларш бързо отговори:

— Търсех гума вътре...

— Никой не ти е пипал водката — каза Гунар. — Не е ли госпожа Еклунд тази, която ти намери частната учителка по полски, Ларш?

— Още една чужденка — обади се Андерш. — Кажете ми, това Стокхолм ли е, или Тимбукту?

— Тя е собственичка на книжарница — отговори Ларш. — Понякога правя заявки при нея.

— Сигурен съм, че е така — каза Гунар.

— Градът е пълен с поляци и турци. Покварата на шведските нрави. Упадъкът на Европа. Боклук в центъра на Стокхолм. Прелюбодейство в книжарниците. Можеш ли да включиш чайника, Ларш?

— Трябва да си вървя — рече Ларш.

— Но най-напред включи чайника, може ли? Нищо не може да се сравни с капка водка в глътка чай, за да се стопли човек.

Ларш взе електрически чайник на Андерш и отиде до чешмата в коридора, до самата мъжка тоалетна. Водата потече в началото ръждива, като едва-едва струеше. Изчака я да се избистри и след това започна да пълни чайника. Междувременно измъкна бележката от джоба си: ГОСПОЖА ЕКЛУНД СА ОБАДИ ЗА СЕСТРА ВИ. Онова момиче долу в приемната беше голяма глупачка. Грешка. Той нямаше никаква сестра. Когато се върна в преграденото кътче на Андерш, той слагаше увитото си на кълбо влажно палто върху картотечния шкаф, а Гунар четеше на глас, с литургически тон първото изречение от ръкописа на Ларш: „Това е една вселена, ограничена до размерите на капан, в която героите са жертви, а безмълвието е присъщо само на неустрашимите“.

— Боже, Боже — рече Гунар. — Колко е била ужасена майка ти. Имам предвид, когато е забременяла с теб. Физическо насилие на висшите форми на литературата.

— Лоша поличба — обади се Андерш — тази учителка полякиня.

— Остави ми ръкописите — каза Ларш.

— *Mea culpa*, виноват — рече Гунар и се поклони. — Проблемът ти, Ларш, е, че имаш прекрасна душа. Но един рецензент в ежедневник не трябва да има прекрасна душа. Това те тласка към художествената проза, а тя към екзалтация и други форми на упадък.

— Това затворено езерце — каза Андерш. — Това езерце на преводачи и хамелеони. Шведският език, този таен език. Кой друг го знае, освен шведите? Кой друг се е втурнал да изучава езиците на другите? Параличът на шведската идентичност. Сипи водата, Ларш.

— Поляците са абсолютно същите. И чехите. И унгарците. Не сме по-лоши от никой друг — възрази Гунар. — Защо да обвиняваме шведите?

Ларш напълни розовата порцеланова чаша на Андерш, а Андерш си отмери великодушно голяма доза водка от бутилката в бюрото си.

— Половината от населението на Стокхолм се смятат за френски философи. А другата половина — Андерш погледна право в очите Гунар — са циркови глашатаи.

Ларш нахлупи плетената си скиорска шапка с пискюл и взе листовете на ръкописа си.

— Само ще го оставя на масата на Нилсон. Лека нощ, господа.

— Това да не е нощна визита — попита Андерш — при учителката по полски?

— Аз вече не ходя при нея на уроци.

— Ще ти кажа какъв ти е проблемът, Ларш. Централна Европа, това е твоят проблем. — Гунар обърна гръб на Андерш, който бе оставил парата от чашата му да се издигне до двата комина на вдъхващия му страхопочитание нос, под прав ъгъл прикачен високо между веждите му, така, че да скрива другата половина на лицето му. — Прага, Виена, Краков. Малко от Будапеща, лек аромат на Букурещ. Хвърли вътре и Дубровник и шепа парижки мизантропи. Можеш да сложиш и Борхес откъм бутоните, но иначе всички те са откачалници от средната част. Да не мислиш, че моите читатели в сряда са чували за Данило Киш? Ти продължаваш да пишеш за него, но те не са го и чували. Когато някога преместят Югославия в Норвегия, може би ще си струва да се погледне в двора на съседа.

— Нашата приятелка госпожа Еклунд — настойчиво се обади Андерш — тя дали може да ми препоръча учителка по сърбохърватски?

— Да не забравяме и сензационния лимонов пулп, изстискан в цитрусовите градини на Калифорния — Адриан Леверкузен, доктор Фауст! Кафка, Музил, Брехт, Канети, Жаб и Кундера. Всичките тези приятели, а да не игнорираме и дамите, как се казваше онази, Сарот? Колкото по-неразбираемо, толкова по-добре. По следите на неразгадаемото. Принцът на невъзможното да се дешифрира. Това точно измъчва понеделнишкия мозък. У Ларш има един понеделнишки Фауст.

Ларш приключи със завързването на шала си.

— Господа, тръгвам.

Асансьорът затрополи надолу, олюлявайки се на вехтите си въжета. През целия път до долу Ларш чуваше как гласовете дрънчат с метален звук, като чук и клещи. Той рядко виждаше някого от тях през работното време — на светлина, по пладне, сега те му се гледаха слаби и безцветни. Бяха едри мъже, същински викинги, но оклюмали. Гунар си имаше свой чайник в своето преградено кътче. Той педантично държеше всичките си вещи педантично отделно. Преди тридесет години бе пристигнал в Стокхолм от Гьотеборг. Андерш беше пристигнал почти по същото време от Малмьо. И двамата имаха

навика да работят нощем, като спяха цяла сутрин и закусваха в четири следобед. Когато на дневната светлина пяната на посредствеността — секретарки, телефони — се разнесе, на тях им доставяше удоволствие да ходят дебнешком сред купищата рецензентски шпалти, да надушват литературна плячка и да изкарват мишките от скривалищата им. Дори Ниагарският водопад от поставеното нависоко казанче в мъжката тоалетна им се струваше по-внушителен след полунощ. Макар че спореха ту за едно, ту за друго — отправяха си нападки за негативизма си, за самоохулането, за тесногръдието, двамата се разбираха много добре и бяха добре осведомени за всичко, което бе от значение. Знаеха всички новини — кои преводачи си пестяха усилията (и двамата бяха съгласни, че никой не можеше да намери разлика между шведския на Свен Стрьомберг и испанския на Свен Стрьомберг), чия любовница току-що се е прехвърлила от един критик на друг, кой виси на косъм.

Ларш не знаеше много за живота им през деня (имаха съпруги, пораснали деца, а Андерш дори се хвалеше, че имал пастрок на осемдесет и седем години и една още по-допотопна леля, и двамата доведени в Стокхолм от Малмьо), но добре разбираше какво правят нощем. Като него и те бяха затънали сред книги и бяха оковани във веригите на азбуката, в плен на изреченията и новите абзаци. А освен това Ларш беше очарован и от някои скрити местенца на живота им. Андерш, например, бе превел без ни най-малко да наруши ритъма му, „Клоскота“, „Камбаните“, на Едгар Алан По — текстът се използваше в училище и децата го рецитираха. Веднъж в месеца Гунар ходеше на отсрещния край на улицата на чай при директора на библиотеката на Академията. Той се гордееше с това и беше обещал на Ларш да ги запознае.

Тази среща, кой знае защо, никога не се осъществи, но за Ларш беше достатъчно, че собствените му крака го отвеждаха почти всеки ден да се промъква по тесните улички на Стария град, да излиза на широкия светъл площад — светъл, бе му направило впечатление, дори в дъждовната светлина — където бе Академията, която за него бе по-свята, от която и да е катедрала. Той изпитваше преданост към всичко там: десетте хиляди скътани тома в уединение в залите с висок таван над странно тихата Борса, където трепкаха компютърни екрани, където един-единствен приглушен глас снижаваше тона си, а неколцина

старци седяха, сякаш в някакъв парламент на статуи; многоцветните километри рафтове, на които новите книги с крещящи заглавия по цялата си суперобложка на безброй езици се съревноваваха да привлекат вниманието на академиците; и навсякъде — сивите шпиллове на кулите, които накъсваха пунктуационно въздуха като писци на писалки нагоре по една улица, надолу по друга. Библиотеката на Академията беше стара-стара, със стари дървени каталожни шкафове и дълги плъзгащи се чекмеджета, книгите бяха регистрирани от човешки ръце и нямаха нищо общо с компютрите. Вместо това безброй редици от престарели енциклопедии церемониално бяха сгушени като скъпоценни камъни от короната в стъклени шкафове в избата с тухлени стени. Ларш бе ходил да види всичко това лично: приятния подземен зандан, фестониран с монашески сводове, и работните маси, на които специално назначени учени оставяха своите претоварени куфарчета за документи. Тези куфарчета: той си представяше изобилието, силата, многострофните „Еди“, сагите с безкрайните си повторения. Блаженството на учени-поети, археолози на древния скандинавски период на упадък. Бездушните богове с проблясващите им нагръдници и буйните им прищевки. Чукут на страшния Тор. Один и Фрея. Всички бяха изчезнали в света на слабите: комичността на всичко.

Мястото на баща му бе там, в кухините на Академията, Ларш бе сигурен в това, както бе сигурен в снега, който се блъскаше в клепачите му. Баща му е бил роден да принадлежи към този пантеон — заедно със Селма Лагерльоф и Кнут Хамсун, с Камю и Пастернак. Шоу, Ман, Пирандело, Фокнър, Йейтс, Белоу, Сингер, Канети! Метерлинк и Тагор. Дългите-предълги изумителни списъци на носителите на Наградата. Баща му, ако бе доживял, щеше да спечели великата Награда — това се разбираше от само себе си. Той принадлежеше към това авторитетно общество.

4

Беше излязъл суров вятър, който властно се разпореждаше с тъмнината в един часа. Мракът продължаваше да запраща сняг в лицето на Ларш и той зави шала около носа и устата си — колко топъл само беше дъхът му в пещеричката, която се бе оформила така! Той бързо мина покрай Борсата и Академията — никъде нямаше запалена крушка, дори и размазаната светлина на фенерчето на пазача не се виждаше. Поредица от побеляващи покриви: колко лесно се виждаше в най-гъстия мрак през лещата на снега. Виещите се спираловидно снежинки с прекъсване падаха край него като морзова азбука. Мирис на нещо изгорено, какво ли беше? Комини. Най-сетне му стана ясно, че върви бързо и е стигнал далече, стъпваше тежко, потичваше, вече бе прекосил моста над шлюзовете, където соленото Балтийско море водеше битка на живот и смърт с връхлитащите сладки води. Той осъзна накъде се е запътил. Този мирис на изгорено. Заслуша се за пожарните. А, комините. Тихо навсякъде: тук беше улицата, където някога бяха живели Нели Закс и майка и. Апартаментът на поетесата, прозорците на поетесата. Всичко там умираше. Той стигна до края на Бергсундстранд в точката на кипене, прегрят под шала и шапката си. Малкото коли с безсънните си фарове се плъзгаха покрай него като бавни котки. Стокхолм, подреден порядъчен град си имаше свой подземен живот, своя скрита безсъница. Всеки, който има тайна в Стокхолм, се върти безспир в празнотата на нощта, а не в съня си.

Зад преградата на въртящите се снежинки шпиловете приличаха на завихрени магьоснически шапки на Мерлин. Двадесет улици зад него гласовете на Гунар и Андерш пулсираха, носеха се във въздуха. Писъци на чайки. Дори сега, когато него го нямаше там. Самохвалство, многословни преструвки в стил рококо, какви позьори! Изтъркани от седене по рафтовете, износени от ходене по магазините, одраскани, обезобразени. Главно техните драскотини събуждаха обичта на Ларш към тях, техните недостатъци, тяхната деградация. Те бяха като Тю, сина на Один, бога на войната, бога на победата. Най-напред Фанрир

Вълка отхапва цялата му ръка. След това всичко друго от могъщия Тю — глава, туловище и трите му останали крайника — изчезва, за да остане само Денят на Тю — „вторник“. Ларш обичаше и тяхната осакатена миризма на драскачи, слаба и неясно скверна, изпарение обрано като пяна от вездесъщата спареност на „Моронтъорн“, като някаква плесен, възродила се от древността. Доколкото Ларш знаеше, и той самият беше просмукан от тази миризма. Мишките бяха невинни. Техните чисти по военному топчета не оставяха мирис.

Миризмата на изгорено във въздуха. Неговата собствена пот. Усилието. Краката му като сандвичи на скара. Ах, комините на подмишниците му, влажни и пламтящи под вълната. Пред себе си различи разделената с декоративна украса врата на книжарницата на Хайди. Тя често беше сред будуващите нощем. Жена на шестдесет и пет или там някъде, закръглено вързопче с момичешко име. Тя носеше косата си на къдрав бретон като момиче, но къдриците и бяха бели и като на овца и падаха на букли към двата кротко поставени не на място черни мустака, които подскачаха неравномерно над дръзките и очи. Дръзки и тъмни като черешки със загрубели кожички вместо клепки. Сладникаво — да наречеш едно дете на измислено сираче от роман. Германците са сантиментални. Те използват думата *Heimweh*. Англичаните казват *homesickness*, носталгия, същото е на чист шведски. *Hemsjuk*. Дай им на германците да разтеглят като безкраен ластичен ремък от ужасна сладникавост цялата тази меласова злочестина. Хайди, самозвана изгнаница, отричаше да изпитва всякакъв пристъп на *Heimweh*, плюла била на това. Тя беше практична и нетърпелива и отдавна се беше отказала да се подиграва на името си. През последните няколко десетилетия, обясняваше тя, то всъщност започнало да ѝ подхожда. Тя сякаш бе променила характера му по аксиомата на собственото си твърдоглавие: от плах еделвайс в силите на изпълнена с решимост старческа възискателност. Ларш не се боеше особено много от нея, но все пак изпитваше лек страх.

В тясното преддверие на книжарницата и той изтупа с обувките си толкова силно, че от стъпалата им се изтърсиха ледени парчета. Видя светлина в тясната задна стая — нещо като коридорче зад високия гръб на рафтовете за книги, и предположи, че тя сборува фактурите си, или разопакова доставените тази седмица книги. Беше необичайно силна за дребната си закръглена фигура, една набита,

топчеста, дребна като джудже жена, и можеше да вдига и мести непосилно тежките, изпратени от чужбина кашони сама — въпреки че, когато книжарницата беше отворена, тя си имаше едно момче — турче, което влачеше стоката. Или пък, помисли си той, може да седи на светлината на чудноватата си стара лампа (тази лампа, беше обяснила тя, била единствената вещ, която и се сторило, че трябва да вземе със себе си от Германия, ако не се броят и няколкото книги) и чете това, което току-що е пристигнало — тя четеше своята стока на почти всички езици. Стоката и беше от цял свят. Книгите блестяха пред него на витрината: лъскави правоъгълници, като портрети в рамка — най-новите американци, от Северна и Южна Америка, най-старите руснаци, огромната и солидна компания на англичаните и англичанките от деветнадесети век, минимален брой чехи и поляци, цял лес на Балзак, а освен това и речници и енциклопедии. Витрината беше претъпкана от пода до тавана: стъпаловидна пирамида, наблъскана на всяко равнище с всички възможни азбуки. Вертикално, по средата, като пъхната в средата на венец роза, или като страж, пазещ трезор, стоеше право, наистина стоеше право, сякаш върху лъвски лапи — огромно и страховито издание на *Drottingholm: ett kunglighem*, „Дворецът Дротингхолм: кралският дом“, с цветни снимки на кралското семейство: кралят с вълнистата си коса, висок, русокос, невъзмутим, двете малки очарователни принцеси в парка, стеснителният малък принц в моряшко костюмче върху облечена с дамаска софа и каращата човек да се разтрепери от красотата и кралица с идеалните и зъби и тъмни иберийски очи. За кралицата се говореше, че била интелигентна, потомка на благородници маранос, покръстени сефарадски евреи. Прикритите евреи, отдавна на изчезване. Хайди сега беше шведска патриотка. Когато кралската фамилия се продадеше, тя поставяше на витрината един от онези гигантски томове с пейзажи, самите те просторни като полята, представящи снимки на вятърни мелници и замъци, с елени, препускащи в снега и чайки в езерото Венерн, и статуя на Селма Лагерльоф, седнала, косата и събрана в бронзов кок.

Ларш извади джобното си ножче и почука на остъклената врата. Никой не го чу. Той пак почука. Тя можеше да е забравила лампата и да си е отишла у дома, в апартамента си. Ларш я беше превърнал в своя довереница — Хайди беше една от малцината, които знаеха това, което

той знаеше — но въпреки това никога не беше ходил в апартамента и. Апартаментът беше дотолкова реален факт, доколкото и мълвата за съпруга и доктор Еклунд. Истинският подпис на брачната и връзка стоеше изрисувана със златни букви върху витрината **BOOKHANDLARE**, „Книжар“. Когато заключеше вечер, тя се гушваше в обятията на нафтовата си печка с две дюзи, квадратната си малка масичка и походното си легло. Сред неравните форми на картонените кутии в задната си стаичка тя имаше мъничък хладилник и мъничка тоалетна, както и порцеланов леген на сини точки и чудноватата германска лампа — абажурът и представляваше кристален жълт нарцис, и чайник. Нямаше никаква баня, макар че оградената ниша, подобна на тесен проход, може би заграждаше душ. Нямаше и радио: нищо, по което да слуша музика. Беше безразлична към музиката. Тя сякаш беше някакъв горски гном, който си беше сглобил немебелирана колибка, само с едно-единствено украшение — неизбежният жълт нарцис.

Светлината потрепна, намаля, пак се увеличи. Пред нея беше преминала някаква фигура. Ларш пак потропа с джобното си ножче по стъклото. И ето че се чу Хайди с монотонния и германски стържещ глас:

— Добре, добре, светът още не се е свършил, ще ми строшиш вратата! — Тя беше прекосила книжарницата, за да дойде да му отвори.

Ларш пак заотупва обувките си в преддверието.

— *Неј*, здрасти — поздрави той.

— Хайде, свали ги. Не ти позволявам да ми ръсиш тия неща тук. За Бога, мила съм пода. Просто ги свали. Винаги се появяваш, когато съм най-заета.

— Яката си се заключила! — Но той беше свикнал с нейните абсурдности. Тя обичаше да взема връх.

— Кога друг път мислиш, че мога да успея да свърша нещо? Да не би когато клиентите ми се пречкат по цял ден в краката? Подреждам новата стока. Опитвам се да сложа цените. Боже Господи, трябва да се *съсредоточа*. А сега ти ще искаш кафе.

— Не — отговори той, застанал на прага по чорапи. — *Sprit!* Алкохол.

— Нормално. Станал си на ледена висулка. Снежен човек.

— Ужасно ми е горещо — възрази той и тръгна след нея към задната стая. — Воня на пот. — Не се държеше никак кротко с нея. Държеше се кротко с Гунар и Андерш, защото те го заслужаваха — бяха неадекватни. С Хайди той можеше да се държи грубо. Така скриваше лекия си страх от нея.

— Наистина вониш. Вониш като разгонен коч. Получих твоята поръчка — всички тези славяни. Не се надявай да ти струват евтино. Никак не беше лесно да ги намеря, вярвай ми. Две от книгите са на английски, от Щатите. Не можеш да ги намеря по друг начин. — Дълга прозявка, разкошна, спокойна, откри златото на кътниците и. На лявата и буза беше останала гънка от съня. Върху походното легло възглавницата и одеялото лежах в безпорядък. Тя измъкна брезентовата чанта от рафта зад германската си лампа и извади от нея две книги с меки корици.

— Лудвик Вацулик, ето го. Бохумил Храбал, ето го. Витолд Гомбрович, той пък е ето там. Никой, освен теб не иска такива книги.

— Трябваше да има и още една...

— Другият поляк. Къде я сложих, ето. Тадеуш Конвицки, ето го. С твърди корици. Него успях да го намеря само на полски. На твоя роден език — добави тя, повдигайки сардоническото си малко рамо.

Тя му подаде чаша водка и пак се прозя. Той разбра, че тя ще продължи да се дразни от него. Знаеше това, което и той знаеше, знаеше всичко, всички промени, всички хипотези; многократно бяха разговаряли за това, което той знаеше, докато то всичко се бе смляло на гранули. Неговата история — неговата страст — не беше нищо повече от купчина сол помежду им. За тях двамата вече нямаше останало нищо за научаване. А и тя изпитваше силен скептицизъм към всяка шушка в историята му — дори към неговия полски, макар че лично го бе запознала с учителката му, която беше нейна клиентка. Мозъкът и бе устроен така, че да се движи от ирония до безочие — доколкото Ларш можеше изобщо да предполага какво представлява нейният мозък. Говореше шведски наперено и гъвкаво, но мелодията беше изцяло тази на немския и, и когато вмъкнеше, което често правеше, една-две немски срички, на Ларш му се струваше, че би могъл, макар и само в този миг, да погледне сякаш през някакъв отвор в пода в скрита подземна стая, където никой не се допускате да влезе. Въпреки цялата и шумност, тя си оставаше болезнено потайна.

Съпругът и, например — загадъчният, далечен, нереален доктор Еклунд — беше или психоаналитик, или гастроентеролог: понякога тя намекуваше едно, друг път — друго. А животът и преди — какъв беше той? Тя не искаше да бъде това, което е била преди. Беше пристигнала в Стокхолм след войната, както мнозина други. Беше успяла бързо да се омъжи за доктор Еклунд.

Между задната стаичка на Хайди и общодостъпното пространство на книжарницата се издигаше ограда от книги. Понякога Ларш си въобразяваше, че доктор Еклунд се крие там някъде, от другата страна, извън обсега на жълтата светлинна дъга на нарциса. Или пък си представяше, че доктор Еклунд е мъртъв. Прахът му беше в голямата тенекиена кутия за кафе на лавицата зад лампата — Хайди беше вдовица. На Ларш му минаваше през ума, че би могъл да се ожени за такава жена, независима, невъзпитана, потайна, стара — героиня от някакъв род.

Радваше се, че тя е стара. Това означаваше, че е готова да се държи наставнически — възрастните хора имат навика да се налагат над младите. Тя считаше Ларш за свое откритие — откритие, направено преди четири години, за което, както тя казваше, била започнала да съжалява. Беше се спънала в него, клекнал до чантата си за документи при буква „Ш“ в раздела ЧУЖДЕСТРАННА ПРОЗА — ново лице в книжарницата, а той вече час и повече се разтакаваше над екземпляр от „Канелените магазини“ на полски език. Тя плесна с ръце пред него, така, както човек пляска с ръце да прогони безобидно животно, а той бавно я заобиколи, за да притъпи гнева и, не беше изплашен, а странно объркан, като човек, който е имал видение: веднага му беше минала мисълта, че ще разкаже на тази стара жена всичко, което знаеше за себе си. Привличаше го формата на главата и — дребна, разрошена, с къдравите кичури на бретон, бели като вълна на овца, смъкнали се над потрепващите и мустаци. Никога не беше виждал такива вежди. Главата и бе като глава на овца, но тя самата беше умна и нетърпелива като лъв. Предупреди го, че няма да позволи стоката и да придобива опърпан вид, преди да е продадена; той си беше навлякъл големи беди с нея — бе го наблюдавала да прелиства страниците стотици пъти. Това беше истина. Той беше оцветил пръстите си в тези полупознати ужасни печатни букви като месар

сграбчил кървава овца, или като влекач, който търси с канджа труп в реката.

— Баща ми е написал това — бе й казал той.

Тя бе грабнала книгата от ръцете му и я беше пъхнала на мястото и върху рафта при чуждите книги на буква „Ш“.

— Пет часът е — бе казала тя. — Вече затваряме.

— Бих я купил — бе казал Ларш — но още не мога да я прочета всъщност.

— Тогава си идете вкъщи и научете полски.

— Това правя — бе обяснил той и бе извадил полската си граматика от чантата за документи да й покаже.

— Купили сте я отнякъде другаде. Ние тази не я продаваме, не е най-добрата.

— Аз съм бежанец. Роден съм в Полша. — Той беше отместил граматиката си и пак беше посегнал към „Канелените магазини“. Родният ми език, а аз не мога да чета на него.

— Ако нямате намерение да купувате тази книга — остро беше казала тя — оставете я на мястото и.

— Тя е вече моя — бе заявил той — по наследство.

— Моля, оставете я на мястото и. Вече затваряме.

Той се бе уплашил, че тя ще го изхвърли през вратата. Гласът и беше мазен, разтеглен, ироничен: тя го смяташе за луд. Той държеше на своето, беше я избрал, беше взел решение. Тя беше избраницата. И той и обясни как като новородено бебе, измъкнато от чатала на майка си, бил изнесен тайно през целия хаос над лика на бездната, която представлявала логиката на онова време, при една роднина в Стокхолм — самата тя, клета изплашена бежанка, по-възрастна братовчедка със съвсем мъничко късмет. Шепя други невръстни дечица били тайно изведени от Полша — от онази Полша, опустошена от нацистите — и доведени в Стокхолм от същия покровител: състрадателна шведска пътешественица, заможна, закриляна от неутралитета на правителството си. Както всеки разказ, който разчита на страданието, случайността, прищявката, глупостта на съответните кръгове, на милосърдието и парите, в него имаше нещо произволно — произволност, която растеше все повече и повече като абсцес. По-голямата братовчедка, отчаяна и объркана, изчезнала някъде и Ларш, войната още продължавала, се озовал в дома на овдовялата снаха на

братовчедката на състрадателната наемница-пътешественица. Снахата вече имала свой син и нямала нужда от втори, но, така или иначе, приела Ларш, въпреки кестенявите му очи, и благодарила на звездите, че когато той пораснал, можело да бъде сбъркан — стига никой да не заподозрял нещо друго — че е швед. Тя не харесвала как изглеждат другите нации, особено онези, по-отдалечени от Полярния кръг от нейната собствена нация. Ларш пораснал неблагоприятен и на шестнадесет години избягал от дома си, за да заживее в една таванска стаичка на чужд човек. Плащал си наема, като си намерил работа като куриер във вестник. Вече знаел, че бъдещето му е в журналистиката.

Всичко това Хайди беше изслушала, насъбирайки гняв. Той тъкмо описваше как си бил измислил ново презиме, съставяйки го от думи в речника — и тя го бе спряла насред дума. Беше угасила лампите, заключила бе вратата и го бе замъкнала в задната си стаичка — там го бе настанила под кристалния жълт нарцис и бе изплюла пресъхналата си слюнка в мъничката мивка.

— Защо ми разказвате тези неща? Защо трябва да ги знам? Да не мислите, че сте единственият, който си има такава история? Стокхолм е пълен с бежанци! Всичките ми клиенти са бежанци! Професори! Интелектуалци! И аз си имам своя история!

Ларш беше направил знак с извития си палец към потъналата в мрак книжарница.

— Вие там имате баща ми. В оригинал. Това е единственото място в Стокхолм, където го имат в оригинал.

— Баща ти! Ти нещо не си наред, ти си един *Verrbckter*, ти си побъркан, как можеш да знаеш кой е баща ти с тази твоя история!

Той беше помислил малко.

— Ами, в известен смисъл вие сте права... Аз не знам коя е майка ми. Никога не успях да разбера.

— Ти и баща си не знаеш кой е!

— Не, не, можете да видите приликата. Всички тези снимки...

— Какви снимки, къде? Откъде си ги взел, кой ти ги даде?

— Имам предвид снимките в книгите.

— А, книгите! Ако снимките не са семейни.

— Аз познавам всеки детайл от лицето му, знам го наизуст. Знам почти всяка дума, която той е написал. Баща и син. Ние си приличаме, като две капки вода сме. Същият нос, а виждате ли как брадичката ми е

заострена? Но то не е дори въпрос на външен вид. Сходството. Неговият глас. Неговият ум.

Тя бе издала силен като от тръба сумтящ звук. Но го бе оставила да каже каквото искаше, не се готвеше да го изхвърли. Видя я как бръква с голяма лъжица в тенекиената кутия на лавицата зад лампата — точно в онова, което би могло да бъде прахът на доктор Еклунд. Приготвяше му кафе.

— Театрално. Самосъжаление. Ти си сирак, така ли? Сиракът е жив и какво от това? Пък и ти си швед като всички други. Защо се правиш на глупак и ровиш всичко това — никой не го е грижа, стари истории за нацисти, да не мислиш, че някой го е грижа вече?

— Те са го застреляли на улицата. Убили са го. Нелегалните го снабдили с фалшиви документи — по онова време фалшификаторството е било божествено тайнство. Вече му били намерили скривалище. Но той не искал да напуска дома си. Не можел да се откъсне оттам.

— И откъде научи всичко това? Пак ли от книгите?

— Изчетох всичко. Няма нищо, което да не съм прочел. Над хиляда пъти съм препроочел „Канелените магазини“. Не мога да ви кажа колко пъти съм прочел другата книга. Но в превод. Това е баща ми, аз трябва да прочета оригинала...

— Оригинал ли!

— На полски.

— Да, на полски. — Тя бе тръснала препълнена чаша пред него. — Един непознат, най-вероятно луд, влиза в книжарницата ми, поврежда стоката ми, нищо не си купува, твърди, че бил поляк, а не може и дума да прочете на полски, а аз тук му сервирам кафе! Един Господ знае какво ще си помисли мъжът ми за всичко това. Доктор Еклунд — бе добавила тя — изучава оригиналното поведение. И доктор Еклунд, и аз разбираме точно какво представляваш ти.

— Аз обявих публично какво представлявам.

— Шарлатанин. Още един бежанец шарлатанин. Не е нищо ново, повярвайте ми! Половината ми клиенти са си измислили идентичност. Фалшификатори. Всеки поляк на дадена възраст, който идва тук, мъж или жена, е бил известен професор във Варшава. Всеки унгарец някога е бил посланик в Аржентина. Най-лоши са французите. Нито един от тях, който е идвал в книжарницата ми, не се е оказвал, че не е точно

този, който е въвел Сартр в Талмуда. Досега съм преброила двадесет и пет учителки по Талмуда, клетата госпожица дьо Бувоар.

— На мен ми е нужен учител по полски — бе казал Ларш.

— Готово. Ще ви намеря най-фантастичния учител, за който мога да се сетя. Има една дама от Краков, изключително образована в литературата и фактически самата тя от аристокрацията, по-точно от придворния род на Радзивилови, роднина на съпруга на сестрата на американеца Онасис — тя някога е била собственичка на магазин за шапки. Тази дама дава уроци по полски. Съпругът и бил също такъв комунист, като онези, които го изгонили от страната. Ще ви се наложи да се включите в играта ѝ и да я наричате „доктор“, освен ако не ви накара да я наричате „княгиня“. Баща и е бил оберкелнер. Майка и галантеристка.

Тогавя той видя, че онова, което бе приел за гняв, беше нещо различно — възбудата на изолацията. Тя често оставаше сама, особено след работа — доктор Еклунд, обясняваше тя, се налагало да ходи на късни визитации в болницата, а понякога му се налагало да пътува извън града. Но в книжарницата беше тихо, дори посред ден. Цял следобед можеше да не се отбие нито един клиент. Ларш бе забелязал, че книгите на претъпканата витрина рядко се сменяха. Единствените, които се отупваха от праха, бяха книгите за кралското семейство и албумите с пейзажи от Севера. Купуваха ги туристите, американци, англичани, германци. Нямаше много голямо търсене на чуждестранни книги — човек можеше да намери почти всичко в превод. Що се отнася до бежанците, те всички бяха научили шведски много отдавна. От Академията, разбира се, постоянно поръчваха чуждестранни книги, но ги получаваша директно от чужбина и не можеха да се занимават с една малка книжарничка, нали така? Пък и извън редовните клиенти, кой можеше и да знае къде се намира тя? Въпреки тези проблеми, обясни Хайди, успявала да свърже двата края, но ако не я е насърчавал доктор Еклунд — да не говорим за помощта му, от време на време — какво ли щяло да стане с нея? Работата в книжарницата вървяла — е, не заради доверието на клиентите, тя нямала вяра в невидимото, но заради нещо също толкова ненадеждно: човешката чудатост. Човек никога не знаел предварително що за човешка любознателност може да прекрачи прага и да похарчи две хиляди крони. Доктор Еклунд бил голям колекционер на такива странни любознателни характери.

Обърканият хаотичен живот на хората го привличал. От пациентите си научавал най-невероятни истории. Книжарницата била същото нещо — магнит за особняци, цигани, номади. Миналият месец се появил един истински шейх, с бурнус и какво ли не, сандали, без чорапи, ноктите на краката му боядисани в червено, с напластен върху тях сняг, търсел „Кама сутра“ на арабски.

— А имахте ли я? — бе попитал Ларш.

— Току-що я бяхме свършили. Това е една от книгите, които най-много се продават при мен.

На Ларш най-сетне му бе станало ясно, че Хайди не само не бе имала намерение да го изхвърли — тя почти го беше похитила и го беше заключила при себе си. Оттогава насам беше станало трудно да се преценява кой на кого бе пленник. Ларш идваше и си тръгваше, когато си щеше, макар че никога не беше сигурен дали ще е добре дошъл.

— А, ти ли си — казваше Хайди намръщено. — Точно когато очаквам доктор Еклунд да дойде. Всеки миг ще е тук. — Жалки останки от мрачни гънки преминаваха през черните мустаци. — Заради стъпките ти — стъпваш точно като доктор Еклунд. Леко като дим. — Това значеше, че доктор Еклунд пак се е забавил или пък се е прибрал направо вкъщи, в апартамента. Друг път тя беше обвинила турчето, че е попълнило поръчка на Ларш.

— Господин Андеменинг всъщност не я иска. Той не е наш клиент. В книгата за поръчки няма да се записва нищо от него, освен ако аз не го направя, разбираш ли? На работата си той получава всички книги, от които има нужда, безплатно, а ако поръча нещо тук, то е само защото иска да демонстрира, че може да се издържа сам.

Веднъж тя беше подарила на Ларш един том, дебел като тухла — беше другата полска граматика, по-добрата, която той не притежаваше. Най-често обаче търговският обмен между тях бе в другата посока: горе-долу всеки две седмици Ларш тупваше точно върху тезгяха, където беше касата на Хайди, куп непотребни екземпляри на рецензентите от „Моронтъорн“. Това винаги я вълнуваше. Интересуваше се да научи дали Андерш е рецензирал някои от книгите и кои от тях е отхвърлил Гунар. Тя четеше рецензиите на тези господа в „Моронтъорн“ в сряда и петък, повече и харесваше рубриката в петък, защото господин Фискюнгел бил толкова заядлив, това било

забавно. Господин Хемлиг често се опитвал да бъде забавен, но това не било толкова забавно. Тя рядко казваше нещо на Ларш за рубриката в понеделник, а когато кажеше, то бе пак, за да вземе връх над него.

— *Furchtbar!* Ужасно! Обикновените хора нямат търпение за неща от този род. В края на краищата, вестникът не е университетски семинар. Изненадана съм, че те държат там... О, Боже, това ужасно малко турче пак ти е записало името в книгата за поръчки. След като толкова пъти му казах, да не дращи.

Ларш се намеси:

— Това е по поръчка на княгинята.

— Ако ти трябва полски книги, трябва да дойдеш направо при мен. Как би могло едно турче...

— Ти беше излязла. Той обясни, че си отишла да купиш нещо от магазина за хранителни стоки.

— Хранителни стоки! Това не беше ли в сряда? Късно следобед? Ходих с доктор Еклунд да му купуваме нов костюм. Той обича да съм с него, за да избира материята. Ако не съм с него, дори вратовръзка не иска да си избере. — Тя бегло погледна поръчката на Ларш през увеличителните стъкла на очилата си за четене. — „Санаториум Клепсидра“. Цяло чудо е, че момчето я е написало правилно. Нямаме я в наличност, обаче, сам можеш да видиш, само „Канелените магазини“ е на рафта.

— Тази той я пише след „Канелените магазини“. Втората му книга. Преди последната. „Месията“ е последната.

— Е, мога да ти гарантирам, че моят снабдител няма да я има.

— Твоят снабдител — избухна внезапно Ларш — не може да има „Месията“! Никой я няма. Тя е изгубена.

— Тези поръчки трябва да се изпълнят от Варшава — спокойно каза Хайди, — независимо дали книгите са изгубени или намерени. Може да отнеме няколко седмици.

— Прекалено дълго. На княгинята няма да ѝ хареса, тя ще се ядоса. Тя гори от желание да сложи край. Готова е да ме махне. Аз фактически съм изгонен. Оставен съм да се оправям сам. Изритан съм.

— Човек би си помислил, че тя ще се държи здраво за теб. Най-малкото заради парите.

— Най-напред ми казва, че напредвам със страхотна скорост, а миг след това иска да се отърве от мен. Няма вяра в мен, затова.

Хайди изсумтя.

— Да има вяра в теб ли! Че какъв си ти, свещеник, светец?

— Не иска да го приеме.

— Какво, за Бога, да приеме?

— Че съм син на своя баща.

— Не е трябвало да говориш за това. Лудост е да се говори за това! А пък твърдиш, че не го споделяш с никого, че никога не говориш за това, че на никого няма да кажеш, че аз съм била единствената...

— Наистина е така.

— Да бе! Само аз и госпожа Розановска, и господин Фискюнгел, и господин Хемлиг...

— Не съм казал на никого във вестника.

— Някаква си жена ти дава уроци по полски и ти и казваш, на нея.

— Случайност. Нямах такова намерение. Тя ме караше да й чета на глас. Опитваше се да ми оправи произношението. И тогава аз избрах онзи епизод с мебелите, нали знаеш, за мебелите, които внезапно се строшават. Сричките на собствения ми баща, ето ги, излизаха от моята уста. Произнасяни от моя глас. В оригинал.

— Клетата госпожа Розановска. Тя се бои, че ти си изпаднал в умопомрачение.

— А *тя* се мисли, че е княгиня.

— Не *се* мисли. Само го твърди.

5

След този случай Ларш усети промяна: някакво сближаване помежду им. Тя най-внезапно сякаш започна да изпитва желание да го впримчи. Започна да го разпитва как живее — той несъмнено обичаше да стои буден и нащрек посред нощ. Ларш се колебаеше дали да ѝ разкаже как във властта на потайния си сън без сънища се бе научил да влиза в гърлото на баща си, да вижда окото му. Ужасяващият ембрион, ужасяващото ядро на началото, от което произхождаше. Накрая и каза, че спи през деня. Останалото не сподели, в него имаше магьосничество. Иначе не скриваше нищо от нея. Не беше сигурен дали тя вярва, че е син на баща си — тя признаваше, че вярва, че той вярва в това. Сега идваше при нея почти всяка вечер. Тя му готвеше вечеря в задната стаичка — когато доктор Еклунд отсъствал от града, на нея и било по-удобно да живее в книжарницата, обясни му тя, вместо в апартамента: доктор Еклунд бил заминал за Копенхаген, да участва в конференция за душевното здраве. Конференцията щяла да продължи повече от седмица, а тъй като доктор Еклунд изнасял доклада си на последния семинар, бил длъжен да остане до самия край. За вечеря най-често приготвяше бъркани яйца с лук. Ларш белеше и режеше лука върху дъска, на малката масичка. Той тъжно ронеше сълзи. Миризмата на лука беше причината, но сълзите извираха от сърцето му. Беше признателен: Хайди беше започнала да споделя състоянието му, беше му станала другарка, съучастница, с която колекционираха заедно съдбата на баща му, нещо като съдружничка. Вече се бе запознала добре с книгите на баща му — не било кой знае какъв подвиг, тъй като целият канон на човека, в края на краищата, се състоял само от две томчета.

— От три — бе възразил Ларш. — Не забравяй „Месията“.

— Не са три, след като е изгубена. Тя не съществува. Не можеш да броиш нещо, което не съществува.

— Но когато говорим за всичко, което той е написал...

— Няма значение какво е написал. От значение е само какво е останало за четене.

— Ръкописът може по някакъв начин да е оцелял. Никой не знае какво е станало с него.

— Щом е изчезнал, значи е унищожен.

— А може и да не е унищожен. Може да е скрит някъде. Когато нацистите пристигнали, той го е дал на някого на съхранение.

— Дори и да го е дал, ръкописът се е изпарил. Не съществува — бе повторила Хайди. — Този, у когото е бил, са го депортирали. Човек винаги очаква нещо, което го няма, да се намира някъде. — Тя насмешливо разпери длани: малки, мазолести и четвъртити, това вече му беше познат жест, с който го обвиняваше. Тя го смяташе за майстор на илюзорното: фантазьор. Доста често му отправяше специалната си подигравка: Nauch, полъх — обичаше да казва, идеите му били само полъх на вятъра, не ги зачитала.

Привличаше я стрелбата. Стрелбата, убийството. Застрелян на улицата! Ларш подозираше, че Хайди се интересува толкова от смъртта на баща му, колкото от историите му, в които дивашки умели съществителни и глаголи поемаха по кривия път, за да се превърнат в гротескно поглъщане и трансформация: велосипед се изкачва по зодиака, стаите в къщата са на погрешни места, тапетите свистят, календарът придобива тринадесети месец. Загуба, метаморфози, деградация. В една от историите бащата се превръща в рак с щипци, майката го сварява и го поднася в чиния на семейството. На всичко това Хайди обръщаше гръб: на нея и трябваше катастрофата на фактите, как бащата на Ларш е бил застрелян край тротоара в Дрохобич заедно с още двеста и тридесет евреи. Денят се случил четвъртък, през 1942 година, на единадесети ноември. Бащата на Ларш носел вкъщи франзела хляб.

Двамата се заловиха с нощния си труд: да изброяват преповтаряни късчета. Вече бяха събрали всички парченца и зрънца, ала инвентарът им все още бе малък. Хайди беше открила на собствените си рафтове — погрешно поставен зад поета Тувим, преводът на баща му на „Процесът“ на Кафка. Ларш не беше останал толкова доволен, колкото тя бе очаквала, от това. Той изказа недоволство, не го интересувал баща му в ролята на марионетка в скута на Кафка; той търсел да намери собствения глас на баща си. Но

когато Хайди някак си бе успяла да измъкне с измама от един познат търговец трошлив, потъмнял екземпляр от варшавски седмичник, в който за пръв път се бе появила „Кометата“, Ларш усети смъдящата като от лука миризма на радостта. Носът му се бе навлажнил. Беше като да намериш загубен чифт ръкавици — как само се стоплиха ръцете му! Видът на полския шрифт най-сетне бе започнал да пасва на очите му, без да го чувства чужд — и в загритите му ръце тежестта на това списание с подгънати и оръфани краища, нашарено с ръждиви петна, издадено преди петдесет години, го накара да прости на княгинята за това, че го беше изгонила. Нямаше нужда от нея, можеше да се справи сам. Зачете — можеше да чете! — как бащата в „Кометата“ пъха един микроскоп в димоотвода на комина и проучва звездната светлина, която е проникнала в покрития със сажди мрак: звездата се състои от един човешки мозък, вътре, в който е скрит ембрион. Хайди остана безразлична към идеята за хомункулуса в небето. Тя каза на Ларш, че всичко това е лудост. Образи в магнетични партии. Скара му се, че превръща баща си в някаква обредна мистификация, във всичко това имало затаена култовщина. Историите на баща му — анимизъм, жертвоприношение, покруса, антипатия! Всичко е противоестественно, всичко е безумно.

И все пак Хайди бе останала при него, не го изхвърляше като княгинята. Хайди изглеждаше не по-малко погълната от него от малкия им инвентар: двамата заедно щателно преровиха писмата, едно по едно, сменяйки се да ги четат на глас. Събрали глави един до друг, двамата се вираха в снимките. Бащата на Ларш на млади години винаги беше централната фигура в кадъра, единственият мъж, заобиколен в кръг от жени. Ларш запомняше лицето на всяка жена. Някоя от тях несъмнено можеше да е любовница на баща му — можеше да е всяка от тях. Всяка от тях можеше да е майката на Ларш. Хайди не беше съгласна: бащата на Ларш — те знаеха това от писмата — е бил твърде необщителен, твърде самотен, твърде вманиачен, за да отиде случайно в леглото на някоя жена. А самите жени: тези лица: те бяха твърде земни, твърде лекомислени и щастливи, твърде външни, за да принадлежат на жена, която е могла да стане любовница на бащата на Ларш. Любовницата му сигурно беше някъде другаде, на тайно място, извън снимките. Тя сигурно щеше да е поетеса. Имаше толкова много писма, изпратени до жени литераторки. Романа Халперн? Не.

Зофия Налковска? Не. Дебора Фогел? Не. Всички тези кандидатки, по една или друга основателна причина, не бяха подходящи. А освен това налице беше фактът за съществуването на Юзефина: годеницата католичка, която още беше жива. Отдавна прехвърлила осемдесетте, тя живееше в Лондон.

— Ти трябва да отидеш при нея — бе казала Хайди — и да научиш нейната версия за цялата история. Преди да е станало късно.

— За какво ми е Лондон. Ние знаем нейната версия. Искала е след сватбата да живеят във Варшава. Говорела дори за Париж. Но *той* не искал да помръдне от Дрохобич. Като задръстен. Като парализиран.

— Тя е живата свидетелка на този човек. Може да ти разкаже различни неща. Може да ти разкаже защо сватбата не е станала. Трябва да разговаряш с нея.

Ларш мрачно бе заявил:

— Тя е врагът.

„Тя го е обичала повече, отколкото *той* нея“, бе си казал сам на себе си. „Сякаш не прочетохме *точно* това писмо преди по-малко от седмица? Сякаш не си счупих главата, за да се добера до това писмо?“

— Тя е искала *той* да бъде нормален — бе заявил Ларш.

По този начин двамата бяха се връщали напред-назад на всеки пункт, допълвайки всички късчета, спорейки. Проследяваха, търсеха остатъци, загадъчни признаци — по всяко филизче изчисляваха, разсъждаваха, проучваха, недоумяваха. Самият Дрохобич представляваше загадка: градче, отбелязвано на картата на Полша само с най-дребния шрифт. Почти го нямаше там. Да си пробиеш път сред декора и действителността на Дрохобич бе все едно да се вмъкнеш в някаква малка дупчица. Хасидите от района — нямаше ги. Магазинът на бащата на Ларшовия баща — магазин за галантерия — нямаше го. Нищо не бе останало — нито една панделка, нито един напръстник. Между Дрохобич и бащата на Ларш се бе извършило взаимно асимилиране. Улица по улица, къща по къща, магазин по магазин бащата на Ларш беше погълнал Дрохобич целия; сега Дрохобич се намираще във всеки от разказите му. Но Дрохобич също беше погълнал бащата на Ларш: безлична заплатка, работа, която презирал, цяла чета роднини, които да издържа — парализиран, задръстен, как би могъл да напусне града? Бащата на Ларш беше фигура от водоливник в хълбока на Дрохобич, бенка върху най-скритото му

сухожилие. Веднъж пътувал до Варшава. Веднъж до Лвов. Веднъж отишъл чак до Париж! Но накрая се върнал у дома, за да бъде асимилиран и смлян. Всички тези авторитетни имена, които Хайди изброяваше от писмата, поети и художници, философи и романисти, понякога едно лице беше две или три от тези неща едновременно — Станислав Виткевич, например, прочут с прякора си Виткаци — що за жив призрак бил този, към когото се обръщали, гимназиален учител по рисуване и художествени занаяти, оклепан с провинциално лепило и боя? В неизвестност, неподвижен, изолиран. Юзефина искала той да се покръсти след годежа им. Отказал, но предложил компромис: щял да се откаже от еврейския свят. Семейството му и бездруго стояло далече от пъкащите навсякъде чуждоземци хасиди с дългите им черни палта. Той бил поляк: вече се бил хвърлил върху непреклонната гръд на Майка Полша и се бил сгушил от долната страна на езика ѝ. Дори да бил глътнал дума-две на идиш от въздуха, те не били яхнали нито плюнката, нито перото му.

Това беше всичко, което бяха натрупали, това бяха всичките им непредвидени разходи. Съзнаваха с колко малко разполагат. Сгъваха и разгъваха пластове на тънкия живот на бащата на Ларш — а той ставаше още по-тъничък. Бяха остъргали от Дрохобич всичко, каквото имаше за остъргване, от клетата му годеница — също. Почти бяха свършили, както добре съзнаваха — и да се надяват на нещо повече, беше като да се опитват да изцедят мляко от камък. Всичко останало бяха цитати, откъси, разкази на съвременници. Съперничество. Хайди беше проследила един ръкописен спомен: разказ на очевидец за една вечеря, на която бащата на Ларш и годеницата му са гости. Бащата на Ларш се храни, без да издаде и една сричка, без глас, а междувременно елегантната Юзефина е възбудена, разговорлива. Годеницата весело чурулика, годеникът е сякаш онемял. Авторката на спомена си казва: „От това брашно хляб няма да стане“. Стара поговорка, при това пророческа: брак не последвал. Една вечер Ларш се беше обадил по телефона от „Моронтьорн“, за да съобщи, че е извадил от кошчето за отпадъци на Андерш една американска рецензия. Американска рецензия! Изумително! В рецензията се разглеждали двете книги. В Америка превели „Канелените улици“ под друго заглавие — „Улицата на крокодилите“ по един от най-ужасяващите му разкази. Втората книга се наричала на английски „Санаториум под знака на пясъчния

часовник“ — безкрайна редица от съскащи звуци. Не се споменава за третата изгубена книга.

— Най-сетне той е стигнал там — възбудено бе заявил Ларш — отишъл е отвъд малка Европа. — Той бе обещал да донесе рецензията в книжарницата на Хайди до час, за да я положи, тъй да се рече, в нозете и. Струваше му се, че мозъкът на Хайди е единственият в цял Стокхолм, способен да оцени такова жертвоприношение. Но когато пристигна, черните мустаци потрепваха: тя бе изпълнена с чувство на победа и злост. Беше размахала пред него слабо известно периодично издание.

— Виж какво има тук! Писмо! Ново писмо. Публикувано за пръв път. — Дишането и сякаш бе задвижвано от мотор, тя изпомпваше въодушевлението си. — Пише го през 1934 година. Осем години, преди да го застрелят. Слушай това: „*Имам нужда от другар. Имам нужда от сродна душа близо до себе си. Копнея за някой, който да разпознае вътрешния свят, за който твърдя, че съществува.*“ А ти си мислиш, че можеш да дойдеш тук и да се перчиш, че си намерил някаква американска рецензия! Че какво е една рецензия? Нищо. Слушай! „*Бих искал да оставя бремето си на нечие рамо за миг. Имам нужда от съдружник, с когото да споделя откритието си...*“

Ларш с пресипнал глас бе попитал:

— Къде намери всичко това?

— Държа си очите отворени. Имам си мои източници. Ако има нещо, което да не е намерено, остави ме само да го издира.

— Той има предвид мен — бе казал Ларш. — Аз съм този, който той има предвид.

— Моля те. Спи дотук и не продължавай. Това става години преди ти да се родиш.

— Ти не го разбираш. Ти не знаеш. Той мисли за бъдещето. Протяга ръка. Мисли за напред.

— Мисли за жена — бе заявила Хайди. — Трябва му жена. „*Съдружник, с когото да споделя откритието си*“... това е жена, не си ли съгласен?

— Син е. „*Който да разпознае вътрешния свят*“... не може да е жена. Той пази усамотението си, не е жена това, което му трябва. Той никога не е имал жена. Може да се откаже от Юзефина, но не от самотата. Самотата е онова, от което не иска да се откаже. Бремето е

изпратено напред — сигнал по генетичен път. Съдружник, с когото да сподели откритието си, е следващото поколение.

Хайди издаде цъкащ звук на раздразнение.

— Ако не търси жена, защо тогава са всичките тези писма до жени?

— Ха! — бе възкликнал Ларш, чувствайки, че предимството му се измества. Той можеше да я надхитри — щеше да я накара да си плати за това, че беше омаловажила значението на американската рецензия. — Животът на един отшелник — никой не влиза и не излиза от къщата, освен чрез писмата. Той живее чрез кореспонденцията си. Хората са го оставили на мира. Начин за смекчаване на самотата без безпокойството на човешката плът.

— Майка ти — бе отвърнала на удара Хайди — не е била лист хартия.

— Баща ми е превръщал всичко в хартия. — Той си пое мъничка стиска въздух, подготвяйки се: — *„Действителността е тънка като хартията...“*

— Недей пак да рецитираш това. Знам какво ще излезе. Ти винаги.

— *„Действителността е тънка като хартията и заблуждава с всяка своя слабост.“*

— *„... интуитивния си характер“* — бе довършила Хайди. — Глупави приказки. Обръщане на нещата с главата надолу. Това, което е реално, то е реално.

Тя се бе облегнала назад на стола под жълтия нарцис — имаше познатия сънлив вид, за който той често си беше мислил, че е израз на потайност. Осъзнаваше отново, че я бе победил. Това се беше превърнало в състезание между тях — състезание по асимилация и разкриване на тайни. Тя за кратко се бе изравнила с него, рамо до рамо, беше си на мястото до него. Тя поемаше, тя поглъщаше, тя изяждаше. Тя, наистина, разполагаше с някои неща — с факти, разполагаше с всичко, с което и той разполагаше; тя знаеше и пазеше всички в себе си. Но накрая тя беше само зрител. Не беше честно: дори когато се изравнеше с него, тя не му бе равна, никога не можеше да му стане равна, защото авторът на „Канелените магазини“, авторът на „Санаториума“, авторът на изчезналия „Месия“ не беше неин баща. На

Ларш му се налагаше, заради естеството на нещата, пред нея — винаги, винаги, той бе син на своя баща.

Тя го наказваше за това, като правеше той да осиротява, отново и отново го водеше при стрелбата. Стигаше дотам по десетки маршрути. Всеки път беше изненадващо, беше от засада. Тя можеше да започне откъдето и да е, и все пак нанасяше удара си върху Ларш в четвъртъка, онзи четвъртък, четвъртъка на стрелбата: четвъртък, деветнадесети ноември. Двамата бяха открили — проучванията бяха на Хайди — че онзи ужасен ден бил наричан със собствено име от евреите в Дрохобич: Черния четвъртък. А самото преследване, ловът на евреи по улиците, беше наричан „страшната акция“. Независимо от това колко бдителен Ларш беше, Хайди бе достатъчно хитра да го залови в страшната акция. Капаните и бяха изкусни. Пак ли се беше замислил за изгубения „Месия“? Всичко свършваше със страшната акция — в лагер, с убийство. Известно беше, че бащата на Ларш е предал ръкописа — на кого? кога? — за съхранение. Какво бе станало с „Месията“ и неговия пазител? Мъж ли беше пазителят, или жена, съсед или непознат? Убит при страшната акция, в Черния четвъртък? Или пък депортиран, убит в газовата камера. А тялото — хвърлено в пещта, димът излязъл през комина. А „Месията“? Ако пазителят му е бил застрелян на улицата, дали „Месията“ не се бе пръснал из канавката, за да го дъвчат кучетата и да гние в котешката урина? Или стои затворен във вехт скрин в Дрохобич до ден-днешен? Или е бил изхвърлен с боклука преди тридесет и пет години? Или е останал омотан сред палтото и обувките на пазителя си в планината от палта и обувки зад някоя ограда в лобното му място.

До каквото и да се бяха докосвали, Хайди не спираше със своите връзки — всичко бе свързано със стрелбата. Всичко имаше връзка със стрелбата. Рисунките на бащата на Ларш ли разглеждаха? Неминуемо се натъкваша на страшната акция: страшната акция беше неотразима. Рисунките сами по себе си бяха неземни — дребнички като джуджета, килнати, психологически, символични. Анормални. Тези рисунки, какво представляваха те? Замръзнала паника. Вцепенена пустош. Сам бащата на Ларш в едно писмо до Виткаци говореше за тях като за предопределени образи, „готови, чакащи ни в началото на живота“. Една рисунка представляваше господин с цилиндър, който току-що е излязъл от градинска беседка в града; едно досадно, дебеловрато

животно в официален костюм — куче от някаква порода — е поставило лапата си върху лакътя на господина и го убеждава за нещо, умолява го. На известно разстояние, скрит сред дърветата, стои някакъв мъж и наблюдава, цялата му глава е погълната от буйната шума. Тази картина допаднала на вкуса на гестаповски офицер. Заради тези рисунки офицерът се заел да покровителства художника. Гестаповецът издал специален пропуск на бащата на Ларш, за да излезе от гетото — в Дрохобич били изградили малко гето — в арийския район на града. Там имало хляб и бащата на Ларш тръгнал нататък. Този ден се провеждала страшната акция и внезапно излезли цели пълчища есесовци, ала въпреки това бащата на Ларш не бил застрелян случайно. Един есесовец го разпознал, че е евреинът, покровителстван от гестаповеца, и го застрелял. Смяташе се, че есесовецът бил „съперник“ на гестаповеца. Съперник в какво? За какво?

— Ти правиш така, че от всичко се стига все на едно и също място — бе се оплакал Ларш. — Не където трябва. Не се очаква това да е посоката. Отклоняваш ме от моя път. Губя нишката заради теб.

— Нишка ли? Нишка ли? Каква пък е тази нишка? Какъв е този път?

— Книгите на баща ми. Неговите изречения.

— Съществителни и глаголи! Ти смяташ, че за това става дума, за съществителни и глаголи, а? *Изречения!* Подлози! Сказуеми! Листчета хартия!

— Език. Литература. Бащиният ми — той изпусна въздишка, тъничка като дръжка на тичинка — гений.

— Върви да почукаш на вратата на Академията и им кажи да пуснат баща ти вътре.

— Те щяха да му дадат Наградата, ако бе останал жив.

— Е, може още да има надежда. Може да променят правилника и да започнат да я дават на скелети.

Шок: тя успяваше да предвиди всичко чак до скелета. Без друго предупреждение той бе разбрал по какъв начин Хайди може да го накара да се страхува. Скелети. Всички, които минаваха покрай нея. Всичките и клиенти бежанци. Вероятно и това турче — тя го обиждаше, навикваше го. Да не говорим за бившата частна учителка на Ларш, лъжекнягинята, въпреки че тя беше доста закръгленка. Ами

доктор Еклунд? Доктор Еклунд, който се въртеше до нея в леглото сред пристъпите на нощта — огромното брачно легло в техния апартамент — дали тя пробиваше хубавичка дупка през ксилофона на ребрата му? Ами едрата, детинска, побеляла глава на Ларш Андеманинг: нима бе нещо повече от един чист череп, когато поглеждаше към него със сънливата си крива уста?

Той беше извикал:

— Може би ти харесва, че са го застреляли на улицата! Може би изпитваш топли чувства към СС! Носталгия по Гестапо!

Усещаше цялата си глава като череп. Наблюдаваше я, докато се изправя с напрежение от стола: една стара жена.

— Докажи, че си син на баща си — заповяда тя. — Защо не го докажеш? Не ти казвам да докажеш, че е гений? Не ти казвам да доказваш съществителните и глаголите му. Казвам — докажи, че той ти е баща.

— Познавам гласа му. Познавам ума му. — У него се бе надигнал порив да говори. Бе искал да й каже, че познава окото на баща си, но не го бе направил.

— Защо не си избра да бъдеш син на Кафка? Тогава хората щяха да изпитват някакво уважение. Щяха да са впечатлени. Щяха да те оглеждат.

— Аз знам кой е баща ми. Познавам го отвсякъде. Знам повече от всеки друг.

— Познаваш го отвсякъде — бе изпяла тя. — Събрал си го, ти си колекционер!

— Понякога — бавно бе казал Ларш — неговите думи излизат от моята уста.

— Ти си рецензент! Пишеш рецензии! Никой не получава Нобеловата награда за публикациите си в понеделник!

Много бавно той беше започнал да говори. На езика му тежеше камък, но започна.

— Когато се събудя — с усилие бе започнал той — виждам окото на баща си. Изглежда, сякаш е моето око, но е неговото. Сякаш той ми дава своето око, за да гледам през него.

— Ти искаш до го възкресиш. Искаш да бъдеш той. — Тя не се бе размекнала. — Мимикрия. Позиране пред огледалото. Какъв е смисълът от това? Какво ще ти донесе? Ти изхвърляш своя живот.

— А твоя живот? — Камъкът бе паднал. — Ако смяташ, че няма смисъл, как така ти си вътре? Точно толкова, колкото съм и аз. Дори повече. Ти намери най-добрите вещи. Писмата. Всичко от Варшава. Ако *моите* усилия не си заслужават труда, защо да си заслужават твоите?

— Когато доктор Еклунд отсъства, това ми запълва времето. — Тя пак се беше отпуснала назад под лампата; бе вдигнала ръка и я бе загасила. — Доктор Еклунд отдавна ме предупреди, че е вредно да спя през деня. Това причинява халюцинации. Бедничкият Ларш, ти си фантазьор. Няма *смисъл* от това. Ако нямах тази книжарница да ме държи будна, и аз щях да си подремвам следобед като теб.

Последната сричка бе потънала в тъмното пространство. През разделената с декоративна украса врата се процеждаха струйки светлина откъм улицата.

Ларш се бе преместил и сгърбил на пода до нея.

— Искаш ли кафе? — внезапно го бе попитала тя.

— Не.

— Пийни малко водка.

— Не.

— Тогава е най-добре да си вървиш вкъщи. Среднощ е.

— Повече няма да дойда тук — бе казал той.

Късче смях бе ожулил мрака.

Ларш бе продължил:

— Не, всичко свърши. От теб получавам само насмешки. Стига.

— Искаш да те приемам на юнашка вяра.

— Доверие. Искам доверие.

— Вятър и мъгла. Разкази, писма — всички те са нечии халюцинации. Откъде знаеш, че не си се родил точно тук, в Стокхолм? Пеленаче, тайно пренесено! Това е само някаква приказка. Не знаеш нищо със сигурност. Майка ти е облак, баща ти мъгла. Няма нищо, на което да може да се разчита във всичко това.

— Освен стрелбата. Ти вярваш в нея.

— На смъртта може да се разчита.

Най-внезапно тя се беше разстроила, беше разтворила широко ръце. Жест на оракул. Той беше удивен — тя се отказваше от собствения си стар пейзаж, беше дошъл нейният ред. Нейният живот — целият и живот дотогава — тя му го отдаваше най-ненадейно:

живота и преди доктор Еклунд. Тя го изцеди с един замах с два-три реда — ръцете и разперени в една линия сред черния въздух, оградата — редица от черни линии. Тя се бе появила пред него в мрака с ялната простота на рисунка с въглен — един предопределен образ. Той бе последвал черните линии, бе я очертал, там, на оградата, отмествайки буците над нея към сенките от другата страна: като млада живяла, разказваше тя, в едно село, недалече от онези лагери и се промъквала нощем, винаги когато можела, без да бъде разкрита, за да прехвърля храна през оградата. Вътре било като в клетка, претъпкана с умиращи зверове. Чувала ги как драцят, как дерат с нокти, как издават неясни звуци, как запушват усти; всички те били сенки, бояли се да отидат при нея. Чувала ги как разкъсват хартиените опаковки, после тъпчели опаковките в ръкавите си, в обувките си, чувала ги как преглъщат и дъвчат. Понякога повръщали или изригвали с приглушени викове като животни с намордник в пристъпи на диария; всичко това тя разбирала в сляпата нощ по звуците и зловонните миризми. Често чувала стрелба, в стрелбата нямало логика, тя не можела да разпознае къде и защо се стреля, не се разбирала посоката. Понякога сякаш се разнасяла изпод краката и. А веднага след войната, тя взела лампата с жълтия нарцис, само нея и няколко стари книги, и тръгнала на север през границата, напускаяки Германия. Нямало да се върне никога. Ако е имала семейство, то останало там, не го споменаваше. В Стокхолм намерила доктор Еклунд и се оженила за него.

Той никога не я беше виждал толкова възбудена. Нещо я беше провокирало. Бузите и бяха увиснали надолу — топки натежало тесто, тя внезапно беше заприличала на булдог. Той не и вярваше, тя беше лъжкия. Тя не искаше да е това, което е била преди. Той не и вярваше повече по интуиция, отколкото, защото я подозираше: тя знаеше твърде много неща за оградата — за отвъдната страна, в сенките. Тя знаеше какво те правеха с късчетата хартия — как тъпчеха всяко парченце в парцалите си, за да си направят подплата против студа, как подпълваха обувките си с хартия заради раните. Тя имаше странно добри познания — като да бяха спомени — за глада, за повръщането и за изригването на червата. Тя ги пресъздаваше с оброчна памет. Припомняше си ги твърде добре, твърде убедително, твърде изразително: нощното пространство отвъд оградата не можеше да предложи обяснение за

такова дълбоко пресъздаване. Той я заподозря, че е била една от тях, но скрита — една от сенките вътре.

— Ти си бежанка — бе рекъл той. — Оцеляла. Като мен.

— Като теб ли? Но ти не знаеш какво представляваш! Цял живот си бил в безопасност в Стокхолм! Ти не знаеш кой си! — Тя пак издаде звука на онзи несдържан, нов за нея смях: като кучешки. — Ти си готов да кажеш, че си какво ли не!

— Ти си била зад онази ограда. Отвътре.

— Отвън. Чувах стрелбата.

— Искаш да го скриеш. Боиш се да не бъдеш разкрита.

— Да бе, марано, покръстена сефардска еврейка. Като онази твоя идея за кралицата, клетата жена!

— Не искаш да го признаеш. Искаш да се отървеш от това. Името ти — бе я обвинил той, беше го забелязал тайно, написано в една от нейните стари книги. — Видях какво е било името ти.

— Има много баварски бюргери с името Симон. Те са всички католици.

— А каква си ти?

— По религия ли? Книжарка.

— Бежанка — бе настоял той — като всички други бежанци. Ти си избягала. И си оцеляла.

— Стокхолм е пълен с оцелели — бе отвърнала тя, беше притихнала. Тя беше твърдоглава. Нямаше да отстъпи. Вместо това му беше подала ключа си. — Ето, отключи си да излезеш. Ще се върнеш пак, независимо какво говориш.

— Не. Няма да се върна. Казах ти.

Тя се мушна зад него към вратата. Лекият страх, който винаги изпитваше към нея, сякаш бе сгрял ключът, който той превъртя, след което го пусна в ръката и.

— Ти *ще* поискаш да се върнеш. Спомни си какво си поръчал! Поляци и чехи! Вачулик, Храбал, Конвицки. Витолд Гомбрович! Ти можеш и да не поискаш да се върнеш заради мен, но заради Конвицки, заради Гомбрович...

Той бе излязъл на студа — тя продължаваше да се смее там, вътре, зад вратата. Подиграваше се. Но наистина беше така — заради тях той щеше да се върне. Осъзнаваше как тя въпреки всичко бе взела надмощие над него. Радваше се, че ще може да не идва. Можеха да

минат много седмици, преди тя да го върне с макарата на въдицата си, безпомощна риба, закачена на влакното и, за да си прибере поръчаните книги. Но през цялото време дотогава той нямаше да идва, с цялата си сила щеше да се спре. Осъзна колко е самотен. Беше си въобразил, че и тя е впримчена с него. Стрелбата, само стрелбата, с нея беше впримчена. Със скелета на баща му.

6

През уикенда отиде да посети майката на Улрика. Тя живееше в предградията, в един район извън града, който някога е бил полуселски, а сега се превръщаше все повече и повече в турски. Майката на Улрика се гордееше с къщата си — семейството и по майчина линия я бе притежавало от седем поколения. Основите бяха каменни, останалата постройка — от ръждиви на цвят тухли. Ларш внезапно си помисли — за пръв път — че и косата на Улрика бе имала такъв цвят: тухла, цялата поръсена с прашно кафяво. Биргита, първата му жена, беше обикновена блондинка. Не беше чувал нищо за Биргита от повече от десет години. Тя се бе омъжила повторно и имаше две малки деца, само това знаеше, а иначе почти никога не се сещаше за нея. На Улрика той преди беше много ядосан, защото беше отвела дъщеря му в Америка. Но ядът му се бе уталожил, а когато майка и, доста смутена, го бе повела към къщата, той си даде сметка, че напоследък и Улрика рядко се бе мяркала в мислите му. Дори споменът за малката му дъщеричка бе започнала да избледнява.

— Ларш! Трябва да ми казваш, когато се готвиш да идваш. Трябва да ми се обаждаш, за бога!

— Аз нямам телефон.

— Ти по-рано не беше толкова примитивен. Погледни ме, като ходеща питка от кал съм, виж на какво приличам, идвам от градината...

— Донесох ти нещо. Моят апартамент е много малък и няма място да държа нищо.

Устата на майката на Улрика внезапно се пристегна навътре. Това беше номер, за който Ларш си спомняше от Улрика.

— Не мога да пазя тук твои вещи Ларш. Не е редно. Ние вече не сме роднини. А и Улрика вече си има американски любим. Инженер. Работи в Ай Би Ем.

— Тази вещ е на Карин, не е моя. — Той извади плосък правоъгълен предмет от чантата си за документи и го постави между

двамата на масата в салона.

— И какво трябва да правя с това нещо?

— Прибери го някъде.

— Няма никакъв смисъл в това да пазя бебешка играчка като тази. Когато следващия път видя Карин, тя ще е възрастен човек. Мога да ти покажа последните и снимки, ако искаш — пристигнаха само преди седмица. Голямо, високо момиче. А всичката тази черна коса — наследила я е от теб, преди да побелееш. Но виж — рече тя — боичките всичките са засъхнали и не стават за нищо.

— Отдавна са така.

— И за какво ми е този боклук с изсъхналите боички?

— За спомен.

— Това е твоята представа за спомен, помози Бог! Това е, защото ти нямаш представа какво е да наследяш нещо Ларш. Не те обвинявам. Винаги съм ти съчувствала.

— Когато Карин беше мъничка, тя обичаше да рисува — рече Ларш.

— Всички деца обичат да цапотят.

Невежествената стара вдовица. Той си спомни за рисунките на баща си, „*готови, чакащи ни в началото на живота*“. Дали беше възможно тези предопределени образи да преминават от поколение на поколение? Той си спомни как някои призрачни линии, безпричинни, странно силни и властни, го бяха удивили, че излизаха изпод стиснатата свирепост в юмруче ръка на дъщеря му: силата на гена. Улрика не бе обърнала голямо внимание.

— Аз казах на Улрика колко ще и бъде трудно, ако се ожени за сирак. В нашето семейство винаги сме притежавали собствена къща. Тази, същата къща, в която сега седиш, масивна, с каменни основи и хубави тухли, щом искаш да говорим за спомени! И с хубава градина. Улрика, казах и, ние знаем кои сме. Ние сме си оттук и винаги сме били тук. Казах и че да тръгне с един сирак е все едно да тръгне с циганите. Ти не си виновен, Ларш. Но за Улрика това не беше редно. Не си мисли, че не съм и казала! Накрая тя самата стана циганка. Един Господ знае кога ще намери пътя си за дома. Може би никога. Тя вече говори американски ден и нощ, дори и на сън. Карин на тези снимки прилича на същинска американка, нали? Виж и обувките! Улрика не бива да ѝ позволява да носи такива обувки. Виж и тъмната коса.

Никога не съм си мислила, че ще имам внучка, мургава като тези турци тук наоколо. Те сега са навсякъде, нанесоха се край нас и от двете ни страни. Не мога да изляза да работя в градината, без някой турчин да ме наблюдава. А жените им са още по-лоши.

Той остана при нея още час, различавайки Улрика във всеки от жестовете и — преди никога не беше забелязвал това. От време на време се вглеждаше в снимките на дъщеря си. Очевидно беше, че тя ще порасне висока, но иначе той трудно я възприемаше като свое собствено дете. Още не можеше да се примири с името и — той, който беше избрал собственото си име и при това от речника, като заклинание. Карин: Улрика бе поискала това просто име. Ларш беше мечтал за четирите библейски майки. Рахил, Ребека, Сара, Леа. На снимките — той ги държеше като тесте карти, несериозно — Карин се отдалечаваше от него, не приличаше на друго, освен на гипсова отливка с празни очи. Оригиналът беше някъде другаде. На снимките тя изглеждаше по-възрастна и по-грубовата от онова пъргаво дете, от чиято кутия за бои той искаше да се отърве. Можеше да я срещне един ден, но можеше и да не я срещне. Ако тя закопнееше за него, щеше да го издири. Ако той заслужаваше това, тя щеше да проучи неговия случай. Дори едно дете можеше да изучи загубата. Запита се дали да не си вземе обратно кутията с бои — майката на Улрика просто щеше да ги изхвърли, не би могло да е по-ясно. Но ги остави там.

Оказа се лесно да не ходи при Хайди. Разбра, че е лесно. Хайди не му беше никаква. Не беше изгубил никого. И все пак, от време на време го тормозеше някаква тежест, някакво натрупване в белия дроб, някаква вътрешна загуба, лепкава като скръб.

Докато минаваше покрай Академията, изведнъж проумя, че учестеното дишане, лепкавостта беше най-обикновена ярост. Госпожа Еклунд. Тя ревнуваше: беше го нарекла колекционер, а баща му — скелет. „Съпругата на един лекар смята, че ти си или луд, или шарлатанин“ — това беше от онази пачка писма, която Хайди бе успяла да измъкне от Варшава: тя беше изрецитирала това оскърбление с наслада. „Без съмнение преводът е лош“, наистина бе добавила тя. Той бе грабнал полския оригинал. Думите не промениха мястото си. Принадлежаха на Витолд Гомбрович, един от епистоларните другари на баща му. Шест години преди стрелбата (Хайди ги беше пресметнала), бащата на Ларш в отворено писмо до печата беше изплюл злобната си критика към онази докторска съпруга и нейните мнения:

„Драги Витолд... Това са инстинктите на масите, които помрачават у нас яснотата на възгледите ни, това е арсеналът на атавистичната банкрутирала логика... Ти вземаш страната на малоценните.“

Бедната докторска съпруга беше жена, която Гомбрович случайно срещнал в трамвай номер 18 на улица „Вилча“ през 1936 година. Вероятно беше вярно, че Гомбрович е взел страната и. Тя била вбесена: не разбирала бащата на Ларш. Луд или шарлатанин. Тя го укорявала, защото не го проумявала. Варварска епистемология!

Тя сигурно сега е стара жена, тази докторска съпруга, която Гомбрович бил срещнал в трамвай номер 18, стара колкото Юзефина,

годеницата, или пък вече мъртва. Гомбрович, мрачният хуморист, също бе мъртъв. „*Ти вземаш страната на малоценните*“. Над Академията, в нощното небе, понесено във въздуха, реещо се високо сред обилния сняг, Ларш видя, или почти видя, тялото на баща си, което съвсем не бе скелет — нажеженото до бяло привидение, издуто от светлина, изпъчено, светлината разтегнала кожата на баща му така, че бе станала прозрачно бяла. Този баща-балон, излъчващ светене, светлина, която падаше на пластове от подутото тяло, той се понесе в бялото течение и се сля с него. Най-напред размазано петно, после зацапано петно, накрая пустота: над покрива на Академията сега остана само валежът от снежни дефиси, които ярко падаха.

Беше четвъртък вечер. В „Моронтьорн“, на бюрото на Андерш, в неговото преградено кътче, Ларш — строг, еkleктичен, неспокоен — печаташе на машина рецензията си за следващия понеделник: нова книга на Данило Киш, преведена от сърбохърватски; там беше и Гунар, надвесен над него, дразнеше го и го ръчкаше; там беше и Андерш, който току-що бе слязъл от допотопния асансьор, като издишваше драконска пара, целият на ленти и точки от топящ се сняг. Андерш изрита галошите си и се присегна за водката си. Дребните мишки се разтърчаха. Страницата на Ларш беше покрита с петна от печатни грешки. Той започна отново да пише първото си изречение: „*Това е една вселена, ограничена в рамките на капан, в който единствените герои са жертви, в който безмълвието е само за дръзките.*“ Величествен монолог — в същия миг му станаха противни собствените му думи, банални, надути, позьорски. Само пози. В главата на Ларш премина световъртеж. Онези двамата, Гунар и Андерш, продължаваха да се въртят около него — двойка ужасни вариететни изпълнители, съперници, сиамски близнаци. Играеха стария си водевил: лудуваха и се заяждаха, дразнеха се един друг и дразнеха и Ларш. Андерш подаде на Ларш листче — сигурно от Хайди, викаше го да се върне при нея. Нужен и беше, предаваше се. Бележката, обаче, със записано небрежно съобщение по телефона от сънливата служителка от приемната на „Моронтьорн“, съдържаше безсмислени думи. ГОСПОЖА ЕКЛУНД ТЕЛЕФОНИРА ЗА СЕСТРА ВИ. Каква глупачка беше това момиче долу. Ларш покорно напълни чайника на Андерш от чешмата в коридора. В преграденото кътче на Андерш Гунар весело четеше „*ограничена до размерите на капан, в*

която героите са жертви“ и всичко останало. Ларш се почувства засрамен. Той не можеше да се ядоса на тези интересни страдалци, но се почувства без тежест в света, като молекула, която се клати напред-назад в някакъв улей.

— Господа — рече той — тръгвам. — И се запъти пеш с тежки стъпки да си получи чехите и поляците от книжарницата на Хайди.

8

Оттатък площада, над Академията, подутият призрак на баща му отдавна се бе разпаднал сред сивите шпиллове и снега, който се сипеше косо. Миризмата на нещо изгорено, какво ли беше? Той пресече моста към шлюзовете, където соленото Балтийско море ревеше под краката му. Цели три седмици не беше ходил там. Хайди го накара да почака, преди да дойде до вратата.

— Вонис като похотлив овен — недоволно рече тя. Той се потеше от бързото ходене — почти беше тичал — в прясно натрупалия сняг. От обувките му капеше вода. Тя го накара да ги остави в преддверието, мърмореше, че и прекъсвал работата — имала много работа, същия ден била пристигнала голяма пратка. Но той разбра по дългата и бавна несдържана прозявка, че чукането с джобното ножче по стъклото току-що я бе събудило. Готвеше се да ноцува на походното легло в задната стая. Доктор Еклунд беше някъде извън града, на Ларш му се стори, че тя се чувства неловко.

— Никой, освен теб не иска такива неща — каза му тя, тази забележка беше вече банална. Вачулик, Храбал, Гомбрович, Конвицки. Тя струпа книгите от неговата поръчка върху малката си масичка в задната стая. — Какви имена! Нали ти казах, че тези приятели ще те доведат пак тук? — Тя пак се прозя, но с някакво насилено самодоволство. — Защо не дойде миналата седмица? Когато се обадох?

— Андерш взе съобщението ти от бюро на служителка в приемната преди един час — отговори Ларш.

— Преди час ли? Какъв е този вестник, в който работиш! Те ще закъснеят с цяла седмица да съобщят за края на света. — Разсъни се и заговори френетично. — Ти твърде много закъсня, няколко дни. Мислех си, че ще проявиш разум и ще дойдеш тук веднага. Накарах я да чака цял следобед.

— Коя е тя?

— Една жена, която се интересува от Полша.

Държеше се предпазливо, съобразително. През трите седмици, докато не бе идвал тук, той не беше забравил колко опасна може да е, как може да го надвива.

— Ако княгинята иска да се върна при нея — каза той — тя е твърде закъсняла. Изгони ме, когато смятах, че още имам нужда от нея. Сега нямам никаква нужда от нея — но той разпозна в собствения си грачещ глас, докато поглъщаше капката водка, която Хайди му беше дала, когато той я помоли, че помежду им има нещо друго.

— Не, не, не е госпожа Розановска. Аз им казах на „Моронтъорн“ кой е. *Казах* им. Те рекоха, че ще го запишат в съобщението. Господи, Ларш, ако си имаше телефон в твоя апартамент, като всеки нормален човек...

Той измъкна смачканото квадратно листче, което Андерш му беше донесъл и го погледна.

ГОСПОЖА ЕКЛУНД ТЕЛЕФОНИРА ЗА СЕСТРА ВИ.

Снегът кой знае как се беше промъкнал в джоба му и беше навлажнил всичко вътре. Безсмислените думи бяха започнали да се размазват.

— Аз нямам сестра. Никъде изобщо не става дума за никаква сестра. Ти знаеш това.

— Това вероятно е така. Аз не си помислих, че тя наистина е твоя сестра. От начало до край ми се видя, че това е много подозрително. — Хайди оформи едно от добре пресметнатите си смръщени изражения — тя цялата беше израз на възмутено блаженство. Не твърдя, че нямаше прилика, но факт е, че тя не се върна. Каза, че ще се върне, но не се върна. Помолих я да го остави за теб, но не искаше. Не я виня, стига да е автентичен.

— Какво да остави? Кой да е автентичен?

— Мило мое момче — тя никога преди не се беше обръщала към него по този начин, с тази негова побеляла глава! Но в това обръщение имаше достойнство, което го затрогна: — Тя има ръкописа на „Месията“ в една малка бяла пластмасова чанта. Носи го със себе си ей така. Оригиналът. Самият той. Видях го със собствените си очи.

— „Месията“? Никой не може да го има. Той е изчезнал. Не съществува.

— Тя го има в чантата си.

— Кой го има, за Бога?

— Сестра ти.

— Няма такава сестра. Шарлатанка. Теб са те измамили.

— Тя не е казвала, че ти е сестра. Аз само си извадих заключение.

— Извадила си си заключение ли! — изрева той.

— Ами след като тя се нарича дъщеря на автора на „Месията“, а ти си синът на автора на „Месията“, от това следва, че ти е сестра. Това е очевидно.

— Очевидно! Дъщеря! Няма никаква дъщеря! Няма никакъв „Месия“!

— Не много отдавна ти беше на друго мнение.

— Ръкописът е изчезнал, няма останал жив човек, който да смята друго.

— Ти казваше, че може да е бил скрит.

— Този, у когото е бил, е арестуван. Този, у когото е бил, е мъртъв.

— Тя не е мъртва. Тя ми обясни, че причината да е у нея, е просто защото му е дъщеря. Никой друг не е могъл да го вземе. Съхранен е изрично за нея.

Ларш рече:

— Няма място за друго дете в цялата история. Не е правдоподобно. Не може да бъде. Ти познаваш цялата история не ползе от мен. Само аз съм негово дете.

— Е, може да си ти, но може и да не си. Но ако си ти, защо да не може да има друго дете?

— Какво каза тя? Какво точно?

— Каза, че човекът, който е написал „Месията“, е неин баща.

— Но той е мой баща! — извика Ларш.

Хайди се усмихна щастливо с някаква мошеническа радост.

— Ако ръкописът не съществува и ако дъщерята не съществува...

— Знаеш, че няма дъщеря.

— ... то тогава може би няма и никакъв син.

— Но аз съм тук. Ето ме.

— Точно това каза и тя. Благата вест от Библията. И беше абсолютно толкова убедена, колкото си ти.

Носела бяла баретка. Приблизително на възрастта на Ларш, съдейки по косата, която наскоро била започнала да побелява, макар и само от едната страна, разделена от леко старомоден път; лицето било гладко като на бебе. Определено *имало* прилика, не съвсем силна — не била близначка, — но достатъчна някак, отгатвала се. Сходствата били в това, което липсвало, в отсъствието на характерното изражение. Не изглеждала доволна. Не изглеждала и — ами, *нормална*. Точно отсъствието на характерно изражение накарало Хайди да ѝ обърне внимание, макар и не веднага — Хайди била напрегната, чакала доктор Еклунд. Доктор Еклунд всеки момент трябвало да се върне от Копенхаген. Жената се появила ненадейно от никъде — от снега — с бялата си пластмасова чанта. Хайди държала под око чантата — крадците в магазина носели такива чанти. Но жената изобщо не отишла при рафтовете с книги — влязла в пътеката между тях и излязла. Книжарницата била облята в безумно ярка утринна светлина: заслепяващият блясък на снега по чудат начин се стрелвал с насечените късчета ранна слънчева светлина, твърде остра, за да бъде изтърпяна. Цялата тази прекалена белота сякаш се трупала в тясното преддверие на книжарницата, тя беше измела жената право през входа. Жената попитала турчето за собственичката, трябвала и собственичката, заради купчините чуждестранни книги на витрината. Чуждестранните книги я били примамили, никога досега не била забелязвала тази книжарница. Била свикнала да обикаля пеш целия Стокхолм, макар че все още била отскоро тук. По акцента и можело да се предположи от колко скоро. Имала нещо удивително, нещо изумително в чантата си. Дали имало някой тук, може би дори самата собственичка, който да може да чете на полски? Или пък да имат връзки с местната полска интелигенция? Точно в тази чанта, която държала в ръката си (бил лек, не бил някой голям том), се намирала творбата на един гений, който най-случайно — нямало да се стеснява да го признае, нямало да скромничи! — съвсем случайно бил нейният собствен баща. Мъртъв. Убит. Паднал жертва, доста отдавна, но безсмъртен. А тя била дъщеря му. Ето ме! Била наследила последния ръкопис на баща си, шедьовъра, за който цял свят смятал, че е

унищожен, заличен, изчезнал. Заслужавало да бъде преведен на шведски, но тя самата не можела да го направи. Заслужавало да бъде преведен на всички езици по земното кълбо. Една фантазьорска творба, самото заглавие показвало колко е фантазьорска, о, изумително, не можело да бъде обяснено само за половин минутка. Дали има вероятност собственичката да познава някой, който да може да направи нещо за такъв един ръкопис? Да го избави, да му осигури спасение, да го разпространи като евангелие? Всъщност, тя търсела преводач.

— И ти и посочи Княгинята? — рязко я прекъсна Ларш.

— Посочих и теб.

— Какви ги говориш? Какво и каза?

— Казах ѝ, че ти си в стихията си с полския. Казах и че полският ти е в душата, не че го говориш като поляк, но че си изцяло обладан от него! Казах и че си луд на тема литература. Казах и че си познавач на творчеството на автора на „Месията“. Казах и всичко това.

— Но не и тайното обстоятелство. Без него.

— Нали това е твоя тайна? Ти продължаваш да я пазиш, с изключение на миговете, когато се раздрънкаш. Как бих могла да ѝ кажа нещо, което не си казвал? Проблемът е там, че ти ми нямаш доверие.

— Щом тя говори с акцент... — той преглътна. — С какъв акцент говори?

— Откъде да знам? Аз самата говоря с акцент.

— Ами името и? Нали е казала как се казва?

— Елза. Не, Адела. Мисля, че беше Адела. Не ми вади душата с тези неща, Ларш. Аз се опитах да се свържа с теб, в края на краищата. Оставих ти съобщение в „Моронтъорн“, какво повече можех да направя? А и я накарах да остане и да чака. Но на нея и омръзна да чака и си тръгна, укоряваш ли я за това?

— Къде живее?

— Не ми каза.

— Не ти ли остави телефонен номер?

— Каза, че предпочита пак да намине.

— Но не го е направила. Не е дошла след седмица. Изпуснахме я, а тя е една побъркана измамница...

— В чантата и имаше *нещо*.

— То не е било „Месията“.

— Ами тогава какво те е грижа, че сме я изпуснали?

Между тях сега се почувства някаква отмалялост, сякаш току-що бяха изтичали навън от запалената къща. Миризмата на изгоряло бавно се процеждаше от дрехите на Ларш: вдигаше се като дим нагоре от корема му, под мишниците му, от просмуканите джобове на задника му, от влажните му от снега крака. Хайди лъщеше като кехлибар. Устата и пак се бе отпуснала сънливо. Ларш се запита дали с целия си талант да преобръща нещата тя не беше разкрила неговата история — скритите му обстоятелства — пред доктор Еклунд; и дали не беше разказала своята история. Оградата. В последния момент тя се беше върнала към стария си навик да използва „ние“ — това не беше му убягнало. Но на нея не можеше да се разчита: мина му през ума, че жената с бялата барета, сред бялото великолепие на утрото, понесла лекия като перце „Месия“ в бялата чанта, ако не беше ангел, беше невинна лъжа.

— Нещо гори — рече той.

— О, боже! Печката. Влез да видиш, Ларш. Сигурно не съм изгасила пламъка на чайника след обяд. Започнала съм да остарявам.

Той пристъпи две крачки.

— Печката е изгасена. Не е включена.

— Тогава трябва да е миризма на лепило. Лепило от опаковката на последната доставка. Понякога мирише така. А може да мирише и от теб. На пот. На разгонен коч. На смог. — Тя бе започнала да чезне, да губи сили, гаснеща светлинка. Нещо я смазваше. — Снегът на покрива натежава. Задържа пушека към земята. По улиците. Всеки комин в града изпуска пушек...

— Може и да са комините — съгласи се той. Каприз на атмосферата. Метеорология. Стокхолм, тлеещ в най-крайните северни краища на индустриалния Запад, със скупчени къщи, с шпилове като армия от щикове, със сгради с канцеларии, фабрики, апартаменти, компютри, пълната с пясък мъгла в жилищата, колебанието, амортизацията, износването, разрухата, краят. Лошият мирис отвъд оградата. Дори бдението на ангелите. Белите крила на ангелите минаващи на тълпи — за тях се знае, че изпускат миризмата на горещи пера.

Той се замисли за дребните си опасения.

— Доктор Еклунд — попита Ларш — той кога се върна от Копенхаген?

— Още не се е върнал. Виж пътищата, за Бога. Самолетите не излитат в облачно време.

— Тази конференция не свърши ли отдавна?

— Каква конференция?

— Онази в Копенхаген.

— Не беше конференция. Объркал си Копенхаген с нещо друго. Консултация. Примабалерината на датския национален балет. Не искала да танцува. Не искала да стъпи на сцената.

— Доктор Еклунд не е в Копенхаген — рече Ларш.

— Ами може би не. Един Господ го знае къде е заседнал. Човек никога не знае.

Тя се понесе към койката си. Искаше си койката, беше стара и копнееше за сън. Искаше той да си върви. Но той настоя — усещаше как зъбите му се впиват.

— Доктор Еклунд — рече той — не е заседнал никъде.

Забеляза, че тя е по пантофи. Свали ги под жълтия нарцис и му подаде ключа.

— Заклучи на тръгване. Ще ми го върнеш следващия път. — Следващият път: тя очакваше той да се върне. Никога преди не му бе поверявала ключа — искаше той да го вземе със себе си. Той я наблюдаваше как се напруга, докато си сваляше чорапите, свита в коленете; после се отпусна назад върху разтуреното си легло. Бели косми от косата и се вдигнаха от възглавницата. Тя разтвори уста и пак се прозя, очите и се насълзиха.

— Ако не е заседнал, значи е на път за насам.

— Госпожо Еклунд.

Лицето и бе скрито във възглавницата. Гласът и звучеше провлачено, изтъняваше. Изчезваше.

— Не забравяй да върнеш този ключ тук колкото се може по-скоро. Той е един от дубликатите на доктор Еклунд. Не че си губи ключовете. Просто ги оставя на различни места. В болницата. В апартамента.

Ларш отмерено изрече:

— Ти си тук всяка нощ съвсем сама. Няма никакъв апартамент. Няма никакъв доктор Еклунд.

— Махай се. Вземи си книгите и си върви. Аз трябва да поспя. Заспала съм вече.

— Доктор Еклунд е фантом.

— Не, не, ти не разбираш, ти не можеш да схванеш — завря се тя във възглавницата си. — Тя пак танцува. Примабалерината.

Ключът в ръката му се бе загреял.

— Бежанка и измамница — рече той. — Това си ти.

В тясното коридорче, с чехите и поляците в ръце, той с мъка пак обу обувките си, олюлявайки се от крак на крак и облягайки се на стъклото на витрината. Точно там, където тя беше стояла — така наречената дъщеря — с бялата си пластмасова чанта. В която лежах, или по-скоро хаотично бяха се скупчили някакви листове от ръкопис, независимо какво точно беше. На витрината лакираното кралско семейство се беше настанило мило на софите, чайките бяха нашарили като точки езерото Венерн^[1], а до тях се извисяваха купчините руснаци, южноамериканци и англичани, толкова много бръщолевещи неотложно чужденци. Ключът влезе лесно право в ключалката, осветена от широк кръг светлина, затворен от уличната лампа. В това осветено място — така наречената дъщеря — била решила да разкрие коя е. *Ето ме.*

— Тръгнал е за насам — чу Хайди да вика от задната стаичка. Един стон: но не точно стон. По-скоро звукът на невъзможни за дешифриране срички, изчезващи на дъното на морето. Немски? Полски? Сърбохърватски? Чуждестранно бръщолевене, неразбираемо. Той пъкна ключа в джоба си. Опари бедрото му. Тайният му страх. Но после той си рече: Я виж! Той не ме изгори, той не ме гори. Няма никакъв доктор Еклунд. Доктор Еклунд не съществува. Доктор Еклунд е фантом. *Действителността е тънка като хартията и заблуждава с всяка своя слабост интуитивния си характер.* Вече не беше съвсем сигурен дали Хайди изобщо беше извикала нещо. Пък и той, така или иначе, бе вече на няколко метра от книжарницата. Тайничкият му страх се бе уталожил. Беше изчезнал.

[1] Най-голямото шведско езеро, четвърто по големина в Европа, с дълбочина 106 м. — Бел.прев. ↑

9

Той реши на следващия ден да се откаже от следобедния си юрган. Вместо това се запъти към „Моронтьорн“ — за пръв път от месеци виждаше редакцията на дневна светлина. Тук се работеше, тук беше светът, тук всичко бе в движение — правеха вестника. И всичко продължаваше така — телефони, викове, пишещи машини, докато дойдеше време секретарките да си тръгнат за вкъщи — разсилният профучаваше с приличащите на ленти юфка шпалти, запъването на някой, който пишеше шумно на машина в някоя от преградените кътчета; Нилсон крещеше: нещо липсваше, нещо беше закъсняло. Имаше някаква публична енергия — пресекливите гласни в дюшемето не бяха ни най-малко призрачни, а шумът от всичко, смлян ведно притежаваше цялостната сила на един организъм, самостоятелен, излязъл навън: един Господ знаеше какво би могло да бъде името на подобно целеустремено животно. Нямаше нищо илюзорно. Едно голямо любознателно куче. Ларш не забеляза никакви мишки. Те без съмнение бяха заключени в казармите.

— Ларш! Какво правиш тук? — Нилсон го тупна покровителствено и продължи бързо нататък в бъркотията. Културният отдел на дневна светлина представляваше възхитителна гледка — слънцето, подобно на луна, бледо, зимно, прошарено с жилки и променливо, по-скоро сиво, отколкото бледо, оформяше крѳпки навсякъде. Колко необичайни бяха тези слънчеви кесийки: прозорчета! Една мъжделива електрическа крушка и обичайните драскотини и ожулени места край шахтата, която държеше асансьора в запустелия си мрак, макар че иначе столовете, бюрата и кантонерките изглеждаха пълни с живот. Зад ѳгъла групата на клюкарите, която се събираше в три следобед, вече се беше заела за работа, Гунар и Андерш сред тях. Ларш остана изненадан, но, като поразмисли, нямаше нищо чудно. Нощни птици, донякъде като него, те си правеха гаргара с всичко и всички, къде, защо — а това означаваше, че, от време на време, им се налага да идват на кладенеца, за да си наляят вода.

Той дишаше през було — като в някакъв унес или транс. Беше навик, придобит от юргана — по това време бе свикнал да си подремва. Тъгълчетата на очите му го сърбяха и го дразнеха: чифт стари обръчи, през които се беше блъскал из толкова много ями. Достатъчно буден беше, но капнал и настръхнал — шепот, безразсъдство. Почувства се някак оскърбен — не го беше грижа какво е казал, който и да е. Промъкна се по-наблизо — никой не даде вид, че го забелязва, никой не помръдна рамене, за да го пусне да мине. Разказваха нещо за превода — как Свен Стрьомберг, в миг на разсеяност, разбързал се да спази срока за превод на някакъв австралийски роман, и искайки да използва думата „вярвам“, по невнимание я променил на „врзвам“ и пристегнал върнатата си героиня с възли.

— Не бива да вините Свен, това може да се случи на всекиго. С всички тези игри на думи и омоними.

— Понякога и най-големият майстор греши. И Омир...

— Фройд. Психологическа замяна.

— Забравяш, че Свен Стрьомберг изобщо няма психика.

— А какво си държи в шкембето?

— Някакво сирене. Можеш да го подушиш в дъха му.

— Това в дъха му не е *сирене*.

— Тези „бисери“ поне са си негови, не ги е откраднал от другиго.

Смях.

— Някой виждал ли е Флудкранц?

— Чух, че избягал във Финландия да се скрие там.

— Получил е делириум тременс. Дори ушите му се тресат. И ставите. О, Господи, последния път, когато го видях, беше като пихтия.

— Сам си е виновен. Изпроси си го.

— Говорят, че имал самоубийствени наклонности.

— Кой, Улуф ли? Той пие витамини!

— Е, иска хората да говорят за него. Това е по-добре, отколкото всяка седмица да го погребват на културната страница.

— Направи така, че стана прочут. Цялата тази работа му е много приятна.

— Ръката му трепери. И брадичката му.

— Това е номер. Той е актьор. Най-великият от всички трагичи в историята.

— Моля ви, човекът страда. Болен е. Не е нормален.

И така нататък. Това беше скандалът този месец. Един от рецензентите в един от вечерните вестници, уважаван (според някои опасно ревнуван) млад поет, който неотдавна бе публикувал втората си стихосбирка, беше разобличен — от Свен Стрьомберг, точно от него! — като плагиат. Абсолютно всички стихотворения на Улуф Флудкранц, до едно, от втората му стихосбирка били откраднати преводни творби на различни американски поети. Флудкранц всъщност проявил пълна наглост да включи покрай по-надеждните непознати няколко строфи от Робърт Фрост, които самият Свен Стрьомберг бил превел преди десетина години за една антология, разпродадена с намаление шест седмици след издаването и: „Бардове на Новия свят“. Най-чаровното обстоятелство в тази история беше нещастната и кулминация — как Свен Стрьомберг разкрил престъплението най-случайно, защото той беше прочут с това, че никога не четеше нищо, за което не му се плащаше. От друга страна, беше прочут и с това, че жадно и безкритично лочеше и най-безсрамно сиропирани ласкателства, тъй че когато Улуф Флудкранц изпратил — *изпратил!* — екземпляр от криминалното си томче със сладникаво сладкодумно посвещение на Свен Стрьомберг и той асимилирал това посвещение, в което бил наречен най-изтъкнат литератор на нацията, за него било напълно естествено (като благовъзпитан мъж) да върне комплимент, като даде подкрепа на най-новите литературни творения на Улуф Флудкранц. „Абсолютно оригинално“, написал той на Улуф и повтарял на всеки, когото срещнал: „Абсолютно оригинално“. Одобрението на Свен за абсолютната оригиналност на творбите на Улуф вече било получило достатъчно разпространение в литературното гърне, когато, прелиствайки страниците, за да разгледа пак приятното посвещение на Улуф, Свен Стрьомберг най-случайно попаднал на познатите стихове на Робърт Фрост. В негов собствен превод. Откраднати, присвоени.

Това беше най-възхитителният шок на сезона досега. Ключките в три следобед — вече беше почти пет — бяха въртели историята ту така, ту иначе, анализирайки мотивите, последиците. Кой кого беше измамил? Лудият Улуф! — да си сложи главата в устата на лъва, ала като преди това го е разбудил. Клетият лъв обаче съвсем не беше в състояние да хапе. Дали това беше случай на гняв, на злоба, на отмъщение, на отчаяние? Или — „Напротив“ — както твърдеше Гунар

— на пакостливост, простащина, фарс, дадаизъм? Постмодерна интрига. Свен стоеше зад всичко това: тъкмо Свен беше изровил за Улуф всичките тези американци, находчиво избрани с малко име Робърт. Робърт Крийли, Робърт Мези, Робърт Блай! Робърт Лоуъл, Робърт Пен Уорън, Робърт Грейвс. Андерш не искаше да има нищо общо с тази теория, с която се търсеше престъпникът под леглото. Тежък нещастен случай за патриотите-реформатори, независимо какви са били намеренията. Точно това, от което имаме нужда, разобличени, да се видим какво представляваме, да ни се натрият носовете в праха на кукления дом. Кулминация на ироничната бурлеска на шведската ограниченост. Демаскирани веднъж завинаги в дребнавостта на литературния живот в грохналия стар Стокхолм.

— Крокодили! Изкарвайте си прехраната! — изкрещя Нилсон, профучавайки покрай тях. Секретарките си тръгнаха за вкъщи. Луноподобното слънце бе избледняло в прозорците. Гърнето вреше и кипеше.

— Да, но има нещо друго — обади се Ларш. Никой не го чу. От злата участ на Улуф Флудкранц те се бяха прехвърлили на вестника му, дали щяха да го уволнят или да го задържат като културен герой. Той, независимо какво човек смяташе за него, беше смел — не можеше да не му се признае, че притежава жива съобразителност — всички тези Робъртовци! Да не говорим за размиването на границите и на пределите на собствеността. Интернационализъм срещу местната локва. Социализъм в идеала — текстът е всичко, без значение кой го е създал. Шекспир под друго име. Един тесногръд морализатор може и да говори за кражба, но какво беше това, ако не ореолът на универсалното, към който се бе устремила цялата планета? Достъпна за всички красота, която преминава от ръка на ръка сред всички нации. Глупакът в случая беше Свен Стрьомберг — разобличаващ шарлатанина с цената на собственото си достойнство. Колко нелеп беше скокът от „Абсолютно оригинално“ до „Спри, крадецо!“ — всичко се обръща към онзи, чийто вол е бил прободен: ето на.

Въпреки всичко нито един от тях не би имал нищо против Улуф Флудкранц да бъде уволнен.

Толкова за врящото гърне в ранния зимен здрач. Цигарен дим висеше във въздуха като разкъсани мрежи. По целия свят огромният черпак бъркаше ли, бъркаше. Поети, мечтатели, мислители, наемни

бездарни писачи. Амбициозни и съзерцателни. Опортюнисти и провокатори. Мистици и прелъстителни. Това врящо гърне — тези горещи приливи и отливи — Ларш под юргана си, съвсем наблизо пеш, беше се изолирал от тях седмица подир седмица: само за това да може да зърне окото на баща си. Баща му също беше избягвал врящото гърне. Дрохобич вместо Варшава, Дрохобич вместо Париж, Дрохобич вместо което и да било друго място.

— Господа, сроковете! — изкрещя Нилсон, профучавайки покрай тях, беше си облякъл палтото и си беше сложил шала. Сплотената групичка се раздвижи и от центъра и спокойно пристъпи, или по-скоро леко беше изхвърлена единствената литераторка на „Моронтъорн“, с мъжка риза и вратовръзка, и поздрави Ларш с два вдигнати пръста, единият с потъмнял оток на професионален писател. Слуховете за нея бяха, че от двадесет години е постоянна любовница на Свен Стрьомберг; тя не беше промълвила и една сричка в негова защита — гласът ѝ и бездруго притежаваше крехкия електронен отличителен тон на служебен преводач — малката и, лукава уста обаче притежаваше някаква разкошна навлажнена сладост. У всички тях, цялата шайка в три часа следобед, имаше такава сладост — разреденият мед на благоговението. Литературни създания, които служеха на музите, които отстъпваха пред тях и понякога ги предаваха. Техните така наречени скандали, техните боричкания, техните вражди, техният полиморфен живот в кипящото гърне: колко безхитростни, колко далечни от дворците, където трещяха истинските мълнии, колко слаби изглеждаха всички те пред олтара на неподвижното око на бащата на Ларш. Сега те обличаха подплатените си якета, слагаха кожените си шапки и мъхнати ботуши; на Ларш му се струваше, че те се държат високомерно с него, или че бяха забравили за него — ето го Гунар, втурнал се навън, ето го и Андерш, бързат при съпругите си, пастроците си, лелите си, при охкащите си, възстари домакинства. Врящото гърне беше изгаснало. „Моронтъорн“ започваше да придобива своята рахитична нощна външност.

— Чакайте — пак извика Ларш — има нещо друго.

Те се движеха в непрекъснат поток покрай него, някои към задръстването пред асансьора, но повечето слизаха надолу по стенещото дървено стълбище. Клетият стар „Моронтъорн“, сгромолясващ се назад — в миналия век, в нощта, в разрухата.

Мишките вече се приготвяха да излязат навън, чуваше се как вървят на учение в сгъстен боен строй зад стените.

Ларш изтича към площадката на върха на стълбището и викна надолу:

— Нещо друго! Новина!

Любовницата на Свен Стрьомберг, навличайки моряшкото си палто върху ризата и вратовръзката си, се спря на стълбищната площадка.

Ларш извика:

— „Месията“ се появи! Тук! В Стокхолм!

Тропот по стълбите, брътвежи, тътен.

— Това е Ларш Андеменинг — обясни любовницата на Свен Стрьомберг на площадката под нея. — Мисля, че възвестява Второто пришествие.

— Не ми разправяй само, че Улуф Флудкранц се е върнал от Финландия! — извика някой нагоре. — Толкова скоро, а?

Разнесе се смях по цялото стълбище.

— Дъщеря му има ръкописа. *Намерен* е — извика Ларш.

— Какъв ръкопис?

Ларш се наведе през перилата. В сумрака на всички тези стълби хиляда мъждеещи лица се вдигаха към него.

— „Месията“ — извика той. Изгубеният „Месия“ на Бруно Шулц.

— Стокхолмска мълва. Разсадникът на света.

— Онзи поляк ли? Той не е имал никога дъщеря.

— Ако не си чувал за това, остави Ларш да се занимава с него.

— Или ако е за някой мъртъв.

— Не, не, те всички са мъртви. Толстой. Ибсен. Дори Стриндберг. Ларш научава всичко, само ако е напълно объркано и неясно.

— Ако никога не е съществувало.

— Ако ти си *искал* да не е съществувало.

— Ларш! — Беше Андерш на средата на стълбището. — Тайната излезе наяве. Всичките тези възкресявания, с които се занимаваш. Всичките тези велики неизвестни и езотерици, вдигнати от гроба...

Любовницата на Свен Стрьомберг рече отчетливо:

— Ларш Андеменинг, месията от Стокхолм.

— Крокодили! — изкрещя Нилсон. — Винаги търсите сензация. В долния край на стълбицето Ларш завари Нилсон да го чака.

— Телефонистката ми даде това секунди, преди да си тръгне. Срегнах я, когато излизаше от дамската тоалетна. Ларш, защо не си прекараш телефон у дома? Служителите тук не са ти лични прислужници. Аз не съм ти камериер.

Ларш прочете:

ЗВЪНЯ ГОСПОЖА ЕКЛУНД. ДОКТОР ЕКЛУНД
СЕ Е ВЪРНАЛ. МОЛЯ ВЪРНЕТЕ КЛЮЧА?

Той настоятелно продължи:

— Но вие знаете какво означава това — ако „Месията“ е намерен.

— Означава още една книга на този свят — отговори Нилсон — която не е „Пипи Дългото чорапче“. Ларш, хората се оплакват — рецензиите ти са фактически богословски тиради. В понеделник ни трябва малко повече здравомислие, какво ще кажеш? Малко по-леко със сюрреалното, карай по-кратко с екзистенциалните страхове, какво ще кажеш? Можеш да пробваш.

Ларш беше влязъл във врящата тенджерата и тя го беше избълвала обратно.

10

Сутринта снегът по пътищата беше станал кафеникав и отъпкан от автомобилните гуми. Имаше цели купища сняг, навял до кръста по ръба на тротоара. Беше лесно и приятно да се върви. Ларш пристигна в книжарницата на Хайди толкова бързо, че не му остана време да обърне внимание на настроението си. Направи го, едва когато се огледа за Хайди, а вместо това се натъкна на турчето с вдигната на рамо бърсалка за прах като часовой с пушка. Госпожа Еклунд била излязла.

— Тогава вземи това да ѝ го дадеш — каза му Ларш, като му подаде ключа.

Турчето се опъна: на него не му било позволено да има ключ, а бил оставен да наглежда книжарницата, само защото нямало истински клиенти по това време, така или иначе (очевидно Ларш не беше един от тях).

Ларш излезе обратно на улицата. Откъде това ликуване? Беше почти десет часът: опита се да предположи къде може да е Хайди. Не беше в апартамента си, тя нямаше апартамент. Не беше при доктор Еклунд, доктор Еклунд беше продукт на въображението и. Откъде това ликуване? Какво несвързано бълнуване само! Беше възвестил възвръщането на изгубената последна книга на баща си. Недоверието на врящото гърне, равнодушието им, какво беше това? И самият той не вярваше съвсем. Ами дъщерята! Нямаше никаква дъщеря, ала въпреки това той беше възвестил за нея, за да възвести излезлия от гроба „Месия“.

Нямаше къде да отиде и за това се отправи към апартамента си. Попита се дали да се тревожи от думите на Нилсон: „Можеш да пробваш“ — това предупреждение ли беше? Дали Нилсон, който го беше назначил и който в известен смисъл му беше покровител — дали Нилсон би го изхвърлил от работа? Заради греховете му — липсата на здравомислие, богословски тиради, сюрреализъм, екзистенциални страхове? Можеше да се потруди да поразведри стила си — Гунар, например, изпъстряше рубриката си с „бавни обороти“, „неугледен“,

„голяма работа“, „духовитост“ и дори „и какво“. Андерш наричаше всички тези думи и изрази „кадифейщини“; един истински космополитен ум, казваше той, не би се унижил с такива простащини. Ала Ларш си спомняше пасаж от един от разказите на баща си за „великия театър на илюзиите, разкошната изложба на восьъчни фигури“, която веднъж пристигнала в Дрохобич: „Не, това не бяха автентични Драйфусовци, Едисоновци или убийци на императрица Елизабет като Луиджи Лукини, те бяха само имитации. Може да са били истински безумци, заловени на местопрестъплението точно в мига, в който някаква фиксидея се е била появила в главите им... И оттогава тази именно идея е останала в техните глави като удивителен знак, а те са се вкопчили в нея, застанали на един крак и увиснали във въздуха.“ Гунар Хемлиг и Андерш Фискюнгел, восьъчни фигури. „Моронтъорн“, музей на восьъчните фигури. Дори и мишките бяха изкуствени, задвижвани от скрити в стените моторчета.

Каква нежност изпитваше той — какво ликуване го беше завладяло! — към техните восьъчни лица с (това беше странно) восьъчните им сълзи на болка, или укор, или нищета: Гунар и Андерш, и любовницата на Свен Стрьомберг с нейната набръчкана вратовръзка, и дори Нилсон, всички те, восьъчни експонати, свързани към жиците с бутони за опашната кост или пък незабележимо управлявани от разстояние с компютри по безжичен път. Ужасната им безпомощност. Една идея оставаше като удивителен знак в сладкия на вкус розов восък на главите им: врящото гърне, гърнето! Докато тук, тук — Ларш беше стигнал до вратата на апартамента си и си търсеше ключа — тук, в собственото му разтревожено легло, под отметнатия и смачкан юрган, окоето на баща му, светнало, спокойно, неподвижно, здраво и безочливо, буен бял лъч, откриваше Божията пустош. Един жив бестиарий, странно изобилстващ, излъчващ бялата светлина на излишеството, а те се отвръщаха от него, отбягваха го и дори да не го иронизираха, страняха надалеч от него, мазната човка не ги беше докопала, нямаше привидение, нямаше сфера, нямаше яйце, нямаше кълбо, нямаше неразгадаемо или насилващо око. Той се опитваше да насили ключа във вратата, в собствената си врата — не ставаше. Тогава осъзна, че това е друг ключ — ключа за книжарницата на Хайди, и затършува из джоба си, за да намери своя ключ.

Живееше на партера, точно зад мъничкото коридорче, скосено под ъгъл в стената. Тук имаше един болнав стар кожен фотьойл със строшен крак, оставен на това място от един лекар много отдавна, защото му се налагало да получава някакви големи колети. Никой не знаеше какво бе имало в тях, това само означавало, че лекарят е богат — къщата си беше отживяла времето, беше виждала магически доставки: огромни глазирани торти, дамски шапки с пера и панделки, птици в клетки. Легендарният фотьойл издаде характерното си изскърцване и иззад ъгъла, откъм малкото коридорче се появи жена с бяла барета на главата.

— Госпожа Еклунд ми каза къде живееете. Стига — добави тя — да сте човекът, когото търся.

Тя носеше споменатата вече бяла найлонова чанта.

— Ларш Андеменинг? Нали владеете полски? Не приличате на швед.

Последният човек, който му беше казал това — че не прилича на швед — беше осиновителката му; тогава той беше на шестнадесет години. Това го накара да избяга от нея: тогава още не беше научил чий син е.

— Аз съм бежанец.

Тя не изглеждаше изненадана.

— Добре, да започваме — тя пристъпи напред покрай него в миниатюрния му апартамент — където беше леглото му, смачканият му юрган. Друго човешко същество беше влизало тук от преди много повече от година. Почувства се унижен. Или по-скоро изпита чувство, което не познаваше. Беше засрамен, бесен. Втурна се да отмести дрехите от стола. Разчисти масата светкавично с ръка. Беше изложен без защита, беше го обхванал страх, ликуваше.

— Госпожа Еклунд ви е казала да дойдете тук ли?

— Защото вие нямате телефон.

— А вие не искате да си оставите своя телефон. И не искате да кажете къде живееете.

— Но нали трябва да внимавам.

— За какво да внимавате? — попита той.

— За това, което ми е поверено. — Тя поклати чантичката си. — Аз по природа съм импулсивна... трябва да внимавам. Вече две седмици ви наблюдавам. Вече си съставих мнение.

Вниманието му беше погълнато от акцента ѝ. Като Княгинята ли говореше? Но дори и Княгинята не беше толкова самоуверена.

— Госпожа Еклунд ми обясни къде да гледам. В понеделник в „Моронтъорн“. Аз ви подложих на проверка. Вие разбирате от тези неща. Ако можете да го направите, ще ви наема.

— Какво да направя?

Сега тя бе седнала на крайчеца на леглото му.

— Нужен ми е преводач.

— Аз не съм преводач — каза Ларш. Никога не съм се занимавал с такова нещо.

— Вие, шведските интелектуалци, можете да вършите всичко. Госпожа Еклунд твърди, че Стокхолм е пълен с литературни виртуози. Професори по история, които се занимават с литературна критика, критици, които извършват преводи, специалисти по всякакви чужди езици...

— Аз не съм нищо от този род.

— Госпожа Еклунд твърди, че сте.

— Тя не е компетентна. Тя не е никой. Държи една книжарница и какво от това? Исква да се подиграе с мен, това е всичко.

— Защо?

Той поклати ключа на Хайди в ръката си.

— Отмъщение. Аз разбулих всичките и тайни. Знам всичко за нея. Тя не е това, за което се представя.

Жената пак поклати чантичката си. Вещица с кречетало.

— Отмъщение и илюзия. Вие сте точно човекът, който ми е необходим. Госпожа Еклунд твърди, че сте луд по полските писатели.

— Не бива да се осланяте на нея.

— Всички важни личности ходят в нейната книжарница. Една от клиентките и всъщност е княгиня. При нея ходят всички професори... цялата интелигенция. От Академията правят поръчки при нея, знаете ли това?

— Недейте да бързате — отговори той. — Та вие едва-що сте се запознали с нея.

— Така е — съгласи се тя. — Всичко стана много бързо, много бързо. Струва ми се, че тя е ясновидка. Може да вижда всякакви неща през стените. Тя вижда и през мен, трябваше и по-малко от минутка — тя разбра всичко, още преди да го бях обяснила. Съвсем всичко разбра.

Повечето хора не успяват. Повечето хора не са слушали за това. Дори и литераторите.

Тя свали баретата си. Готвеше се да се разположи тук. Наистина изгледаше така, както я беше описала Хайди — и нейната коса бе започнала да посивява като неговата. Тъжни кичури мръсотия като стара слуз. Изглеждаше, като да е на неговите години или почти на толкова, но когато вдигна брадичката си и той зърна повърхността на гладките и бузи, едно дете за миг се появи пред погледа му. Също като неговия внезапно станал доверчив втрещен поглед, сякаш някаква отдавнашна филмова лента мимолетно беше се завъртяла. Той си напомни да не се оставя да приспиват бдителността му. Между очите и — кестеняви до черни като неговите собствени — се врязваха две отдавна оформили се вертикални бразди. Осторожно! Тя не беше сестра му, той нямаше сестра!

— Повечето хора не знаят нищо за всичко това — рече тя.

Дъхът остана спрял в гърлото му.

— Това всъщност не е „Месията“.

— Госпожа Еклунд ви каза, нали? Каза ви какво притежавам.

— Никой никога няма да ви повярва.

— Вие ще ми повярвате.

— Това ли е той, в чантата? Не може да е в тази чанта! — Глупост: какъв глупак беше — обаче непознатото чувство на ликуване се размърда у него.

— Да, да, точно тук е — и тя поклати чантата. Чу се звук като от петдесет чифта криле.

— Мястото му е в библиотеката — рече той. — Мястото му е в някой трезор. Мястото му е някъде на безопасност.

— Той е на безопасно място при мен. Мой е. Аз нося отговорност за него.

— Не се ли боите от кражба? Направили ли сте преписи?

— Преписи ли? — Презрение: глас изпълнен с презрение. — Ако ви бях донесла препис, вие щяхте ли да повярвате?

— Как бих могъл да повярвам на каквото и да било? — каза Ларш. — Вие нямате никакви доказателства, появявате се отникъде...

— А, доказателства. — И той пак остана озадачен от акцента и със странните му съскащи звуци. — Ще ви кажа как се казвам.

— Адела.

— Адела, това достатъчно ли е? Госпожа Еклунд ви е казала само това. Не искате ли нещо повече? Не искате ли да научите къде съм родена, кои са родителите ми, къде съм получила образованието си и всичко останало? Защото аз съм получила образование, независимо какво си мислят хората.

— Искам да видя какво има в тази чанта — отговори Ларш.

— Ще ви се пръсне сърцето само като го видите. Като видите в какво състояние е. Някои от тези страници ми се наложи да измъквам от чифт обувки.

— Обувки ли!

— Просто бяха напъхани вътре, чак до дъното. При пръстите, след като е валил дъжд. За да се запази фасонът на обувките. Били ли сте някога в Дрохобич?

— Не — отговори Ларш.

— А във Варшава?

— Не.

— Аз съм родена в Бразилия, разбирате ли това? Точно *това* никой не ви е казал. В Сао Пауло. Майка ми избягала там по средата на войната. И вие се наричате бежанец! Тя била едва петнадесетгодишна и бременна и не било лесно да се сдобие с билет за кораба — но успяла да прекоси океана без виза, тя е находчив човек. Лесно се сприятелява с хората, така постига всичко. Пък и е свикнала с това, докато е живяла къде ли не. Хората говореха, че сме били бедуини.

— Чифт обувки? — повтори Ларш.

— Били на онази стара жена във Варшава. Ние сме живели в Сао Пауло, в Амстердам, в Будапеща, в Брюксел. И във Варшава. Най-дълго останахме във Варшава. Майка ми е израснала в Полша и най-добре говори полски. Аз също, с изключение на португалския. Преди шест месеца отидохме в Гренобъл, всички заедно, не ме питайте защо. Просто майка ми си е такава...

— Всички ли? Вие да не сте някакво племе, вие и майка ви?

Тя леко поруменя.

— Всъщност тя *се омъжи* за един човек там, за един странен французин, аз не го обичам — и така пристигнах тук. Шведският ми е много добър, нали? Овладяла съм добре говоримия език, много хора ми казват това. Според вас не е ли добър шведският ми? Е, не е чак

толкова добър. Трудно бих могла да заблудя някого! Господ да ни е на помощ, вашето легло е цяло природно бедствие, лавина.

— Моля ви, масата, на масата, не там...

Ала тя вече беше изсипала съдържанието на бялата пластмасова чанта. Цяла каскада от хартии се изсипа върху издатините и ръбовете на юргана.

Почеркът на баща му. Редовете — буквите — създадени автентично от ръката на баща му. Цялото изпъстрено със зачертани думи. Испита съжаление към всяка от тях — изхвърлена, заличена, осъдена на изгнание. Някакъв звяр — някаква човекоподобна маймуна, започна да подскача вътре в тялото му, от ребро на ребро, дали бе само тази помпа, тази сърдечна помпа? Човекоподобната маймуна вътре в него се мятеше насам-натам. Блъскаше с юмруци, трещеше. Ликуване! И жал, жал. Тези стари страници, старата клета форматна хартия на баща му беше минала през вода, той видя това. Набръчкана мъртва кожа, отломки, гънки, удавени.

— Били са се намокрили — рече той.

— Избата им веднъж се била наводнила. Жената с обувките — тя е обикновена селянка, съпругът и разнася мляко...

— Във Варшава ли? — Човекоподобната маймуна — сляпа и изпаднала в дива ярост.

— В Дрохобич. Един мъж с дълго черно палто платил на съпруга да копае пода на избата им посред нощ. Знаете ли в какви метални кутии се продаваха някога мъжките жартieri? Хартиите били в една такава. Кутия за галантерийни стоки, съпругът я заровил под пода на избата. Мъжът с дългото палто казал, че ще се върне за нея, когато войната свърши и ще им плати още пари, но не се появил повече.

„Месията“: тези пръснати, наранени страници. Листове и останки, анулирани. Погълнати. А сега възкръснали, на леглото му! Леглото на прераждането — където стотици пъти преди мазната човка го беше сграбчвала и го беше навирала под ужасното око на баща му.

— Достатъчно — каза Ларш. — Не е там работата.

— Не искате ли да изслушате доказателствата ми? Вие казахте доказателства. За това как получих ръкописа.

— Не ме интересува как сте го получили. А защо? Защо ще е у вас? Коя сте вие, та да е у вас?

— Той ми го даде. Съпругът.

— В Дрохобич ли ви го даде?

Тя разпери ръце широко като географията.

— Не дрохобичкият съпруг. Варшавският съпруг.

Северната светлина, разцепвайки тесния му прозорец — той имаше прозорец, тесен процеп за стрелец с лък — метна бляскав ятаган върху леглото: светлината беше твърде хладна, твърде остра. Зимната острота като пръски от ледени висулки описа крива през върховете и долините на юргана му. Ръцете и, протегнати, хвърляха облак върху думите на баща му. Думите на баща му под нейната сянка.

— Вие не ме оставяте да *разкажа* — протестира тя.

И разказа: продължи да разказва — на Ларш не му мина през ума да вярва или да не вярва. Тук беше „Месията“, тук. Беше тук. Замисли се върху това. Разказът продължаваше: той вярваше и не вярваше. Как съпругът на жената починал от удар след войната, когато в Дрохобич вече нямало евреи. Били депортирани, загинали. Всички благочестиви евреи, целият хасидим с техните дълги черни палта — в газовите камери, унищожени. Как мъжът с дългото черно палто не се върнал да прибере кутията. Как кутията излязла от ума на жената — тя била проста селянка, за какво и била тази кутия? Умът и бил зает с това да продаде къщичката си, не по-голяма от колиба, избата била влажна и подът лесно се копаел; после заминала за Варшава, за да си намери работа. Във Варшава станала домашна прислужница — какво ли друго можела да върши? Кутията останала в Дрохобич, под земята — изобщо не се сетила за нея и защо ли трябвало? Мъжът с дългото черно палто не се върнал. Новодошлите, тези, които купили къщата, те я намерили — избата била с пръстен под и когато започнали да изливат цимент, кирката изхвърлила кутията с хартиите. Когато я отворили, помислили, че е завещание, че е завещанието на някой евреин, и тръгнали да търсят жената във Варшава, смятайки, че тя ще им даде парична награда за това, че са намерили хартиите; хартиите можело да имат някакъв смисъл, можело да са завещание за някакво наследство. Евреите, когато заминавали, оставяли ценностите си, всички знаели това — понякога оставяли дори съдовете си, съдове с двойно дъно, където криели златото си. Но тогава вече, във Варшава, жената се била омъжила повторно, имала нов съпруг и се била преместила в чисто новичък апартамент в другия край на града, в отново застроения квартал, където по-рано било гетото. Когато гетото било разрушено.

Чистички, новички апартаменти на същото място и никой не можел да познае нищо на външен вид; гетото било погребано, нямало го; имало приятен нов квартал.

— Жената ли ви каза всичко това?

— Съпругът. Когато аз отидох там, вече беше много по-късно, жената беше покойница, беше починала. Затова и попаднах там, защото тя беше умряла в кухнята на Тошек Глувко. В кухнята на жена му. Тошек Глувко беше специален приятел на майка ми през цялото време, когато живеехме във Варшава. Всичките специални приятели на майка ми са по-млади — тя нищо не може да направи по въпроса, винаги си е била такава, освен когато самата тя е била млада. Жената починала от удар, също както съпругът от Дрохобич. Докато жулела една стена.

Ларш не казваше нищо: враждебната човекоподобна маймуна сякаш се беше успокоила и сега спокойно се люлееше в гърдите му. Беше се почувствал облекчен. Беше се отпуснал под потока на думите и. Дали вярваше поне нещо от историята? Подсетила го беше за оградата на Хайди, за Хайди, която по същия начин размахваше ръце и не спираше настойчиво да твърди своето.

— Онази кутия — тя прекара ръце над юргана му, над усуканите хартии — ами тя е изчезнала. Изчезнала. Търсих я навсякъде. Във всеки килер и всеки шкаф в онзи апартамент. Съпругът ми позволи да огледам, не го интересуваше. Бързаше да се отърве от всичко. Така намерих страниците в обувките — докато търсех кутията. — И тя продължаваше нататък с ритмични модуляции, с налудничавата последователност: как кутията била отнесена във Варшава от хората, които били купили къщата на жената, как, когато те и показали кутията, тя се възмутила — защото те искали пари. Защо пък да трябва да ви плащам? — попитала тя. — За какво? Не може да струва две злоти. Казала им, че вътре не можело да има завещание, нищо не било това, никой не можел да разбере какво е. Съпругът погледнал в кутията и като вдигнал хартиите и подушил влагата, заявил: Не, това не е завещание, не е никакво наследство, нищо подобно. Това са еврейски молитви, дето ги четат zudki, евреите — магии и клетви. Така че, стана така, че хората, които бяха купили къщата, с радост побързали да се върнат обратно в Дрохобич, без да им се плати за кутията, защото поне се били спасили от магиите, а жената попитала съпруга си: Ти откъде

знаеш какви са молитвите на yudki? Майко Божия, отговорил той, нали се опитах да ги прочета, някаква бъркотия е цялото, точно както те се молят. А също и буквите най-отпред „*Месията*“, така евреите богохулно наричат Исус Христос. Махни го оттук — казал съпругът. Обаче хартията е хубава — казала тя — плътна и здрава, ще я използвам за нещо — и един път, като излязла в дъжда, напъхала няколко хартии в обувките си. За да не им се разваля фасонът. И казала на госпожата, на онази госпожа, за която работела, чийто съпруг бил Тошек Глувко, специалният приятел на майка ми, партийен функционер, високопоставен в партийната йерархия, казала на тази госпожа, че там, в старата и къща в Дрохобич, имало някаква кутия с молитви, каквито евреите четат, заровена под пода в избата, а хората, които купили къщата, искали да измъкнат пари от нея, само за това, че и я върнали, но тя не била такава глупачка, първо, защото това си била нейна кутия, а вътре имало само някакви листове с драсканици — истински молитви, точно каквито евреите четат, дето ги има в молитвениците. Госпожата казала: Ами то тогава може да не са всъщност молитви, а жената отговорила: Моят мъж и той мисли така, казва, че евреите четели вместо молитви магии и клетви, а навсякъде е надраскано името на Исус Христос за подигравка. Госпожата разказала всичко това на своя съпруг Тошек Глувко, специалният приятел на майка ми — смеела се на онези тайнствени хартии, които прислужницата и пазела в някаква чудновата кутия, изкопана от земята. Те така си я карали там в онези провинциални градчета, дръвници, селяндури, не разбират света, онази жена държала кутията толкова години в избата на колибата си в Дрохобич, още от средата на войната, оставена била от евреите. Тошек Глувко попитал: Дрохобич ли? Защото знаел, че там била отраснала майка ми, майка ми беше израснала в Дрохобич и беше ходила на училище там. Само че за майка ми това не беше селяндурски град, за нея той беше една малка Виена. И тогава жената започнала да жули стената, а Тошек Глувко казал на майка ми: Клетата ми жена, прислужницата и се строполила право пред краката и, получила удар в кухнята на моята клета жена, наложи се да викаме полицията, а знаеш ли, старата жена била от твоя град, от Дрохобич.

— Виждате ли — завърши тя — ето така стана всичко. — И се пресегна към юргана, за да прибере пръснатите и объркани думи на баща му. Той я наблюдаваше как събира листата на купчинка и ги

стръсква и отупва, докато успя да ги нареди в спретнат правоъгълен куп. Ларш си помисли, че този внезапен порив за подреждане имаше някакво малоумие: едва не се засмя. За нея сякаш редът на страниците нямаше ни най-малко значение. Първо създателката на хаоса. Тя се загледа в него.

— Сега разбирате ли как стана всичко? Майка ми чула за ръкописа...

— От любовника си. Високопоставения партиен функционер.

— ... и аз се качих на автобуса и отидох до другия край на Варшава, намерих онзи старец и взех всички хартии, които бяха там.

— И той ви позволи? Съпругът на онази жена? Вдовецът — поправи се Ларш.

— Ами той там обикаляше навсякъде и събираше всичко, което му попаднеше под ръка, отвсякъде, където жена му ги беше натъпкала. Във фурната, представяте ли си? Три листа бяха във фурната. А шест в онези обувки. Остави ме да огледам навсякъде. Кутията вече я нямаше там. Беше изчезнала.

— Но защо на вас? — настоя Ларш. — Защо ви ги е дал на вас?

— Той би ги дал на всекиго. Би ги дори изгорил със сметта. Пристигнах там навреме, за да не ги хвърли в сметта. Беше се уплашил. — Тя му отправи лека усмивчица, опасно наострена. — Смяташе, че тя е умряла от клетвата, не разбирате ли? Защото клетвата е била изровена. Защото, когато и казал да махне хартиите, тя не го послушала.

Той си помисли тогава, че не вярва и една дума на това, което тя казваше. Какви измислици! Най-добрите измислици са тези, които са подплатени с най-реални подробности. Фалшификаторка! Или пък лукава наследница, разказвачка на стари измислици: заровени съдове, заклинания, вълшебства, магическа внезапна смърт. Или пък просто побъркана. Адела! Това внушаващо ужас име, взето направо от призрачния пейзаж на баща му. *Не бих могъл да кажа дали тези картини бяха втълпени в ума ми от разказите на Адела, или ги бях видял със собствените си очи... Може би в нашето коварство се съдържаше тайно одобрение към победоносната Адела, на която ние неясно бяхме приписали някаква мисия и задача от по-висшите сили... Адела, топла от съня и с развлечени коси, мелеше кафе в*

кафемелачката, която притискаше към гърдите си и отдаваше топлотата си на счупените зърна.

Побъркана. Мелачка на счупени зърна.

Той я обвини:

— Разбъркахте всичките тези страници.

— Това е без значение. Човек може да ги размества както си иска. Ефектът е същият, независимо от всичко. Сам ще видите, когато започнете.

— Какво да започна? Нямам намерение нищо да започвам. — И я попита: — Защо се наричате Адела?

— Това е името ми.

— То е от „Канелените магазини“. От „Санаториумът“. Затова ли го избрахте?

— Не съм го избирала. Хората не се наричат сами с имената си, не е ли така? Баща ми го е избрал. Поръчал на майка ми да ме нарече Адела. Това е станало, преди да се родя, когато разбрали, че тя е бременна. После той бил застрелян при страшната акция, слушали ли сте за страшната акция? Майка ми избягала в Бразилия, измъкнала се тогава.

Внезапен електрически удар: човекоподобната маймуна беше изхвърлена.

— Баща ви... — Ларш се изправи в своето тясно пространство между масата и леглото. Светлината още беше ярка, величествен ужасен блясък: на фона и главата и изглеждаше наситено черна. Той не можеше да види очите и заради ослепителния утринен блясък в своите очи.

— Това е само една история — рече той. Не каза: майка ти е облак, баща ти мъгла. — Недейте да разпространявате такива неща, само ще си навредите с това. Това не е възможно. То е измислица. Лъжа.

— Госпожа Еклунд така и каза, че държите на своето. — Но говореше неуверено и той видя какъв е проблемът. Отказваше да произнесе думата. Съпротивляваше се. — Каза, че ще се държите така, сякаш, сякаш. — Тя издърпа бялата си барета и се изправи с лице близо до неговото. — Сякаш притежавате всяка сричка. Всяка сричка, която той някога е написал.

Дъхът на гласа и влизаше в ноздрите му. Гласът и беше горещ. Колко свободна изглеждаше, колко приличаше на бедуин!

— Ако онзи стар човек във Варшава ви е позволил да вземете ръкописа... просто така...

— Жрец — изплю думата Адела. — Точно това каза тя. Държите се като жрец!

— ... тогава другият вариант не е толкова прост.

— Няма друг вариант. Всичко е така, както ви разказах.

— Вариантът на госпожа Еклунд. Онзи, който сте и разказали на нея — че „Месията“ ви е чакал да отидете да го вземете. Ето къде бил той, във Варшава. В Дрохобич. Под земята. Под ръката на мъжа с дългото палто. Един Господ знае само къде е бил! Търкалял се е там — десетилетия — чакал е вас да се появите чак от Бразилия! Бил е запазен, това е цялата работа! За дъщерята. — Искаше да се държи буйно, искаше да говори подигравателно, вместо това се поддаде на най-обикновен и глуповат пристъп на кашлица. — Дъщерята! Пазели са го за вас.

— Не е така. Не са го пазели.

— Никой друг не е могъл да го вземе. Само дъщерята. — И добави: — Това е вариантът на госпожа Еклунд.

— Никога не съм и казвала нищо такова.

— Никога не сте и казвали, че сте дъщерята.

— Казах и. Аз съм дъщерята. — Тя му хвърли трескав поглед. — Точно от един жрец имаме нужда. Вие ще паднете на колене, нали? Ще паднете на колене, за да потвърдите всяка своя дума. Сигурно си мислите, че сте помазан.

— Не може да има дъщеря — заяви Ларш.

— Няма да го направите. Виждам това. Няма. Точно вие сте този, който може да го направи, но не искате.

— Госпожа Еклунд ще ви запознае с нейната полска княгиня, почакайте и ще видите. Княгинята превежда хиляда пъти по-добре от мен. Питайте госпожа Еклунд. — Той беше съвършено спокоен: беше сигурен, че човекоподобната маймуна, най-сетне изтощена, глупаво беше задрямала. Продължи: — Няма логика в тази работа с дъщерята, нали? Не можете да направите така, че да се получи както трябва. Не ще да се получи.

Тя го фиксира с поглед отблизо. Две вертикални бразди също като неговите.

— Той е бил учителят на майка ми по рисуване. В гимназията в Дрохобич. Тя била на петнадесет години. Позирала му за рисунките му.

Неговите рисунки! Грешка, грешка!

Онези фотографии. Хайди го беше подвела. Или пък той беше подвел Хайди. Взаимно се бяха подвели един друг. Бяха си съставили погрешна представа. Не бяха разбрали как да използват въображението си. Фотографиите ги бяха спрели — бяха ги *задържали* на място. Фотографиите бяха хванали главите им като щипци! Двете им глави, притиснати една към друга, редом, вторачени в лицата на кръга от жени. Винаги жени в кръг. Той, авторът на „Месията“, единственият мъж, централната фигура, заобиколен отвсякъде от жени. Хайди проучваше лицата им, изследваше ги внимателно, изучаваше ги: и двамата заедно бяха потънали в очите и устите на тези жени. Никоя от тях не беше любовницата му. Никоя. Не им беше минало през ума за някое дете. Никога не си бяха представили, че може да е ученичка. Една от неговите ученички.

Адела каза:

— Той я водел вкъщи. Измислял всякакви костюми за нея. Карал я да позира, да играе роли. Ако искате, сам можете да проверите. Можете да я видите.

— Да я видя ли?

— На илюстрациите. Има я на повечето от тях. Дребният мъж с цилиндъра и огромното куче. Момчето с големите копчета. Онзи тип с ботушите за езда. Жената с високите токчета, с палтото с кожената яка. Всички те. Понякога тя е гола.

Ученичка. Гимназията. Измазана с провинциална глина и боя. Рисунките! Триъгълната дребна челюст, онези неземни очи, онези изтънени дребни телца, свитите малки крачета и пръсти. Дете!

— Уплашил се, когато тя забременяла — заяви тя.

— Къде отивате? Не можете... — Той в безутехата си забеляза: тя си прибираше багажа. — Спрете, какво правите? Не ми дадохте възможност да видя. — Тя вече пъхаше купа хартия — смачкана и повредена — обратно в пластмасовата чанта.

— Тя го обичала повече, отколкото той нея. Той се боял да се обвързва с друг човек. Накрая — тя се дръпна — започнала страшната акция, така че вече нищо нямало значение.

Една крачка като внезапен пристъп. Още една — тя беше до вратата.

— Не го вземайте. Вие не ми дадохте възможност да го погледна. Не съм го *видял*. Почакайте! — умоляваше я той. — Още не съм ви казал за *моята* връзка.

— Знам за вашата връзка. Вас не ви е грижа. Ако ви беше грижа, щяхте да го направите, щяхте да действате, за да го представите на света.

— Не, не е така, друго е. Госпожа Еклунд не ви е казала.

— Да не би да съм казала нещо различно от това, което тя е казала? Е, добре, вие ми демонстрирахте какво мислите. Вие мислите, че на нея не може да се разчита.

— Нищо не съм ви демонстрирал. Вие нищо не знаете.

Той се втурна към нея като пияница и грабна чантата, която тя стискаше.

— Върнете ми я.

— Моя е — заяви той.

— Върнете я.

— Той ми е баща. Аз съм негов син!

Ембрионалната човекоподобна маймуна се беше събудила, беше се разпънала, разярена, огромна. „Месията“ беше лек, лек, изобщо не беше тежък. Ларш го придърпа към себе си, притисна го към гърдите си: ликуването, човекоподобната маймуна, надигането, втурването!

— Върнете я веднага!

Тя се промъкна към него, беше здрава и чевръста — изви найлоновата чанта, за да я измъкне от него. Хартиите се смачкаха между двамата: езикът и се стрелна, той се измести от отвора на буйната и уста — тя се изплю. Помисли си за клетите и притиснати гърди. Сега вече беше спокоен. „Месията“ беше в обятията му, нямаше да й даде да го отнесе. Плюнката и стоеше на бузата му. Той вдигна крака си — кракът му беше тежък, имаше тежест в него — и ритна Адела, която падна на пода.

Видя, че главата и е до победоносните му обувки, ръцете и бяха върху гърдите й. Той беше като колос, загледан надолу.

— Няма друг, освен мен. Няма никакъв син. Ти си един нечестен човек, крадец. Готов си да твърдиш какво ли не.

Колко далечна и дребна, колко лилипутска беше нейната ярост. Главата и, толкова далече долу, мъртва птица. И тогава, с внезапно спираловидно движение на същински полет, също така гъвкава като вдигаща се нагоре птица, тя подскочи и се озова в клекнало положение, после поривисто литна нагоре, за да грабне бялата чанта — чантата се изплъзна от ръцете му, тя я стисна с юмрука си и избяга. Избяга.

Грешка, грешка! Тя беше изчезнала, нямаше я. Вратата се люлееше на пантите си. Буйство като изгаряне, вратата още се клатеше. Или това бяха собствените му кости в продължителен трепет. Счупените зърна на трептенето му. Как беше притиснал гърдите и, как беше смачкал мозъка на баща си. Това гушкане на „Месията“: за Бога, нали го беше стискал в прегръдката си? В продължение на цял един свят час той беше владял къщата му, леглото му, юргана му. Трябваше да застане на колене пред него — тя го беше предупредила. Можеше да коленичи там — втренчил поглед — пред пещерите и понорите на юргана си.

И не беше зърнал нито една дума. Нито една. Не беше го зърнал. Беше стоял толкова близо до него, като привидението на окото на баща си. „Месията“ в обятията му — и пак загубен!

Той изтича по коридора и навън на тротоара — нямаше я там. Улицата беше пуста. Нея я нямаше на улицата. В каквато и посока да погледнеш — въртеше се безспирно на студения въздух — нея я нямаше. Беше завила зад някой ъгъл, беше изчезнала от поглед. Той не знаеше нищо за нея: само че му беше станала плячка заради „Месията“. Тогава го завладя кратък пристъп на паника, съвсем слаб: стори му се, че Адела е един ангел в гърчове. Бялата чанта прелетя покрай нея в преградата зад стената. Подлъган, той видя как Адела я остави на кожения фотьойл със строшения крак — тя беше донесла „Месията“. Остави го там за него и изчезна. Той разбираше, че работата на ангелите е да изчезват.

Когато подаде главата си иззад чупката на малкото тайно коридорче, коженият фотьойл си беше на мястото, а върху него нямаше нищо, освен натрупан през деня прах.

Беше все още едва по обед. Ведрият угаснал ден мудро си тръгваше пред очите му. Той излезе и отиде сред врявата на „Моронтъорн“, където секретарките се хранеха със сандвичи със студено месо и варени яйца. В културния отдел литературното гърне още не бе започнало да кипи. Ларш издърпа един средно дебел том от купа книги за рецензиране, струпани до перваза на пода. Малка спретната черна топчица от мишка се беше разположила върху корицата и затова той остави книгата и си избра друга. Оказа се подебела. Беше новият роман на плодовитата Ан-Шарлот Алмгрен, която знаеше по име — тя се ползваше с голяма популярност, макар че не беше чел нищо от авторката, дори прочутия и роман „Ново и старо“ Ларш пъхна палеца си между страниците, някъде в главите по средата на романа, за да усети мириса на творбата. Долови обещание за похотливост, измама, амбиции и смърт, което щеше да му свърши работа за целта.

Той имаше цел. Преграденото кътче на Гунар беше свободно, кътчето на Андерш също. Избра си преградката на Гунар и започна. Заглавието на романа беше „Илюзия“. Хареса му сюжета, беше построен на принципа на клопката. Една скромна и мила стара мома — самоука художничка — се влюбва в някакъв безделник — красив и умен млад мъж. Художничката дотогава е отказвала да излага картините си, защото смята, че нямат качества. Младият мъж е първият човек, който ги вижда — тя дотогава не е имала куража да ги показва на никого. Младият мъж обаче веднага разбира, че тя е неоткрит гений. Той приема да се ожени за нея, ако дамата даде съгласието си за една мистификация: той ще обяви, че картините са негови и ще ги предостави на света. Тайният план се оказва невероятно успешен. Мнимият художник е взет под покровителството на светското общество и удостояван с внимание навсякъде. Младоженецът обаче междувременно, къпещ се в магията на славата, е започнал връзка с една съблазнителна млада жена, същата

изкуствоведка, благодарение на чиито щедри хвалебствия си е създал висока репутация. Когато неговата свръхскромна възрастна съпруга разкрива връзката... и прочее, и прочее. Книгата в ръцете на Ларш натеза, почувства се потиснат. Тежеше му, както тежи загубата на приятел. (Докато „Месията“ в прегръдките му — беше лек, о, колко лекичък беше той!)

Час и половина за прочитане. Край. Още половин час: рецензията беше готова и това беше всичко. („Съчинена.“ Изплюта.) Още един час: несръчно и нескопосано се пребори с враждебната пишеща машина на Гунар. Мъчително и досадно гмуркане в море от игли. А вече бе станало три часът. Литературното гърне бе започнало да се пълни с опасните си чирепи от смях; Ларш обаче почука на кабинета на Нилсон и предложи да изчака — остана мълчалив търпеливо — докато Нилсон прегледа страниците на рецензията му.

— Хъм, хъм, хъм — промърмори Нилсон. — Какво да кажем за това? Боже, боже, боже. Колко хубаво! Това е много хубаво, Ларш. Това е нещо ново за теб. — И добави: — Ти ще успееш. Винаги съм знаел, че ще успееш. Винаги съм имал вяра в теб, Ларш. И повярвай ми, не че не съм се чувствал самотен във вярата си. Но въпреки това никак не бих се изненадал и най-малко, ако ти започнеш да печелиш популярност с една петъчна рубрика, какво ще кажеш, а? — И добави още: — Продължавай все така, Ларш. Ако още два месеца пишеш такива неща, ще ти дам собствено кътче с преградка, какво ще кажеш? — После продължи: — Само недей да се връщаш назад. Никакъв Брох, никакъв Канети повече, дори с малко Кундера можеш да прекалиш. Струва ми се, че трябва да изключиш Централна Европа от системата си — аз вече им казах, че накрая ще се откажеш от тях. — Заяви също и: — Ларш, слушай ме! Ти ще успееш.

Ларш се запромъква боязливо по ръба на литературното гърне — то никога не го забелязваше — и бе понесен от силата на привличането към дома и леглото си. „Тези крокодили“ — стори му се, че чува Нилсон да говори. А може би беше казал „Тези корморани“? От такова разстояние не бе възможно да се разбере — Ларш се беше пхнал под юргана си. Върху който — лекичък, най-отгоре! — бе се допирал „Месията“. Очите му сълзяха, ноздрите му възбудено тръпнеха. Конвулсия на изтощението. Пропуснатата дрямка вчера, преселенията

на изместения сън. Хипнотизиращ облак. Той заспа — само за да се събуди пред погледа на бащиното си око.

Когато се събуди, при него имаше само отсъствие. Нищо не придобиваше очертания в черния въздух. Пустият мрак не излъчваше абсолютно нищо. Мазната човка не го грабна. Алабастровото яйце не придоби материална форма. Ларш отметна юргана и се ококори така, сякаш очните му ябълки бяха две дишащи духала, издувани от най-изотдолу от енергията на помпащите му бели дробове. Главата му беше надута от силата на бухането, бъртенето и блъскането на взирането и напругането. Ала посещението не се състоя. Сферата не се появи. Авторът на „Месията“ се бе отказал. Окото на бащата на Ларш не се бе върнало.

Беше седем часът. Той не беше ял целия ден, сякаш нарочно бе избрал да пости. Ала това беше станало, защото бе забравил за глада. Когато са сразени в битката, мъжете не се сецат за храна. Той завърза шала си и нахлупи шапката си върху ушите си. На пода до леглото му — някакво бяло парче. Наведе се към него и докато се накланяше, изпита мъка по послеобраза на косата на Адела на снопче, като пера, в краката му. Мъртва птица. Беше я сритал там долу: дъщерята на неговия баща. Сестра му, неговата сестра. Тогава видя, че бялото парче е страница от „Месията“, незабелязано по време на битката и останало тук. Грабна го със съзнанието, че дясната му ръка ще избухне като граната при допира до листа. Готов беше да изгуби дясната си ръка заради един блуждаещ параграф от „Месията“.

Парчето не се оказа това. Той го вдигна. Бялата барета на Адела. Не беше това, което му трябваше, затова я захвърли на леглото и се втурна в нощта към книжарницата на Хайди.

12

Книжарницата беше затворена и тъмна. Някаква жълта мъглица се разнасяше откъм задната стая: светещият нарцис — тя беше там. Една кибритена клечка се беше залепила на лявата му подметка. Ларш по навик понечи да събуе обувките си — после се размисли. Нямахше намерение да доставя радост на Хайди. Всяка вечер след работното време тя нареждаше на турчето да измие пода; на турчето не му беше разрешено да си тръгва преди калта от клиентите, оставена през деня, да бъде измита. Ларш заизтупва крака в коридорчето. В един миг спря да тъпче. Той не беше посетител, не беше ничий гост. Имаше право да влезе — правото беше в джоба му. Взетият назаем студен ключ. Пъхна го в бравата.

— Кой е? Какво е това? — груб, мрачен глас. Мирис на нещо, което се пече. — Онази жена ли е? Онази жена?

— Не може да е тя. Никой не почука. Казах й, че трябва да почука. Вратата е заключена. — Това беше Хайди, викаше иззад преградата от книги. Тя повлече крака, беше по чехли.

— Ами тогава кой е? Защо да не е онази жена, след като ще идва? Книжарницата е затворена, не могат ли да разберат това?

Ларш се обади:

— Госпожо Еклунд...

Грубият, мрачен и нервен глас, гласът на актьор, рече:

— Не е онази жена, някакъв мъж е. Нали вече затвори тази вечер?

— Няма значение, това е само Ларш. Връща ти ключа и сега ще имаш още един. Ларш — обърна се към него Хайди — да те запозная. Това е доктор Уле Еклунд. А това е Ларш Андеманинг. Сега виждате какво добро възпитание имаме всички ние. Доктор Еклунд винаги обича всички формалности.

Един много едър мъж бе седнал на масичката на Хайди, пред него стоеше почти празна чаена чаша и той пушеше лула. Приличаше на огромен, добре охранен изплашен кон, с удължени ноздри, изрязани

в дребна бучка хрущял, с продълговато лице и продълговата, подута глава, гола и лъскава. Очилата му пръскаха светлина. Темето му беше като полирано. Беше облечен възискателно, носеше сако и жилетка с бляскави сребърни копчета. На безименните пръсти на двете си ръце имаше сребърни пръстени и нещо в копчетата и пръстените, а също и в начина, по който разперваше пръсти към Ларш, внушаваше представата за морски капитан. Това можеше да се дължи и на мириса на оплетен във водорасли тритон, примесен с някаква напомняща за изгоряло месо миризма на тютюн, силен и солен. Брадичката му беше гладко избръсната, кожата не беше видимо настръхнала, брадичката лъщеше със свой блясък.

Ларш пое ръката на мъжа — колко гореща беше! — и я стисна.

— Това ли е доктор Еклунд? — попита той.

— Доктор Еклунд се прибра рано тази сутрин — обясни Хайди.
— Такова напрежение, такъв уморителен ден след пътуването му...

Ларш огледа мъжа. Наблюдаваше го как вдига чашата си и пак я оставя на масата. Наблюдаваше го как пали клечка кибрит и дърпа от лулата си.

— Аз самият бях тук тази сутрин — рече той.

— Моето турче ми каза, че си се отбил — той не те обича, защо ли? Аз бях отишла до апартамента, за да заредя хладилника. Различно е, когато вкъщи има двама души. — Хайди издърпа със стържене един стол от тъмното. — Сядай, грубиян такъв, и ни разкажи какво стана. Блъснал си я, нали така? Бях забравила да я предупредя за тази твоя черта — клетата Адела! Тя дотърча тук, ревейки, да се оплаче, че съм я била изпратила при един главорез.

Ларш пак попита:

— Това ли е доктор Еклунд?

Доктор Еклунд подаде чашата си:

— Още малко.

Хайди изтича до чайника и се върна.

— Тя ще дойде довечера. Да се консултира с доктор Еклунд. Ако това не е доктор Еклунд — Ларш забеляза, че Хайди има намерение да говори насмешливо — то тя не би могла да се консултира с него, *nicht wahr*, нали?

— Но тя дори не е контузена! Контузена ли е?

— За Бога, това тук да не е здравна клиника, какво си мислиш, че сме ние? Идва да се консултира за това, което е в онази чанта. Обещах и че този път никой няма да я удря. Не мисля, че ще се зарадва, като те види, Ларш. По-добре си тръгни, преди тя да дойде.

— Не мога да разбера как е влязъл — рече доктор Еклунд.

— С твоя ключ. Бях му дала твоя ключ.

— Аз смятах — с усилие изрече Ларш — че доктор Еклунд не съществува.

— Ларш вярва в призраци — обясни Хайди.

— Ти си причината за това, че мислех, че той е измислен.

— *Cogito, ergo sum*, мисля, следователно съществувам — рече доктор Еклунд. — Защо сте си помислили такова нещо?

— Не е необходимо всички хора да съществуват.

— Това е удивително правдоподобно.

— Той има предвид това, че е сирак — обясни Хайди. — Той е един от онези сираци бежанци. Не знае коя е майка му.

— Аз не знам и кой е баща ми — добави Ларш.

— А, това е нещо ново! — възкликна Хайди. — Баща ти е авторът на „Канелените магазини“. Баща ти е авторът на „Санаториума“. Баща ти е авторът на „Месията“. Ето това е баща ти. — Тя се изсмя с учестения си кучешки смях.

— Аз нямам баща.

— Загубил си баща си, така ли? Но не и окото му.

— То изчезна. Няма го.

Доктор Еклунд попита:

— Око ли? Око? Къде е това око?

— Интелигентно момче, но предразположен към халюцинации — патетично заяви Хайди — искаше да го унизи ли? Вълна на разкаяние. Беше и доверил тайнственото си петънце: посещениято, видението. Нямаше око. Беше го напуснало. Нямаше повече да се върне.

— Съвсем не е момче. Ако си пусне бакенбарди, ще изглежда като белобрад старец — рече доктор Еклунд, захапал лулата си.

Посрамен, Ларш установи, че забелязва нещо познато като интонация, като акцент. Съскави звуци. Имаше нещо твърде добре заучено тук, но не можеше да го определи. Имаше нещо странно в гласа на доктор Еклунд. Странно, защото не беше чак толкова странно.

— Все пак има лека прилика — продължи доктор Еклунд. — Съвсем слаба прилика. Брадичката, може би. Само е загатната, нали? През лятото на 1938 година — не греша тук — го видях да пие чай — в едно кафене, в малък открит двор. Това беше в Париж. Показаха ми го. След това аз самият напълно го разпознах.

— Доктор Еклунд говори свободно полски — додаде Хайди.

— На онази маса се говореше доста много на полски. Бяха групичка от трима или четирима души. Бяха ходили до галериите. Темата на разговора им беше изкуството. Спомням си, че беше много горещ ден, а онзи човек въпреки това пиеше чай! Същият като този в тази чаша. Сигурно обаче по-горещ. От време на време, един или двама от тях заговаряха на френски, но главно се говореше на полски. Онзи човек обаче не обелваше нито дума. Приличаше на селянин, маншетите на панталоните му бяха твърде нависоко. Виждаха се близо три пръста от чорапа му, повече отколкото се приема за прилично — и представете си, това е само близо две години след публикуването на „Канелените магазини“. Голям късмет.

Звучеше много объркано — за кого точно говореше доктор Еклунд, че го е видял в Париж? И тогава на Ларш му хрумна какво чува да се артикулира в гърлото на доктор Еклунд. В началото си беше помислил, че звуците са приглушени заради лулата. Гласните на доктор Еклунд — възможно ли беше това? — бяха доста подобни на гласните звуци на Адела. Доктор Еклунд — възможно ли е това? — изобщо не беше швед.

— Никога не си ми споменавала — нападна я Ларш. — За полския език.

— Доктор Еклунд не обича това да се знае. Той извежда хора *оттам*, разбираш ли? Прави каквото може. Той винаги прави каквото е възможно. Той успя да изведе оттам госпожа Розановска, например.

— Извел е княгинята ли?

— Това беше отдавна... ти си чувал всичко това. Заедно със съпруга и. Доктор Еклунд ги измъкна и после ги доведе *тук*. А и *теб* — злобно добави тя — е възможно да те е извел също. По пелени! Той знае как да върши тези номера, нали, Уле?

Доктор Еклунд отпи съдържано от чашата си.

— Не ми е приятно, когато издаваш такива неща.

— Ти си получи обратно ключа.

— Не всичко, което даваме, се получава обратно.

Как театралничеха само доктор Еклунд и госпожа Еклунд! Двама стари театрали на репетиция. Ларш наклони стола си към доктор Еклунд и потопа цялата си глава в облака от печено месо, който се просмукваше от лулата на доктор Еклунд.

— Кого точно сте видели — попита той — в Париж?

— Онзи човек. Вашият автор.

— В Париж ли? Видели сте го в Париж, така ли?

— Само за няколко мига. Съвсем случайно.

— Но сте го *видели*! Видели сте лицето му?

— Имаше остра брадичка. Това помня.

— И какво друго? Как изглеждаше?

— Като човек, който пие горещ чай през юли.

Ларш се обърна към Хайди:

— Съпругът ти го е *видял*! Ти никога не си ми споменавала това, никога не си ми казвала...

— Аз самата сега за пръв път чувам това.

— Как не! А отгоре на всичко и полския език! Съпругът ти да говори *свободно полски* — кънтеше гласът му — а ти да не ми кажеш и дума за това.

— Е, ти трябваше сам да го разбереш.

— Да го разбере ли! — Колко абсурдна беше тя, колко безсмислена, колко оперетъчна. — А защо не изпрати Адела при съпруга си, щом и трябва превод? Не мен търси тя!

— Доктор Еклунд предпочита да не превежда. На доктор Еклунд му се налага да пътува насам-натам. Той следва своя план. Довежда нещата докрай.

— Преводът не представлява интерес за мен — потвърди доктор Еклунд. — Особено преводът на съмнителни ръкописи.

— Какво дете си, Ларш. Наивен си. Ти не само вярваш в призраци. Необходимо е да се извърши детективно разследване. С агенти. С връзки. С комбинации. Как иначе щях да се сдобивам с тези варшавски вещи? Коя съм аз, та да се сдобивам с такива неща? Една нищо и никаква дребна книжарка.

— Не ми е приятно — повтори доктор Еклунд — когато издаваш такива неща.

Хайди продължи неотклонно напред:

— Да не мислиш, че писмо, датирано от 1934 година, расте по дърветата? Да не мислиш, че откъсите от спомени за разговори, водени на обяд във Варшава през 1936 година, могат да се намерят на улицата? Ларш, моля те, нека те попитам — ако ти трябваше да направиш нещо, какво щеше да намериш? Ако ти трябваше да го направиш сам, това е въпросът? Ще ти кажа какво — щеше да намериш само онази единствена хартийка, с която дойде при мен! Някаква американска рецензия от коша за боклук на „Моронтъорн“, това е всичко. — Черните и вежди се свиваха и отпусаха като грива на детско конче-люлка. — Не, не е толкова просто. Мечтатели като теб биха искали да е просто, вие искате всичко да се върти около проблема за литературните страсти. Варшава сигурно се разделя с ценностите си хей така? Или всичко опира само до един международен телефонен разговор с търговеца от Дрохобич, а? Ти си дете, ти не разбираш света. Мислиш си, че светът е направен от литература. Мислиш си, че действителността е лист хартия.

Какво му говореше тя? Беше нещо свързано с доктор Еклунд. По някакъв начин ставаше дума за доктор Еклунд — което може и да беше, така или иначе, истинското му име. Доктор Еклунд не беше швед. Дали беше дори доктор? Дали не беше, с неговите водораслени миризми, наистина морски капитан? Той изваждаше навън — хора и вещи. Той вкарваше тук — вещи и хора. Беше човек, който изглажда всичко, което се съпротивява. Когато се казваше, че доктор Еклунд бил в Копенхаген, или че е на обиколка по болниците, или че спи в апартамента, дали това означаваше, че е всъщност в Будапеща? Наистина ли — четири години след публикацията на „Канелените магазини“ — в летния Париж, в който вече притъмняваше от приближаващата война — наистина ли тогава той беше видял бащата на Ларш?

Ларш нямаше баща. И нямаше вече да има баща. Той се отказваше от баща си — имаше правдоподобност, но не и факти. Нямаше факти. Освен стрелбата, нямаше абсолютно нищо. Само вихрите на желанието и безмилостният цирей на едно спасително химерично око. Окоето на избавлението. На изкуплението. То се беше пукнало над пещеричката на юргана на Ларш като слънчевия кръг. Един огнен обръч. Едно ужасно фучащо яйце. Един разум. Лакомо поглъщаща неизбежност. Изчезнало, заличено, унищожено. Хайди не

изглеждаше никак разстроена от тази завихрена пустош: нея не я трогваше, че Ларш се е отказал от претенциите си към автора на „Месията“ и че сега беше готов да се оттегли в нищото — че не е ничий син, че няма баща, че е погубен. Това не я трогваше по никой начин. Тя никога не беше вярвала в неговия казус, за нея беше без значение, че сега и веднага той скъсваше казуса си. Това не изглеждаше да я радва.

— Аз спирам, госпожо Еклунд — заяви той. — Край. Зарязвам всичко.

— Край на какво? Кое зарязваш?

— Казах ти. Аз нямам баща.

— А имал ли си някога баща? Според мен никога не си имал.

— Адам е бащата на всички ни — обади се доктор Еклунд.

— Не ми трябват повече варшавски вещи. Ни писма, ни спомени, ни снимки, ни рисунки, ни поговорки, ни цитати... Повече няма да те притеснявам — заяви Ларш.

— Изобщо не ни притеснявате — обади се доктор Еклунд. — Това е по-скоро въпрос на делови отношения.

— Доктор Еклунд винаги е загрижен по всички въпроси, свързани с книжарницата — рече Хайди.

— Баща ми няма нищо общо с книжарницата.

— Бившият ти баща. Не би ли трябвало да го наричаш така?

— Имаш думата ми, че с това се приключи.

— Наистина ли?

— Това е краят.

— Е, да, но ние няма да се откажем — контрира тя.

Ние ли? Кои бяха тези „ние“? Ларш прецени, че това е ново „ние“. Сега то включваше доктор Еклунд.

— Доктор Еклунд — посочи го тя — имаше интерес да събере тези вещи.

— Тези доказателства — подсказа доктор Еклунд.

— Тези доказателства. Затова се съгласи да се види с Адела. Той е изморен, виж само колко е изморен клетият. Но се съгласи да се види с нея, така или иначе, и знаеш ли защо?

— Защо? — попита доктор Еклунд. Дали се шегуваше или това беше начин да я накара да побърза?

— Защото така изразява съчувствието си. Той знае колко си погълнат от всичко това. Ларш, той разбира.

— Схваща. Проумява — подсказа доктор Еклунд. — Привличането — привлекателността, обаянието — на един възвишен текст. Това е едно чувство, което и аз самият си признавам, че изпитвам.

— Доктор Еклунд е, тъй да се рече, твоят психологически близък.

— Е, не отивай толкова надалече — възрази доктор Еклунд. — Аз нямам намерение да попадам в категорията на този господин. Няма друг такъв човек като него. Не и в Стокхолм.

— В моята категория ли? И каква е тази категория?

— *Полезност* — отговори Хайди, като прикри думата с шеговитото си кратко излайване.

Единичен, произволен удар на църковна камбана. Ако не беше камбана, тогава беше някакъв гонг.

— Боже Господи, какво е това? — избухна Хайди. — Казах и само да почука — да не би да е счупила стъклото? Счупила го е!

Доктор Еклунд скочи — изобщо не беше изморен, беше енергичен и акробатичен, повече от всякога като морски капитан — и изтича през цялата книжарница до вратата, като се мятеше покрай преградите на лавиците като гигантски плъх в тунел.

Хайди посегна да запали лампите; книжарницата внезапно придоби вид, сякаш беше отворена за клиенти.

— Щеше да ми счупиш стъклото!

— Да, но не го счупих. — Адела отърка крака си в изтритите следи от стъпки в коридорчето. — Подхлъзнах се в снега с това нещо. И — право във вратата. Пак започна да вали.

— Я си виж обувките — рече Хайди. — Ще ми намокриш пода навсякъде. Момчето го бърса само преди час.

Адела беше гологлава, Ларш знаеше защо. Косата и беше поръсена с капчици от снега. Не носеше бялата пластмасова чанта. В кръстосаните си ръце стискаше издутата част на обла месингова кана, нещо като амфора. Или беше някаква доста голяма ваза за цветя, или доста скромна по размери стойка за чадъри. Отвореното и гърло бе покрито заради времето с найлонова шапка за душ.

— Без шапка ли си? Когато вали сняг, трябва да носиш шапка — смъмри я доктор Еклунд. Укорът му, забеляза Ларш, беше вариант на присмехулството на Хайди; беше част от позъорството му. И какво от това, ако тази жена, която стискаше този цилиндър, урна или каквото и да беше, носеше или не носеше шапка? Доктор Еклунд доста внезапно бе започнал да интимничи, готов беше начаса да привлече цялото и внимание. В това имаше някаква палячовска загриженост. Той я оглеждаше така, сякаш беше кандидат-матрос, който щеше да наема за плаването. Не беше сигурен дали бе годна за службата. Готов беше да ѝ заповядва, да я съветва и да я разпитва.

Ларш каза:

— Шапката и е при мен, в моята къща.

Адела се обърна. Ларш забеляза как се сепна и на лицето и се надигна прилив от чувства.

— В леглото ми е. Твоята шапка.

— Ти! Този човек, този побъркан човек! Ще ми дойде много за един ден! Защо трябва *той* да е тук? Кой го покани да дойде? — Двете вертикални бразди се събраха като чифт колове за ограда. Това обаче не беше ярост, а по-скоро пресметливост.

— Никой не го е канил. Просто се появи внезапно — отговори Хайди.

— Защото моят ключ беше у него — оплака се доктор Еклунд. — Беше взел моя ключ, затова.

Адела тръшна месинговата амфора върху малката масичка в задната стая на два сантиметра от чашата на доктор Еклунд.

— Той приказва каквото си ще. И е готов да направи всичко. Най-добре е да повикаме полицията.

— Не, това ще е грешка — възрази доктор Еклунд.

— Полицията се занимава с крадците, нали така?

— Хайде, хайде. Почакай малко, моля те. Един ръкопис със съмнителен произход. Ние още не знаем дали това е „Месията“ или не.

— Точно това е въпросът, който доктор Еклунд ще уреди — каза Хайди помирително. Тя сякаш предстоеше да бъде изпратена — дали от невидими обединени усилия, дали от самия доктор Еклунд, или от мисълта за полицията? — на омиротворителна мисия. — Не бива да се тревожиш заради Ларш. Той преживя криза, но това приключи.

Адела свирепо издиша въздуха си.

— Той ме нападна! О, да, приключило е — аз му разказах всичко, а той ме удари.

— Защото не ми позволи да погледна.

— Да погледнете ли? — попита доктор Еклунд. — Кое да погледнете?

— „Месията“. Тя избяга с него в онази чанта.

— Той се опита да го открадне.

— Трябвало е да му позволите да го погледне — строго каза доктор Еклунд.

— Трябваше да му позволиш — обади се Хайди. — Не е честно. Той обаче ще се извини, ще видиш. Ларш, нали ще се извиниш?

— Остави *това* — каза под носа си доктор Еклунд, насмешливостта му вече я нямаше. — Става късно за нашата работа. Ако тя не го иска тук, той трябва да си върви.

Ларш попита:

— Къде е онази чанта? Не я носиш с теб.

— И шапката ми я няма — насмешливо отвърна Адела.

— Защо не си върви той? — попита доктор Еклунд, като нервно въртеше в ръка друга клечка кибрит.

Удивително беше: гласът на доктор Еклунд, с навика му да подчертава думите си, рязкото леко вибриране при „върви“, беше същият като на Адела. Морският капитан и Адела бяха от някаква далечна част на света — от една и съща част. Същите модуляции, същите емфазии и лавообразно снижаване на гласните. Ясно беше, че някога са били съседи. Доктор Еклунд и Адела. Ала Адела беше в някакъв смисъл провокаторът. Доктор Еклунд беше симпатизантът, беше доктор Еклунд психологическият близък — а сега точно доктор Еклунд се опитваше да изхвърли Ларш навън. Промяната беше станала след пристигането на Адела. Сякаш беше се включила някаква предупредителна вибрация, някаква внезапна машинка или изкусно алармено устройство, чийто глух шум Ларш можеше да различи — някъде на заден план, зад лавиците с книги, невидимо.

Така Хайди се превърна неочаквано в негов застъпник.

— Той има право да остане, защо да не остане? — Гласът и беше сговорчив и мек, държеше се любезно, най-неочаквано бе станала отстъпчива и решена да застане на негова страна. — Него повече от всички живи същества го интересува какво е съдържанието на този

ръкопис. Това е неговата мания — заяви тя, назовавайки чувството му така, сякаш беше някаква ужасна зараза. — Той изцяло се е съсредоточил върху това. Аз не мога да твърдя, че той ме е удрял, за да се добере до него. Не и фактически, не по тялото. Но ако става дума за физическо насилие — аз съм тази, която може да даде показания за това! Той се опита да проникне в мозъка ми, а не е ли това нещо лошо? Принуди ме да се ровя във всичките му остатъци. Да дъвча онова, което той вече е дъвкал. Хора като него се раждат — един Господ знае как и на кого — да плащат за нещо, което не съществува. Те изсипват всякакви най-странни неща в празното пространство. Като пясък в чувал.

Кротко бръщолевене: тя не спираше да говори. Говореше, че била станала негова робиня, направил я робиня на това, върху което се бил съсредоточил, на натрапчивата си идея. Умът му не бил с нищо подобър от какъвто и да било друг уред, който произвежда единични продукти. Той я бил приковал с окови към себе си, оковал и самия себе си, а в същото време бил неконтролируем, не можел да бъде обуздан. Бил една от жертвите на века, жертва посвоему. Поемал загубите на всички, поемал глупавите им неприятности. Глупави, защото били неспирни. Спасение било единствената мисъл в главата му — арогантно държал на това, бил непоколебим, искал да спаси от унищожение всяко листче хартия по цяла Европа. Спасителят на Европа! В главата му била само Европа — с всичките тези слабо известни езици във всичките онези призрачни места, където се било стреляло, по улиците, в горите. Бил се привързал към остатъците от тиранията, от трагедията, бъркотията.

— Няма друг като него — завърши тя. — Никъде. Това е точно, както каза доктор Еклунд — той си е в своя собствена категория.

По време на всичко това Адела презрително демонстрираше крива язвителна усмивка.

— Е, добре, той е луд. Вие го нарекохте жрец, но имахте предвид луд. Тогава защо по дяволите ме изпращате при него? Вие ме изпратихте там!

Хайди изви набитото си дребно туловище.

— Ти търсеше преводач.

— Вие сте знаели, че той няма да иска да го преведе. Но ме изпратихте при него!

— Ами, мислех, че той трябва да погледне ръкописа.

— Жрецът трябва да го погледне. Или — спасителят? А може би — просто лудият? Госпожо Еклунд, той изобщо не е и *помислял* да го превежда. Вие сте знаели това. Не ми казвайте, че не е било така! Аз точно затова не му позволих да го погледне.

— Не, не — възрази Хайди — ти не следиш мисълта ми. По начина, по който се занимаваше с полски — нали сама виждах как започна да се занимава с полски? Той направо го поглъщаше. Той търси това, което е първично...

— Той говори смайващи лъжи.

— На него му е необходим оригиналът на всичко. Това казах, точно това казах. Той е жрецът на оригинала — нали това казах?

Тя беше негов застъпник, беше взела неговата страна. Беше като в някаква пиеса. Той беше на театър. Ларш се почувства изолиран. Зад спуснатата завеса на авансцената — завесата обаче беше плътно затворена пред него — някаква неразбираема драма вилнееше отвъд. Дори като случаен зрител той нямаше разумно място в нея. Какво щеше да представлява отсега нататък, след като нямаше да бъде син на баща си? А тя, дъщерята, тази лъжлива дъщеря? Сега авторът на „Месията“ не беше вече ничий баща. От какво се беше отказал само! Капитулация — беше капитулирал пред историята на фалшивата дъщеря. Той самият нямаше собствена убедителна история, която да ѝ противопостави, само прилива на кръвта. Нейната история беше толкова вероятна, също колкото и всичко друго в необятната пустош на Европа от преди четиридесет години. Тези истории имаха своя правдоподобност. Докато Ларш имаше — но какво имаше той? Някогашната му увереност, израснала от самия него като нокът. Той я беше отрязал. Ето, стоеше тук, лишен от правдоподобност. Тя ничия дъщеря ли беше? Тогава и той, в още по-голяма степен, беше ничий син.

Колко трудно бе да се диша, да се вдишва и издишва, без всякакво прозрение и осветление! Всичко беше угасено, потушено, удушено. Капитулирало. Светлината, която се носеше напред като сирена, сякаш някакво огромно седло беше праметнато върху хълбоците на вселената, седло с огнена сирена от светлина, препускащо откъм втрещеното око на баща му... Разложено. Беше се оставило да загине. Нямаше да се върне.

Миризмата на печено от пламъка: доктор Еклунд пали още една клечка — една подир друга той пали клечки, за да запалва угасналата си лула.

Жените продължиха да се разправят. Беше кавга, и същевременно не беше. Би могло да е престорена кавга. Марионетки. Задната стая на Хайди, в която гъмжи от заговори и интриги — защо мислеше за това? Сценична треска: внушена, режисирана, с подадени реплики. Адела искаше той да си върви. Хайди искаше той да остане.

Доктор Еклунд оставаше безразличен.

— Може и да си върви, може и да остане. Ако текстът е истински — това е същинският въпрос.

Адела ядно каза:

— Той смята, че му принадлежи.

— Хайде, хайде — обади се доктор Еклунд.

— Той си присвоява нещата. Не го ли чухте! Взел ми е шапката.

Гласовете на двамата бяха съвсем еднакви. Семеен звук. Задименият въздух бе попаднал в безветрие. В това пространство не се появяваше нищо спонтанно. Доктор Еклунд подпря запалената си лула на чинийката за чашата за чай. После бутна встрани чашката, чинийката и лулата си. Месинговата амфора — тя нямаше дръжки и всъщност представляваше нацърбена стара делва — обтягаше архаичната си форма в средата на малката масичка. От джобчето на жилетката си доктор Еклунд издърпа за голямата и черна дръжка голяма обла лупа и я постави до чашата, чинийката и лулата.

— Умно! — възкликна Хайди, като почука с кокалчетата на пръстите си по делвата, от което съдът издрънча. — Сетил си се да вземеш това. А снегът трупа.

— Тъй. Соломоновият миг. Е, хайде сега да проучим нашия съмнителен автор.

Доктор Еклунд улови с две ръце месинговата амфора и я вдигна над масичката. Ето на, тя сега беше нависоко, и се рееше с прилична отмерена скорост — торпедо, кит с широко зейнала паст, потир. Насред път той я наведе, гърлото увисна надолу и изригна безредие и хаос, заваляха дрипави бели крилца, нестройна армада от бели платна. Стотици листове се изсипаха спираловидно — смачкани, оплескани, състарени. Всичко, което сутринта беше отрупало в безпорядък юргана на Ларш, сега се ръсеше без ред от делвата на Али Баба.

— Умно! — пак каза Хайди. — Запазила си ги всичките на сухо!

Доктор Еклунд пусна изпразнената амфора, която издрънча. Тя се удари в пода с отекващ звук на чинел и се отърколи странично в краката на доктор Еклунд. Ясно беше, че доктор Еклунд — магия! — веднага е разбрал какво трябва да направи с този чудат съд. Той беше предвидил, че трябва да бъде обърнат наопаки и изпразнен.

Ларш погледна към Адела. Беше се преместила и навела до доктор Еклунд и събираше листовете-бегълци, които бяха паднали на пода. Тя ги вдигаше и ги слагаше на масичката при другите. Нараненият почерк — погребан, пребит, контузен, забравен. Тя вдигаше всяка отделна страничка една по една. Беше ги донесла в книжарницата на Хайди в тази висока метална трофейна купа: виночерпката Хеба, дъщерята на Зевс и Хера, вестителката, освободителката. Не би могъл да разпознае друга по-добре! Искаше му се да извика: „Улрика, Биргита!“ Не една, а две съпруги! И едно дете, изгубено, откраднато! А той самият сега дори без кутията за боички. И последната следа беше заличена. Изличена. А Адела? Дали тя бе имала друг предишен живот, преди тези чанти и делви? Жена на неговата възраст, започнала да посивява като него. Тя не му беше сестра, той нямаше сестра, нямаше баща, нямаше никаква представа какво е било името на майка му. Той сам се беше нарекъл тайно Лазарус Барух. Кой можеше да му каже, че това не е така, кой можеше да му отнеме тези двойствености и оплетености? А посредством речниковите предсказания и окултни измествания: Ларш Андеменинг, Ларш „Скритото намерение“. Кой би могъл да предотврати това? Той притежаваше ужасяващата свобода на сирака да направи своя избор. Можеше да стане каквото си искаше, никой не можеше да му го забрани; можеше да си избере своя собствена история. Можеше да избира и можеше да се отказва. Той беше ужасно, ужасно свободен.

А тя? Адела? Имаше ли някакъв съпруг зад кулисите? Беше ли оставила тя някаква дия? Имаше ли дете? Баща?

Доктор Еклунд не бързаше. Лупата му безжалостно кръжеше във въздуха. Той сякаш поотделно изучаваше всяка дума, или по-скоро буква по буква всяка дума. Доктор Еклунд бръкна пак в джобчето на жилетката си. Извади някакъв документ от плика. Започна да сравнява мастилените камшичета на буквите в документа с другите мастиленни

камшичета — накъсани, размазани, прикрити, които се бяха разлетели от месинговата амфора.

— Повтаря се — рече доктор Еклунд. — Обърнете внимание как се повтаря. Издайническото шипче. Тази вездесъща извивка. Като овчарска гега. Или като владишки жезъл.

— Доктор Еклунд — каза Хайди — е експерт по саморъчно написани документи. Със световен авторитет. Викат го да удостоверява автентичността на документи навсякъде. Пътува из цяла Европа. Ходил е в Южна Америка. Отвсякъде го търсят.

Доктор Еклунд посегна за лулата си, пъхна я между устните си и я засмука.

— Скоро ще можем — рече той — да установим истината.

Ларш нададе внезапен вопъл. Ембрионалната човекоподобна маймуна, която живееше успоредно в най-съкровените му стомашни вътрешности, рязко застана нащрек и се олюля.

— Истината! — извика той. — Злонамереност, това е злонамереност! С някаква си ученичка, със собствената си ученичка! Сякаш такъв човек — такъв човек — би се съвкупявал с едно дете!

Доктор Еклунд затананика някакъв къс фрагмент. Хайди свали чехлите си, постави ги редом под жълтия нарцис и се мушна в койката си: лицето и бе придобило неясно изражение, клепките и се бяха удебелили.

— Трябва да изчакаш присъдата — тихо рече тя.

— Няма никаква присъда. Има само това, което фактически е там — откъм пода рече Адела.

Лупата кръжеше във въздуха, ту се накланяше наляво, ту надясно. Доктор Еклунд продължаваше да тананика — два такта и пауза, три такта и пауза. Фрагментите навеждаха на мисълта за нещо средно между приспивна песен и моряшка трудова песен, а Ларш се чувстваше леко неспокоен и игрив от това. Не беше забравил за своя дребен страх. Той се връщаше полека, дребен, непонятен, разпознаваем. И ето тук доктор Еклунд го предизвикваше и пак го съживяваше и изостряше: доктор Еклунд с пръстите си на пират, с лъскавите пръстени по тях, щипващ една по една страниците на изгубения „Месия“, а голямата лупа се движеше в кръг.

— Безспорно. Напълно безспорно — заяви доктор Еклунд. — Обърнете внимание, обърнете внимание. Главните букви. Ясно

различими като отпечатъци на пръсти. Не може да се намери друго такова У на света като такова на този приятел. Нито друго такова Г. Това, което имаме тук — той вдигна нависоко увеличителното стъкло като епископски жезъл — е напълно оригинално. Автентично, гарантирам това. То е това, за каквото се представя. Нямам никакви съмнения за това. Готов съм да заложа всичко за това. Това е оригиналът.

Хайди, сънлива, нишките на белия и бретон се виеха като пушека от лулата на доктор Еклунд, измърка провлачено откъм койката си:

— Фалшификат. Би могло да е един много добър фалшификат. Уле, ти знаеш колко находчиви могат да бъдат фалшификаторите — и затвори очи.

Адела седеше като кукла, на педя разстояние от месинговата амфора, неподвижна, притиснала се към крака на масата. *Адела е заспала здраво, устата и е полуотворена, лицето и е отпуснато и разсеяно, но затворените и клепачи са прозрачни и върху техния тънък пергамент ноцта пише договора и с дявола, наполовина текст, наполовина картинки, целият в изтрити места, поправки и драсканици.*

— Мила моя жено — натъртено заяви доктор Еклунд — никой фалшификатор на света не може да възпроизведе тези епископски жезли. Колкото и да е опитен. Дори и най-вдъхновенният майстор, повярвай ми! Ето едно писмо до някой си Тадеуш Бреза, написано от нашия автор, ето и този лист. Този лист за съжаление е доста увреден, ала обърни внимание — характерните черти съвпадат. Можеш да видиш как знаците с по-дългите крайници дишат през някакви точки, изключително прозрачни. А тези запетаи, с техните отсечени като кашлица опашчици! Кой би могъл да въплъти такава маниерност? Резба върху кост на нервната система. Тези криви нанизии на самите нерви. Мастилото е съвсем сходно. Хартията не е същата, но е много сходна. От същия период, несъмнено произведена във Варшава, възможно е и да е в Лвов...

Адела не се помръдваше. Хайди не се помръдваше. Тези жени бяха изпаднали в апатия, в летаргия. Вероятно бяха очаквали точно това. Знаели са през цялото време. Вярвали са през цялото време. Присъдата само ги бе омаломощила; сега вече — толкова дълго чакана

— тя беше някакъв вид сънотворно. Дори доктор Еклунд не изглеждаше възбуден.

Но тук, на масата, лежеше пръснатият „Месия“. Намерен. Оригиналът. „Месията“, проснат със странния си екстатичен полски, открит пред погледа на всеки. Оригиналът! Възвърнат, възкръснал, спасен. Ларш, загледан с все сила, усети как собствената му обикновена зеница бива погълцана от унищожителен пожар в орбитата си. Сякаш се съвкупяваше с ангел, чиито криле бяха в пламъци.

Винаги след това — след като писмата бяха се превърнали в овъглени шушки пепел — Ларш съжеляваше за тази животинска прибързаност, с която премина през пръснатите страници на „Месията“. Доктор Еклунд с охота се бе концентрирал върху лулата си, докато Ларш премина като хала през пластове съсипани хартии. Двете жени — Хайди, замаяно излегната в койката си, Адела в летаргия на пода — сякаш бяха излезли от играта. Те чакаха. Човек не можеше да ги чуе дори да дишат. Сякаш се бяха отказали да вдишват кислород или сякаш бяха потиснали пристрастието си.

А междувременно Ларш се бе втурнал в текста с енергията на човек, който се хвърля към стъклена стена. Той с трясък бе минал през нея отгатак и какво имаше там? Барокови арки и ниши, заплетено оградени тихи улички на един език, толкова изрязан, така кървящ — един допир можеше да приведе в действие сто режещи остриета — че можеше да настигне някой пътник навсякъде по пътя с този нож или онзи зъбец. Ларш не оказа съпротива, нито се скри, остави се плътта му да бъде разпрана. Нищо не го задържа, нищо не го забави. Ужасната скорост на глада му, докато дъвчеше куките и остриетата, езикът и гласът на истинския „Месия“! Хищничество, лакомия!

Винаги след това Ларш си спомняше как воплите му се надигаха. Сякаш беше натрупвал угризения, тъкмо когато бе бягал от един пасаж към друг. Той не можеше да поеме онова, което срещаше, не можеше да го задържи. Амнезията го връхлиташе с мрака на спуснатата качулка. Каквото вземеше, губеше го. И веднага изпитваше болка, защото не можеше да го задържи.

Адела я нямаше там. Слугинчето, зловещо, загадъчно, безмилостно, слугинчето, което се спотайваше по коридорите и на таваните в „Канелените магазини“, в „Санаториума“, го нямаше в „Месията“. Това зарадва Ларш: това беше реванш над самомнителната жива Адела, която се подпираше като марионетка на крака на масата. „Месията“ беше заличил името ѝ.

И все пак, това, което Адела му беше казала, беше истина: редът на страниците беше без значение. Тези клетки омачкани листове бяха номерирани безредно, някои изобщо не бяха номерирани и един водовъртеж се вливаше в друг, имаше последователност и последици, паралели и парадокси, както и да ги разбъркваше човек. Ларш си помисли за онези планински вериги, които израстваха от бездните на света, откъм най-бездънните рифове на морето, толкова платонически загадъчни и тъмни, и дълбоки, че дори шураците се слепи пещерни риби бягаха оттам към по-горните пластове вода — но в онази бездна като преобърнат наопаки плювалник имаше пресичащи се реки, водовъртежи, които обръщаха пенестите си гърла, многобройни течения, които се смесваха вертикално, водопади, от които никнеха ручей като косми, и хиляди бързеи и пръскала, които обстрелваха върховете на океанския пейзаж. Така беше и с интелигентния начин на подреждане на „Месията“, както и с реда и схемата на последователността: всичко мащабно се застъпваше, всичко ставаше едновременно и многообразно.

Но това схващане бе приложимо само за съзнанието на системата. „Месията“ представляваше безводна система. Без облаци, без воден прах, без мъгла, без кладенци и ведре — нито океан, нито капчица, нито росене, нито ситен дъжд, нито струене. Нито кръв на боговете, божествена или безбожна, от какъвто и да било вид. Беше също така лишен от всякакъв небесен прах — нито планета, нито звезда, нито галактика, нито небосвод, нито синева, нито вечност — а това беше странно, защото „Месията“, дотолкова, доколкото може да бъде определен, че представлява „нещо“ (а Ларш, в амнезията си, след това бе забравил почти всичко за него), беше роман за сътворението и спасението. Той беше творба за космогонията и ентелехията. Както и всичко друго, изсипано от свръхестественото око на джина на рога на изобилието, за което Ларш същата сутрин беше сънувал като за баща си. „Месията“ имаше своето „място на действие“, местоположение, своя педя земя, свое малко местенце на земята. Вселената на „Месията“ беше Дрохобич, един град в Галиция.

Адела не беше в него. Ала все пак не беше съвсем редно да се твърди, че Адела не е в него. Тя беше там, но не бе жива и нямаше име. В началото тя се появи като плешива парцалена кукла, поставена на лавицата — скалпът и обаче беше от порцелан, а клепачите можеха да

се отварят и затварят. На друга страница същата тази подвижна кукла се видоизменяше и придобиваше скованост: сега тя беше шивашки манекен, с брезент върху огънати жици. Другаде беше станала една от онези месопотамски жречески статуи, издялани от камък само заради ужасяващите си усмивки. Накрая Ларш прие, че се е превърнала, с напълно чисти намерения, в идол. Очите и бяха най-обикновени зелени скъпоценни камъни. Този идол, направен от някаква изкуствена мъртва материя, никога не беше наричан Адела и по никакъв начин дори не намекваше, че е Адела. Въпреки че Ларш не можеше да твърди, че Адела е някъде в текста, при все това той я разпознаваше.

Дрохобич сега беше напълно населен (макар че тази дума бе неподходяща) с идоли. Някои представляваха закръгленичък Буда в позиция лотос, неспособен да върви или да се движи. Те се носеха върху носилки от миниатюрни египетски статуетки, по няколко десетки към всяка носилка. Други бяха огромни глави от Великденските острови. Трети беше единобожият Аменхотеп IV, с деформирани от болестта лице и крайници, самият той въздигнат в идол. Голям брой бяха във формата на едри каменни птици — соколи, орли, лешояди, ястреби, гигантски гарвани, издялани от черен мрамор. Всеки от тези идоли се смяташе, че е велик и могъщ бог или богиня, в състояние да контролира настоящето и бъдещето на Дрохобич и особено миналото. Имаше един доста скромен идол — той имаше фигурата на собственика на магазина за галантерия — който беше в състояние да промени последните сто години от историята на Дрохобич, само като манипулира дадена серия копчета за панталони, изкусно защити в ръба на кафтана му.

Никакво човешко същество не бе останало в Дрохобич — само стотици и стотици идоли. Някои от тях бяха достойни за презрение, недомялани и зле построени, но повечето представляваха вдъхновения труд на армии от сръчни занаятчии, а имаше и всъщност шепа шедьоври. Улиците и магазините бяха претъпкани с кръжащите навсякъде всички тези необикновени тотеми от дърво, камък, керамика, сребро и злато. Тъй като нямаше човешки същества, които да им се прекланят, съществуваше известно обръкване за предназначението им. По-скромните от тях съответно се заловиха да боготворят по-агресивните, но в началото това не беше съвсем типично. Всеки бе свикнал да го считат за несравним, всеки очакваше

във всеки миг да намери някоя жена, паднала на колене, дете, носещо кошница с дарове, мъже с жречески одежди, които кадят тамян или принасят в жертва овен или дори някое друго човешко същество — ала никъде в Дрохобич вече нямаше никакви човешки същества. Всички те се бяха отправили на дълго изнурително пътешествие до други градове. Всички някогашни магазинери, например, бяха заминали на гости при братовчедите си магазинери във Варшава и Будапеща. Гимназиалните учители бяха заминали на обиколка из музеите в Париж. Неколцина кандидат-годеници крееха в Лондон. Останалата част от населението беше пръсната на различни места и можеше да бъде събрана при нужда в Прага или Стокхолм, в Москва или дори чак в Ню Йорк, Монреал и Тел Авив.

Идолите от Дрохобич бяха сравнително пасивни и нямаха представа по какъв начин да съберат богомолците си. На никого от тях не му бе хрумвало нищо друго, освен да се скитат из градския парк, да се търтят из пустите магазини и да чакат. Излизаше така, сякаш всички бивши обитатели на Дрохобич до един бяха станали атеисти и бяха избягали. Религията беше пресъхнала в църквите, а също и в пощата, училищата и обществената библиотека. А това беше жалко, защото идолите никога преди не са били по-красиво излъсквани, боядисвани и декорирани, както по време на пребиваването им в Дрохобич. Те бяха, нека признаем, почти прекалено обайващи, прекалено съблазнителни — и вероятно затова започнаха да се кланят един на друг и накрая дори да си принасят жертви един на друг.

Все по-често и по-често из цял Дрохобич имаше жертвени кладии. По-високите и по-силни идоли започнаха да улавят по-дребните и повторостепенни идоли и да ги мятат в пламъците. Боговете с лъскави туловища и по-специално малките блискоизточни богини с техните нежни напъпили гърди и техните огърлици, декорирани с парченца огледално полирана мед, нанизани върху ремък от змийска кожа, а понякога дори някое изящно миниатюрно копие на Венера с големина колкото човешки пръст, се нарязваха или претопяваха, за да се угоди на железния търбух на някой огромен, мързелив Молох. Денем и нощем подсладени медени облачета от горещ тамян и парлив мирис на дим от топящ се метал се виеше над Дрохобич.

Градът бил в пламъци, идолите изгаряли други идоли в безумието на взаимното боготворене.

И тогава — съвсем прозаично, без фанфари — пристигнал Месията. (И почти незабавно се разпаднал на парчета.)

Неговият произход... не. Човек не може да говори за „неговия“ произход или за „нейния“ произход, макар че описанието на Месията не оправдава напълно и „неговото“. Ала все пак средният род би бил най-подходящ. Месията бил жив, органичен, пулсиращ с необуздало движение и вълнение — но не бил като робот или като машина. По-скоро сякаш някакъв вътрешен орган бил започнал да живее свой живот — далакът, да речем, или задстомашната жлеза, или червата, или мозъкът. Но това е по-скоро като подсказване или като асоциация, а не аналогия или като пример. Произходът на Месията — или поне курникът, от който се смята, че е изпъзлял — бил зимникът, не друго място, на синагогата на Дрохобич. Някакъв много стар човек живял там долу, откакто го помнели. Поколения граждани знаели, че Мойсей Праведника, както го наричали, спял върху огромен куп сено, който му бил и стоката, и магазинът. Бил търговец на сено, а също и прочут светец. Просяците отивали на върволица до подземното му обиталище и той ги отпращал, с каквото се намирало по джобовите му. Напоследък, естествено, зимникът бил останал пуст.

Идолите вярвали, че сеното на Мойсей Праведника било по някакъв начин натъпкано в най-съкровени вътрешности на Месията, също като плашило. Това не било вярно. Месията (както Ларш бе забелязал) приличал по-скоро на книга — на Книгата, всъщност, която в една от историите от „Санаториум Клепсидра“ е оприличена на *огромна зелкова роза: венчелистчетата, едно по едно, клепач под клепач, всички слепи, кадифени, призрарни. Тази Книга била също описвана като постулат, а също и като автентичната Книга, свещеният оригинал, колкото и унижен и обезчестен да бил напоследък.* На външен вид той сякаш бе съставен от всякакви най-обикновени неодушевени материали, като никой от тях не бе скъп или ценен по какъвто и да било начин — памук, картон, лепило, конци, но никъде нямаше и стиска сено. Движенията му бяха леко плашещи, но и също някак спънати и ограничени: имаше няколкостотин подобни на крила платна, които се въртяха в посока на часовниковата стрелка или обратно като перките на вятърна мелница. Тези безбройни „перки“ бяха всъщност по-скоро като някакви плавници — общо взето плоски, покрити целите с мастилени знаци и напомняха несъмнено на

обръщащи се страници. Плавниците наистина притежаваха влажната текстура на венчелистчета, обаче, и техните присъщи татуировки определено напомняха за някакъв постулат, записан с архаични означения — някакъв клинопис, може би, макар че не беше невъзможно да се каже какво предлага като теза или аксиома този нечетлив текст. Ако се проучеше изключително внимателно — или още по-добре, ако се изследваше с лупа (твърдение на автора — нямаше такива човешки очи на мястото на действието, които да го направят) — мастилените знаци се оказваха безкрайно дребни и блестящо изработени рисунки на същите тези идоли, които бяха завзели града Дрохобич. Сега беше ясно, че Дрохобич е бил завладян от знаците на непозната азбука.

Междувременно самата структура с постоянно въртящите и се, изрисувани с точкици плавници, изпращаща величествен вой с вятъра, скърцаше от собствената си старост, можеше всеки миг да се счупи, да хлътне или просто да се разхвърчи на парчета — когато внезапно от казана на величествения вятър беше изхвърлена малка птичка: тя носеше в човката си един кичур сено.

Това беше раждане. Месията беше родил птицата и в мига, в който птицата излетя, оживявайки от неумолимия апарат, който бе представлявал Месията, това нещо — или организъм, рухна с шум на гигантско трошене и смачкване, картонът като камък, памукът като кости, гранитните венчелистчета върху бронзовия постулат: унижен и обезчестен. Пъргавата малка птичка се трудеше, мятеше се от идол към идол, напрягаше нежните си мускули на крилата и докосваше всеки идол с кичурчето си сено. И тогава от Дрохобич се надигна звукът на ридание и елегия, огньовете бяха изгасени, а идолите се разтопиха в искри от мъничката магическа пръчка на сеното, с което клетата мятеща се птичка ги перваше, докато градът опустя, с пусти улици, пусти магазини и пусти домове, а точкиците на искрите станаха на пепел.

Човешките същества ги нямаше, идолите ги нямаше, останали бяха само тази малка блъскаща се птичка, родена от организма, наречен Месия, и замиращите неясни стенания...

В стаята, както Ларш виждаше, имаше лъжа.

— Ти не си идвала да търсиш преводач — каза той на Адела. — Не е било за това. Дори и да можех да го направя.

— Дори и да можехте. — Доктор Еклунд се беше заловил да прибира страниците на „Месията“. Той протегна едрата си ръка на морски капитан към пода в посока на месинговата амфора; ръкавът му се провеси и рязко шляпна Адела по ухото. — Виждате ли? Ето това е положението, госпожице. По моя преценка няма никакво съмнение, ще повтора — никакво. Това е ръката на твореца.

— Ръката — повтори думите му Хайди — на твореца. — На Ларш му се струваше, че се намира в кухнята на двореца на Спящата красавица, когато състоянието на транс свършва и всички съдове започват отново да врат. Хайди сякаш пак се беше включила. А кое, всъщност, беше накарало тези жени да изпаднат в транс?

Адела, излязла от дрямката си, беше грабнала листовете от доктор Еклунд и ги тъпчеше на купчета обратно в месинговата амфора.

— Не, мила моя, не така. Вие много грубо пипате тези неща, които са изключително ценни...

— Извънредно ценни. Извънредно, извънредно — повтори Хайди.

— Ти ли ще ми кажеш! Нали аз ги намерих! Те ми принадлежат на мен. Аз съм дъщерята на мъжа, който ги е написал.

Хайди се изсмя с кучешкия си смях.

— Документите на този човек принадлежат на света — заяви доктор Еклунд.

— А *този* твърди — изстреля стрелата си към Ларш Адела — че му принадлежали на него.

— Моля ви. Без злоба. Въпросът е какво да се прави. Да се вземе решение, нали? Ние трябва да вземем решение.

Значи и доктор Еклунд имаше своето „ние“.

— Аз не участвам — заяви Ларш.
— О, участваш. Ларш, ти определено участваш — възрази Хайди. — Виж колко дълбоко си се замесил!
— След като е задържал моя ключ — рече доктор Еклунд.
— След като е задържал моята шапка — рече Адела.
Колко си приличаха гласовете им!
Ларш подигравателно каза:
— Тя твърдеше, че търсела преводач.
— Преводът е най-маловажното нещо — рече Хайди. — Стокхолм гъмжи от преводачи от полски.
— Княгинята.
— И по-добри.
— Значи, доктор Еклунд.
— Казах ти, той се занимава с по-важни неща.
Едната клечка не запали, втора — доктор Еклунд пак обслужваше лулата си.
— Тази творба — заяви той — ще доживее да се появи на всички езици на планетата.
— На планетата ли? — попита Хайди. — Да оставим планетата настрана, Уле, и да помислим за Стокхолм.
— Да, нека започнем със Стокхолм — съгласи се Адела.
Доктор Еклунд я прекъсна:
— Мила моя Адела — нали Адела? Адела, нали така?
— Адела — потвърди Хайди.
— Безспорно ти ни донесе този ръкопис с историята към него. История, нали така? Този приятел тук не вярва на тази история, виждам това. Безспорно история има и защо да не вярваме в нея? Няма ръкопис без история, нали така? И то по-специално този. Ако ми разкажете историята, обещавам, че ще повярвам. Ала независимо от това каква е историята, независимо от това, независимо от вашата преданост и вашата всеотдайност...
— Тя твърди, че била дъщерята — коментира Хайди — незаинтересовано.
— ... сега е моментът да се откажете от това.
— Виж Ларш! Той се отказа от всичко — обади се Хайди.
— В името на света — заяви доктор Еклунд: жест на актьор.

— В името на света! — възкликна Адела — Какво ли няма да каже той. Той си призна, че е лъжец. Нямахте как да не си признае. А когато му разказах как съм придобила ръкописа — рухна, това е всичко. Нямахте как да не стане.

Всичко това беше вярно, Ларш не каза нищо.

— Бедният Ларш — рече Хайди. Сега тя не го защитаваше. — А сега, след като го разгледа? — И зачака.

Тя чакаше, Ларш разбираше защо. Тя очакваше и да каже какво мисли — заради голямото му желание — да разкаже какво мисли. Беше постигнал голямото си желание. Беше щурмувал оградата около „Месията“. Хайди повече от всеки друг — не, единствено Хайди, само Хайди — знаеше тайната пещ на желанието му, беше го нарекла концентрация, мания. Тя беше някогашният му съучастник в желанието му, в интуицията му. Само тя можеше да проумее какво означава за него да наводни очите си с текста — същия този текст — с въпросното нещо, с думите, със сричките, с буквите! Буквите бяха оставили носещите се послеобрази в ретините му. Но той не можеше да проумее онези статуетки — сякаш полският му се изплъзваше. Изгубено. Какво се съдържаше в „Месията“? Изгубено! Отломки от сън.

Беше почти като да се бе объркал в нечий чужд сън. Чий? На Адела ли? На Хайди? Тези жени, изпаднали в транс: беше сънувал техния сън. Не можеше да си спомни какво беше прочел преди пет минути. Недоумение. Амулети, апарат, птица, отломки от някаква странстваща илюзорност, фолклорни фрагменти, пристъп на кислородна недостатъчност, може би. Каквото и да беше, беше изчезнало — не помнеше нищо, нищо не бе останало: само най-слаб тремор от някаква напрегната сила. Глух отпечатък на шум — рухващ град, разпадане, собствените му стонове, неумолими вопли. Звук на стрелба. Амнезия. Изгубено. Нищо не бе останало.

Воплите бяха останали. Елегията след силната болка. Ограбващата, оттегляща се светлина, светкавична експлозия. Сякаш — за миг време — беше проникнал във вътрешностите, в най-съкровената анатомия на онова око. Който и да беше този, който бе топил перото си в мастилото, с което бяха изписани страниците на „Месията“, беше го потапял и в стъклоподобния желатин на това достатъчно око.

Доктор Еклунд вдигна ръка. Пръстените му светнаха с блясъка си от моряшкия сандък.

— Това, което е необходимо, което трябва да решим преди всичко друго, това е оповестяването, разбирате ли? Възвестяването.

— Хората трябва да бъдат накарани да повярват. Защото работата е там, че никой няма да повярва — каза Хайди.

Доктор Еклунд засия: пръстите му, копчетата му, лисото му теме, едрото му искрящо лице с лъскавите лещи.

— Добрата вест трябва да бъде оповестена. Че „Месията“ е тук. Открит. Намерен. Че съществува.

— На хората трябва да им се *каже*, че той съществува — настоя Хайди. — Ако не вярват в това, то е, все едно че не съществува.

— Това звучи като казано от Господ — рече Ларш. Той беше озадачен. В тази стая имаше лъжа — някакво объркване, сбъркана игра на конец и бляскавите пръстени и очила на доктор Еклунд оплетени в конците. Ларш не можеше да прецени дали възлите се заплитаха или разплитаха. Адела стоеше срещу него с месинговата амфора в ръце — в нея беше „Месията“. Това му напомни за мумия в ковчег или за някакво повито бебе.

Гледаше я как обикаля малката задна стаичка с товара си. Доктор Еклунд се бе опитал да я накара да му го даде. Хайди се бе опитала. Тя дори не искаше да го остави на масата.

— Нека света да го притежава! — заяви тя. — О, да! Но как ще научи светът? Кой ще повярва?

Ларш се безпокоеше, че Адела казваше само това, което и другите казваха. Дори когато им се противопоставяше, тя използваше думите на Хайди, думите на доктор Еклунд.

— Ти вярваш. Като за начало — отговори ѝ Хайди. — В края на краищата, не започваме ли с теб? Ти дойде, за да разбереш сама. Дойде да *се консултираш*. Всеки може да пробута всичко на всекиго, ако разкаже една добра история.

— Мила ми жено, за този шедьовър ли? За този красив гениален текст ли, за това свято изкуство? То може да се смята толкова за фалшифицирано — доктор Еклунд погледна изпитателно Ларш — колкото Създателят на Вселената може да се смята за философска идея.

— Въпреки това — каза Хайди — хората трябва да бъдат накарани да повярват.

Ларш се колебаеше, обмисляше.

— Аз им казах в „Моронтъорн“ — рече накрая той. — Споменах им за това.

— Аха! Браво! — извика доктор Еклунд.

Адела кисело рече:

— Прибързал си.

Хайди попита:

— Казал си им във вестника, така ли? За „Месията“.

— Казах им, че е намерен.

— Но ти не знаеше...

— Така или иначе, казах им. Казах на Нилсон, той е шеф на културния отдел.

— И какво каза той?

— Не ми повярва. Никой не ми повярва. Но тогава и аз не вярвах. Беше някаква фантазия.

— Виждате ли го как е готов да говори какво ли не на когото и да е — каза Адела.

— Е, хайде, Ларш! Ти го видя. Видя го със собствените си очи. Оригиналът, nicht wahr, нали? Ето го, на сигурно място в делвата. В една делва, Господ да ни е на помощ. Като някой от онези ръкописи от Мъртво море...

— Те са били в глинени съдове. Аз трябва да опазя това, което е мое — каза Адела.

— Чакал си го цял живот. Прояви такова упорство. — Хайди протегна подобната си на овча глава. Той обърна внимание колко стара и сериозна бе тя — повехнала, умоляваща, ранена. Онази ограда. Стрелбата. Тя искаше от него да каже какво мисли. — „Месията“ съществува. Ти го разгледа. Сега имаш власт над него.

— В моята власт ли? Аз нямам власт. — Колко безсмислено говореше тя: „Месията“ беше във властта на Адела, или поне тя го стискаше в прегръдката си. А той — той действително беше разгледал нещо, да, нещо, твърде набързо, твърде разпалено, като полусляп човек, който може да съзре само светлина без контрасти, не и знаците върху страницата. А другояче — беше го погълнал като жрец, като свещенослужител на някаква фанатична секта, за когото писанието е

зависимо от часа на обредния изблик. Страхопочитанието поглъща всяка главня, която го възпламенява: дали това, което беше разглеждал, бе истинският „Месия“, или само валпургиевият фургон на частната му менажерия, влачещ се през клетия му трескав череп.

— Той е в ръцете ти. Авторът на „Месията“.

— Казах ти, че се отказвам. Прекратявам. Той не е мой. Не мога да го задържам. Ръцете ми — рече той, като ги обърна, за да й покаже белите си длани — са празни.

— Не, не, помисли! Помисли как разполагаш с възможности.

— Нали водиш своята рубрика — внезапно се обади Адела. — Пишеш тези рецензии. Всеки понеделник.

— Вие можете да ги осведомите — каза доктор Еклунд. — Можете да разкриете нещо удивително. Можете да го обясните.

— Ти можеш да бъдеш полезен — каза Хайди. — Ти умееш да го правиш. Ако желаеш да възвърнеш на света, това, което му принадлежи. Ако вярваш в себе си.

Светът, светът — и тримата говореха за света. Какви оратори! Бяха побъркани на тема света. Имаха нещо предвид за света. Светът ги бе накарал да постигнат идеално единомислие. В новото си объркване Ларш усети как й се възхищава: на сатанинската опашка на това разбиращо се от само себе си единомушие. С какво бе свързано това?

Кибритените клечки на доктор Еклунд — едно и също съдържано щракане, искра след искра, всяка клечка в съгласие с другите, всички те предназначени да запалят непокорния огън в лулата на великия мъж.

Звън на гонг, кратък и остър. Адела най-сетне изпусна месинговата амфора на земята.

— Ако искаш, можеш да вземеш ръкописа — предложи тя с най-суровия сценичен глас на доктор Еклунд — нищо, че не е преведен. За да го покажеш. Че съществува. Преводът е най-маловажното... ако искаш, можеш да им го покажеш в твой вестник.

Как му се искаше да я блъсне само!

— Тя ви дава сега да го вземете, разбирате ли? — одобрително се обади доктор Еклунд.

— Тя ще ти позволи да го вземеш, това е вън от всяко съмнение. Ти си човекът, който ще свърши работата. — Паяжината на Хайди все повече и повече се разплиташе; тонът и постепенно от помирителен преминаваше в изцяло настойчив. — Всичко е точно така, както доктор

Еклунд обясни — ти си единственият човек в Стокхолм, който може да го направи. Имаш нужната репутация. Предлагаш това, което хората очакват — ти си този, който лансира, ти проправяш пътя. Ти си церемониалмайсторът — единственият, който *може* да се осмели да го направи и който го е грижа. Ти представяше всички тези трудни същества, всички тези писатели от Централна Европа, които ние постоянно поръчвахме! Тези чехи и поляци! Тези югославяни и унгарци! Ти направи така всички да ги забележат. Господин Хемлиг и господин Фискюнгел, например — те разчитат на теб да ги държиш нащрек. Ти ги държиш будни. Ти ги будиш. Ти ги караш да проглеждат.

Това беше цяло слово, цяла патетична реч — устата ѝ не спираше: зле наредени златни зъби на стара жена. Тя го умоляваше. Имаше нещо, което той бил предназначен да изпълни. Ноздрите и започнаха да потръпват.

Междувременно доктор Еклунд кимаше и едрото му лице се повдигаше и навеждаше, той я насърчаваше да продължава, сякаш беше жива диригентска палка.

— Трудни същества — възхитено повтори той. — Вие сте роден за това, господин Андеменинг. Приемам, че е загадъчно — но кое произведение на изкуството не е такова? Вие обаче сте погълнати от него. Ние ви позволихме това. Ние ви осигурихме нашето мълчание. Сега се нуждаем от вашето слово. От вашата присъда. Не си ли заслужава? Не е ли прекрасно? Ще го поемете ли? На нас ни е необходимо вие да го разгласите.

— Искаме да разполагаме с вашата рубрика — обади се Адела. И Адела ли имаше своето „ние“? Те и тримата имаха едно „ние“ — едно и също „ние“. Бяха приобщени към него. Бяха една клика, едно семейство. Неговата рубрика! Рецензиите в понеделник, които никой не четеше, които бяха толкова изолирани — тя сигурно му се подиграваше. Но същевременно той съзнаваше, че това не е така. Внезапно осъзна — не напълно, бавно, тъпо, че те, и тримата, бяха обединени в един логически съюз: те споделяха един и същ принцип. И ясно бяха го предопределили за нещо. Беше лула, която и тримата се опитваха да запалят. Това, което се таеше тук, не бе толкова лъжа, колкото някаква латентност. Това беше техен скрит план. Това, което им трябваше от него, беше неговият ден от седмицата. Понеделникът беше единствената цел, заради която той се намираше на това място.

Беше застанал на една крачка от масата в задната стая на Хайди — върху която Адела със звъна на тежък златен испански дублон преди половин минута беше оставила „Месията“ в месинговата си амфора. Заради понеделника му бяха дали ключа на доктор Еклунд. Заради понеделника Адела беше нахлула в апартамента му. Заради понеделника го бяха накарали да идва и да си отива, а сега да остане.

Видя всичко точно така. Те бяха направили всичко, за да го подмамят да вярва, че „Месията“ е фалшификат, с цел да го убедят, че е истински. Бяха изпратили Адела с нейната история, за да измамят мошеника син с мошеничката дъщеря. Една изкуствена дъщеря! Семейна измама. Той беше попаднал сред играчи, сред заговорници.

— Доктор Еклунд — атакува Ларш, задъхан като бегач — вие защо се представяте за доктор Еклунд?

— Той не е друг човек — каза Хайди. — Кой друг би могъл да бъде?

— Някой, който да подхожда на името.

— Ние, клетите скитници, с нашия жалък акцент, така ли? — попита доктор Еклунд.

— Това е фалшификация.

— Когато си на гости, уважавай обичаите на домакините си: *si fueris Romae, Romano vivito more*. — Доктор Еклунд напразно смукна лулата си в размисъл. — В тази страна хората са толкова боязливи към чужденците.

— Шарлатанин, който се представя за бежанец — бързо рече Ларш.

— Ларш, Ларш — умолително се обади Хайди.

Доктор Еклунд кротко запали нова кибритена клечка.

— Едно име е нещо толкова маловажно. Една финтифлюшка. Скромна емблемка. Безобидно украшение. Аз лично съм роден с името Екщайн.

Човекоподобната маймуна в гърдите на Ларш скочи разбудена, сякаш разтърсена от ток и се блъсна в ребрата му. Безобидно! Колко трудно му беше да диша, да вдишва и да издишва! Беше обаче получил просветление. Видя всичко точно така, както беше. Произнесе на себе си избраните срички: *Лазарус Барух. Ларш Андеменинг*.

— Аз си измислих това име. Измислих и баща си.

Баща си — от библиотеката, името си — от речниците: Ларш „Скритото намерение“.

— Доктор Еклунд знае всичко това. Не можеш да ми се сърдиш, че му разказах за твоята теория за бащинството ти, нали? Ти сам я разказа на Адела.

Адела бе отстъпила пред това, което и се струваше, че е неин дълг.

— За него това е без значение, той е готов да каже всичко. — Ала сега беше станала мрачна като послушно дете.

— Това задълбочаване. Тази концентрация. Не бе никак лесно да се облекат тези одежди — този възход! Достойно за уважение — с възхита заяви доктор Еклунд. — За един обикновен Алтер Екщайн да се издигне в Стокхолм и да започне да се нарича Уле Еклунд — не бе нищо. Абсолютно нищо. Не се изискваше кой знае колко мъжество. Никога не съм се вълнувал от това. Но ти! Прераждане на душата, гилгул! Карма! Преселение на тази страстна душа! Господин Андеменинг — заключи той — аз ще ви кажа какво ще стане с вас. Съзнавате ли какво е то? То е, че вие ставате нашият човек, човекът, който ни е нужен.

Хайди се намеси:

— Заради понеделниците.

— Две или три публикации в тези рубрики, това е начинът. Свято място. Запълнете го с новината. Вие сте направили толкова възвишени неща. Познавачите знаят какво сте направили, не си мислете, че те не са наясно. Вие си имате вашите, макар и малобройни последователи — вие сте точно човекът, който може да осъществи всичко това.

— Аз съм само човекът, който ще извади на сцената „Месията“. — Думите му прозвучаха така скучно, сякаш отговаряше на някой, който го бе попитал колко е часът.

— Но нали за това си живял? — попита Хайди.

— Фалшификация. Живях заради тази фалшификация.

— Но ти се спря. Отказа се.

— А ти не. Ти сама каза, че не сте се отказали, госпожо Еклунд.

— Всичко е въпрос на разпознаване. Ние разполагаме с оригинала, ето го тук — ти го видя. Не можеш да се оплачеш, добре го разгледа. Какво само можеш да направиш за него! Никой друг не знае по-добре от теб това. Той беше в ръцете ти.

Мимолетният му страх. Ръцете му горяха. Пръстите му се бяха загрели като прътите на подпален стобор.

— „Месията“ е отишъл в лагерите заедно с онзи, който го е съхранявал. — Ларш се отърси: човекоподобната маймуна го бе хванала за врата. — Това е всичко, което е могло да се случи, нищо друго. „Месията“ е бил изгорен там. Зад онези огради, в онези пещи. Бил е изгорен, госпожо Еклунд, изгорен!

— Не вярваш на собствените си очи ли? Та ти го държа в собствените си ръце! Не вярваш на доктор Еклунд ли? Доктор Еклунд се е занимавал с такива случаи къде ли не, вършил е този вид работа в десетки страни...

— *Занимавал* се е с тях. Бас държа, че това е правил. Щом има пожар, ще се намери клечка кибрит. Тези болнични обиколки. Датската примабалерина. Безскрупулно търгашество със сенчести ръкописи, за това става дума.

— Ларш, ти си глупчо. Нищо не разбираш.

— Бре, бре, сенчести — обади се доктор Еклунд. — Така ще нарече човек някой малък сенник. Госпожа Еклунд знае, че не ми е приятно, когато издава разни неща, затова тя навива този малък сенник.

Доктор Еклунд стана от стола си и започна да ходи насам-натам — той вдигна чайника от печката, поклати го да чуе колко вода има останала в него и пак го остави. В тази уютна и тясна галера той изглеждаше внушителен и як — по-скоро приличаше на кораб, отколкото на морски капитан. Лампата с форма на жълт нарцис върху стъблото си би могла да бъде още една лула, която той се готвеше да пъхне между зъбите си. Ала той, така или иначе, бе загубил интерес към лулата си, беше се разсеял, беше я оставил да угасне.

— На всичко оригинално — на всяко нещо, което е шедьовър, разбирате ли — му е необходим един малък сенник като за начало. Ако искате да говорим за сенчести неща, няма да отричам, че има сделки, които не могат да бъдат договаряни на слънце по пладне. Прекалената светлина поврежда стоката. От друга страна, след три или четири десетилетия на сянка, текстът става свенлив. Плах, може да се каже. Понякога е нужно да бъде убеждаван, за да го подмамим да излезе от скривалището си. Това може да стане с франкове или марки, с рубли или крони, с което е най-подходящо. Текстове не се интересуват от

това. Парите ги освежават и те искат да покажат колко храбри са. И тогава главите им леко се показват. Де да имах свои собствени пари!

— Ето на. Нали чу всичко — обади се Хайди. — Сега можеш да престанеш да се държиш като дете за тези работи. Всички тези варшавски вещи, те да не би да са дошли тук отникъде? Ако не беше мрежата на доктор Еклунд...

— Не, не — намеси се доктор Еклунд. — В началото имаме само това никъде. Всичко се появява отникъде. Ето го и „Месията“ отникъде. — Той почука с пръстените си по месинговата амфора: звънът, който прозвуча, беше вибриращата мелодия на скъпа наследствена вещ, ударът на стар семеен часовник. — А тази прекрасна жена, тази неспокойна, благородна, представителна жена, нима тя също не се появи отникъде?

Той беше уловил Адела за раменете, изглеждаше смешно как бе присвил своите плещи надолу, за да наведе удълженото си лице към нея. Имаше нещо странно добре репетирано в разменената светлина, която премина от неговия чифт очи към нейния. Челата им се притиснаха вежда във вежда: пролуката помежду им сякаш криеше някакви импулси. Или това не бе нищо друго, освен премигващите полукръжия на лещите на доктор Еклунд, хвърлящи отраженията си. Капитанският му взор на владетел, убедителният му пиратски стил — той вече беше освободил половината ѝ лице и галеше носа и отстрани. Не, това беше забележително: той отместваше косъма, който му пречеше там. Необичайно интимен жест, като котка, която ближе лапата си — в този жест имаше елемента на стар навик. Адела фактически нямаше нищо против, тя почти не го забеляза. Беше изцяло съсредоточена върху настроението си: тя беше свикнала с тази механична милувка на едрите пръсти, тя сякаш само караше устните и да се стягат в съпротива. Само устните и се съпротивяваха, иначе тя ставаше все по-покорна. Приличаше на човек, който е изпълнил дълга си. Те двамата, Адела и доктор Еклунд, и преди са били в комбинация — възможно ли бе това? Двамата действаха съгласувано като стара любовна двойка, нямаше значение, че доктор Еклунд със сигурност беше три десетилетия по-напред от нея в морето на живота. Нещо помежду тях бе слято в едно: нещо по-дразнещо от обикновената фамилиарност. Дали са били някога любовници, дали това е бил нейният дълг, нещо, което бе отдавна изживяно от нея? Мъжът още

харесваше жената; жената не харесваше мъжа. Но се бе превърнала в негово оръдие. Покоряваше му се.

Главата и се отдръпна, тя се извъртя и се освободи. Жест на сърдито дете. Четиридесетгодишна жена, тя се гърчеше като дете. Това напомни на Ларш за дребното хлъзгаво телце на Карин, преди толкова тъжни години, как се измъкваше от него — тактиката на Улрика беше да настройва Карин срещу него. Адела беше доста податлива, само устните и оставаха свити. Главата и, като се отдръпваше, внезапно сякаш беше станала непозната: той забеляза дълбоките бръчки в ъгълчетата на очите ѝ, белите цветчета на магарешки бодил, нашарили косата и, късият проблясък на детето — всичко това бе ново и непознато. Тя не беше това, което бе била преди. Той си бе представял една Адела от огледалото, беше си я представял като своя сестра. Но тя не му беше сестра. Една заговорническа заблуда. Тя бе толкова различна от него, колкото бе по силите на природата да го постигне. Тя принадлежеше на друг род. Неговата майка — липсващото звено — не беше нейната майка, независимо от това коя бе майка и. А онзи, който го бе създал, неговият баща, не бе създал нея.

И тогава той осъзна — сякаш вятър духна в мозъка му — кой я бе създал.

Адела се бе освободила. Доктор Еклунд я бе пуснал. Тя стоеше леко встрани от него. Не желаше отново да срещне погледа му.

Хайди се отпусна на койката си и въздъхна.

— Не можем ли да постигнем споразумение? Ти трябва само да се съгласиш.

— Аз не знам за какво ме караш да се съглася — отговори Ларш.

— Много добре знаеш. Съвсем точно знаеш.

— В тази работа има пари — със слаб глас се обади Адела, но в мекотата и слабостта на гласа и се съдържаше мимолетна грубост, като някаква бледа далечна светкавица.

— Цената на великото — каза доктор Еклунд.

Благовидно съчетаните им гласове — те сякаш бяха две урни от един и същ произход, с една и съща форма, с една и съща извивка.

— Това няма да се роди от твоя мозък — каза Хайди. — Няма да бъде като онова око, ще е нещо, което ще можеш да извадиш ясно на светлината. Нещо солидно и убедително като този съд.

— Пак това око. Какво е това око? — попита доктор Еклунд.

— Недейте да говорите за него. Нали ви казах, че всичко свърши и приключи?

Адела се отдръпна, стоеше мълчаливо. Ларш забеляза за пръв път, че тясна остра кост оформя носа. Носът на доктор Еклунд беше различен. Хилавото украшение на едрото му разплеснато лице представляваше жив объл филиз от лой, разрязан надлъжно от две цепки. Така че *там* това не можеше да бъде намерено: останалата прилика. Значи можеше да е някъде съвсем на друго място — в начина, по който някой мускул трепваше или се стягаше. Не беше в чертите на лицата им — нос, устни, очи. Ларш не знаеше къде е. Но му бе достатъчно да го усеща, дори само в гласовете им. За гласовете им беше сигурен.

— Вярно е — заяви той.

— Не се меси — рече Адела.

Но той вече бе започнал. Бе започнал да се придвижва към нея. И това не бе човекоподобната маймуна. Тя беше мъртва, а трупът и — излишна мъртва тежест върху белия му дроб. Сега беше самият той и напънът на собствената му сила го задвижваше.

— О, да, вярно е. И сам мога да видя, че е вярно, и се извинявам.

— Ето на! — извика Хайди. — Нали ви казах, че ще се извини!

— Не мислех, че е вярно, но сега виждам, че това е така. Точно така е, както каза. Ти си дъщерята.

— Недей да идваш толкова *близо* до мен — каза Адела.

Той вдигна ръка. Съзнаваше колко ужасна изглежда ръката му, вдигната високо — и как му се искаше да я повали на земята! Как му се искаше да стъпче лицето и, красивата птича костичка на носа и! Как му се искаше да смачка гълъбовосивите пера на косата й!

— Ти си дъщерята на автора на „Месията“, точно това си ти. А авторът на „Месията“ е доктор Еклунд. — Грозен тих звук се разнесе по повърхността на месинговата амфора, като шум на хвърлена монета: неговото старо грачене, възелът, който го стягаше, стърженето — проснатият труп на човекоподобната маймуна пуснат на воля. — Това е фалшификат, нали? Госпожо Еклунд, признайте, че това е фалшификат! Фалшификат е, а вие искате от мен да го представя за истински във ваша полза. Да го легитимирам. Колко лесно е това само — аз съм точно човекът, който може да го направи! Да го представя така на света, признайте си!

— Каква злобна версия си си съставил само — донесе се от койката гласът на Хайди — тя обаче говореше на доктор Еклунд.

Ларш се обърна към Адела:

— Твоята версия не е истинската.

— Какво знаеш ти за Дрохобич? Какво е за теб Дрохобич? — рече Адела с новия си тъничък глас с хладни, глухи импулси в него. Ръката му бе вдигната високо. Тя стоеше под вдигнатата му ръка. Минзухарът лееше жълтия си сироп, а ръката му хвърляше сянка върху устата, шията ѝ и брадичката и — но нали и нейните ръце бяха потопили в мрак неговия юрган, нали и тя беше закрила окото на баща му със своите протегнати ръце?

— Ако варваринът посмее — предупредително рече доктор Еклунд, — той ще си плати.

— Аз ли съм варваринът? Аз ли ще плащам? — изкрещя Ларш.

— В крайна сметка, ако ти желаеш това — кривата златна уста на Хайди бе скрита във възглавницата и — ще бъдеш компенсиран.

— Сега ще ти покажа как ще бъда компенсиран, сега ще ти го покажа — и той замахна с ръка във връхлитащата буря, със свити пръсти, готови да дерат, без да докосне потъмнелите от присмех искрящи очи на Адела — как искаше да ги издере, да ги изтръгне с ноктите си, да я блъсне по енергично движещата се глава като на гълъб, как искаше да я укроти, да плякоса лицето и; как само си бе играла тя с него, как бе закривала окото на баща му, как го бе направила сирак, как се бе присмивала на автора на „Месията“ и го бе изличила... Вместо всичко това, той се пресегна да грабне една малка клечка: една от кибритените клечки на доктор Еклунд върху малката масичка в задната стая, изпусната до основата на месинговата амфора.

Първата не му свърши работа. Връхчето и бе обгоряло, беше палена. Цялата маса беше обсипана с тези изгорели малки клечици. Той намери една нова, неизползвана и я драсна в гърлото на месинговата амфора, загледан в островърхия пламък, който лумна от нея като пламъка от ноздрите на някакво страшилище. Съдът се разтърси, зафуча, сякаш издаваше вой, сякаш някакъв нечестив звяр се тресеше вътре, блъскаше се във вътрешните стени, умиращ сред резове.

Адела бе на пода — пребита, рухнала, смазана. Той не я бе докоснал дори съвсем леко с малкото си пръстче. Ала нейната глава се

бе извъртяла: надлъжните бръчки се бяха сменили в горчив хоризонтален знак за равенство. Носът и с птичата костича течеше.

— На ви сега вашия жрец, нали го нарекохте жрец...

— Вода, залей я с вода! — изкомандва доктор Еклунд.

Но Хайди вече се беше катапултирала от койката си към чайника върху печката и изливаше вода в пламтящото гърло на месинговата амфора. Огънят се съпротивляваше и не искаше да отстъпи, островърхият пламък се издигаше по-нависоко, фученето още по-силно гаргореше, съдът не спираше да трака и ври, блъскаше се в малката масичка, играеше върху нея като зъл дух. С подскоци стигна до ръба на масата и се тресна на земята на няколко сантиметра от купчинката, която представляваше Адела.

— Книжарницата ми! Цялата сграда може да се подпали, о, Господи!

— Действай! Пази си косата! Стой настрани! — С методична грубост доктор Еклунд изрита с капитанската си обувка Адела, за да я накара да се търколи встрани.

Тя се претърколи със стон.

— Тихо, пази тишина, не можеш ли? Уле, пак го напълни, напълни го — и Хайди подаде чайника на доктор Еклунд, а през това време тъпчеше едрите изгорени зелени листа, които изпълзяваха от месинговата амфора — набръчкани черни листове с нежно надиплени на рюш къдрици, които пламтяха в червено — Ето, става, пак го напълни...

Месинговата амфора беше почерняла по ръба на отвора: поклащаше се, цвъртеше, издъхваше — и не спираше да пуши. От потоците, които се лееха по стените и, се вдигаше пара сред пепелта. Пушекът се щуреше навсякъде.

Хайди махаше като с млатило пред очите си с парче от ръкава си.

— Ти ни навря в кратера на вулкан! С толкова злоба! Умопобъркан!

Доктор Еклунд хладно каза:

— Палеж.

— Щеше да ни изпържиш!

Адела откъм пода промърмори:

— Нали ви казах, че той е готов да направи всичко...

— Фалшификат — рече Ларш.

— Точно ти си човекът, който фалшифицира баща си, не е ли така? Бежанец шарлатанин! Присмял се хърбел на щърбел.

— Варварин. — Доктор Еклунд се изплю в почернялата амфора: отвътре като кихавица изскочи пара. — Аз съм могъл да го направя, така ли? Аз ли, аз? Направил го е някой серафим! Идиотщина — как мога аз да го направя? Създателят е инстинктът! Преображение — в това ли вярваш? Че един заговор може да роди шедьовъра? Ти го разгледа, ти го видя! Мислиш, че онова, което е родено велико, може да бъде плод на съучастие в престъплението ли? Как? Как — без гения на онзи мъртъв мъж? Кое би могло да осигури възможност за такова изпълнение? — В този момент пушекът го докопа, морският капитан се превърна в китайски мандарин, завладян от някакъв напластен език, който се преливаше в могъщи форми, той бе повален от шумна и продължителна кашлица. Кашляше, пребледнял целият. — Нима си мислиш, че има някакво магическо око, което пада от небето, за да носи вдъхновение? Варварино, къде го има това око?

— Госпожо Еклунд — обърна се към Хайди Ларш — то не е само книжарницата, нали? В семейния бизнес има и друго, освен книжарницата. — Краката му се плакнеха в локви, усещаше се напоен от пушек. — Не е само довеждане на хора и извеждане на хора, не е дори *приемане* на хора, това е най-учудващото. Ти мен ме прибра и фактически още от самото начало ме улови на въдицата си. Банда мошеници, това не ме интересува — но не това е семейният ви бизнес. Вие искате да конкурирате бога, това е цялата работа.

Адела привидна обезумялото си лице. Кървав срез през месеста част на финия и нос. Не беше дело на Ларш, нито дори резултат от перването с малкото му пръстче. Баща й й беше нанесъл удара. Свирепият шут от автора на „Месията“.

Главата на доктор Еклунд блестеше като лъснат щит. Той смъкна очилата си от ушите — и ето, без предупреждение, това беше приликата. Не се съдържаше в някаква особена частица от него. Беше нещо цялостно — подобие, ритъмът на родословието. Очите му без очилата говореха за катастрофа: той вече нямаше нищо, което да го защити, нито пръстените му, нито войнственият блясък на моряшките му копчета. Едрото му остъргано лице с ужасните си кратери-ноздри безцелно се рееше, изтъркан стар пейзаж, негоден за обитаване. Обезумял, див, най-сетне същият поглед като на Адела.

В пет часа следобед, малко повече от седем месеца след пожара в месинговата амфора — литературното гърне тъкмо се разотиваше — една жена на име Елза Вац, придружавана от малко момче, дойде да види Ларш Андеменинг в „Моронтъорн“. Той вече разполагаше със собствено кътче. Представляваше малко, немебелирано преградено кътче, със стени от талашит, в което бе поставена счупена маса (която по-рано бе била на Нилсон), розова порцеланова чаша (невъзможно да бъде различена от чашата на Андерш), пишеща машина, кана за кафе и стол, покрит със скъсана възглавница на буци. Прахът от мазилката се стелеше във въздуха — всички стени на най-горния етаж на „Моронтъорн“ бяха разрушени, за да се прекара нова инсталация. Нилсон беше обявил, че ще се монтират цяла нова редица компютърни терминали: естествено служителите на „Моронтъорн“ не можеха да очакват да достигнат „Експресен“, но поне можеха да поздравят епохата, в която живееха — в знак на уважение към тази епоха Нилсон се бе сдобил с бляскаво ново бюро, изработено изцяло от някакво вещество, което до този момент се бе използвало специално за вътрешната част на носа на космическите капсули.

Елза Вац обясни на Ларш, че най-напред отишла в стария му апартамент, където разбрала, че преди известно време се бил изнесъл оттам. Той нагласи капризните си очила на мястото им (те вече бяха започнали да свикват с това) и отвърна, че е могла да му се обади по телефона: разполагал с голям апартамент на Бергсундstrand, недалече от някогашното жилище на Нели Закс, улица в културна среда, и нали културните хора се обаждали по телефона, преди да се вмъкнат в нечий кабинет? Това глупаво момиче долу в приемната! Как бе могла да позволи на Елза Вац да нахлуе при него и при това с детето си! В края на краищата, той имаше твърдо фиксирана програма, имаше толкова книги да изчете и не можеше да си позволи да го прекъсват по никакъв повод: трябваше да приготви материалите си за броя в

понеделник, да не говорим за купищата писма, които получаваше за рубриката си.

Малкото момче — изглеждаше на десет години — го мъчеше настинка и то окаяно се бършеше ту с едната, ту с другата голяма бяла носна кърпа, като, от време на време, кихаше и се гушеше, свивайки рамене. Раменете му се издаваха нагоре: чифт дребни остри връхчета около ореховидната му глава.

Ларш отстъпи назад, представяйки си микробите.

— Не е ли много болен да излиза навън?

— Няма при кого да го оставя — ние живеем в една къща с мебелирани стаи под наем. — Познатото непокорство. Напомняше му за собственото му недоверие някога. — Но и иначе клетото дете ще се чувства изоставено. Той говори само португалски.

— Защо не го остави в книжарницата? Там могат да се справят с всичко.

— Тя напусна Стокхолм, не знаеш ли?

Той и хвърли безучастен поглед.

— Откъде бих могъл да знам?

— Книжарницата е продадена.

— Никога не минавам оттам. — Той съсредоточено загледа лицето ѝ, не беше такова, каквото го помнеше. — Никога не съм си представял, че ще зареже това.

— Той я накара. Каза, че нямало повече нужда. Заминаха да живеят в Антверпен. Там има по-добри възможности.

Момчето нададе рязък животински хлип, последван от непонятна молба на някакъв език, който — какъвто и да беше — не бе португалски. Френски ли беше? Полски? Жената попита:

— Ще ми позволиш ли да поседна? Така ще мога да го взема в скута си.

Ларш неохотно отстъпи стола си.

— Възможности — повтори думите и той и остана прав, докато я наблюдаваше как наглася полата си като гнездо за детето. — Ти разбираш какво е положението, притиснат съм от сроковете...

— Чета материалите ти, още откакто пристигнах тук. Станал си също като останалите — заяви тя.

— Казват ми, че съм започнал да ставам известен.

— Ти си най-обикновен рецензент.

— И един рецензент може да си спечели репутация.

— Миналият понеделник беше един детективски роман. Предишният понеделник... не помня, не беше ли автобиографията на някаква филмова звезда?

— Значи си тук от две седмици — рече той.

Тя се изсмя точно над главата на детето.

— Ето каква е ползата от детективските романи! Обаче не, тук сме от почти три седмици. Първата седмица пристигнахме едва в сряда.

— По работа — заключи той. — Възможностите. Ти си му куриер.

— Приказвай си каквото щеш.

— Сега носиш различно име.

— Аз нося най-различни имена, естествено е.

— Когато изпълняваш различни задачи ли? — Той погледна надолу към момчето — беше затворило очи, но клепачите му бяха подути и зачервени. — Той има ли някаква роля?

Потропа се, точно в този момент, по талашитената преграда: беше Гунар Хемлиг, който остави пощата.

— Нилсон нареди да ти дам това... — Той хвърли на земята кашон, препълнен с пликове и бързо си тръгна. Не разговаряше с Ларш. Андерш, когато го срещнеше, се държеше също така мълчаливо.

Ларш им бе нанесъл оскърбление, те му бяха ядосани. Беше се върнал към всичко онова, което преди бе отхвърлял. Не бе въпрос само за мебелите, с които пълнеше новия си апартамент — литературното гърне отдавна вече беше преживяло това. Беше свързал телефона си с автоматичен секретар, беше си взел пишеща машина в стаичката както всички тях, а въкъщи си имаше и компютър с екран, от който се лееха зелени букви от Япония, както и електронен принтер, който печаташе с невидими пръсти и скорост равна на скоростта, с която слънцето залязва на края на света. Нилсон въвеждаше автоматизация в „Моронтьорн“, но Ларш Андеменинг сам се роботизираше. Бил скрил — така виждаха нещата в литературното гърне — жена робот под леглото си. Държал я в стар кашон от водка. Посред нощ Ларш шляпвал едно копче и тя заемала позиция с щракване, като се конструирала част по част. Била направена от стиропор, а за свързка били използвани стари брачни халки, купени на едро от адвокат по

разводи, който имал цели купчини; единствената задача, която тя искала от Ларш да изпълни, била да слага руж на бледите и порести бузи, както и да удовлетворява вибрациите и.

Толкова за литературното гърне, с неговото къкрене. Нилсон обмислял да осигури на Ларш допълнително място всеки ден в добавка към колоната му в понеделник. Той пишеше бързо, имаше дар слово, беше започнал да спазва работното време и рядко се примъкваше в редакцията след полунощ. Беше се поправил, беше се възстановил — беше се възстановил от старата си болест. Отнасяше се сериозно към писането на рецензиите. Изглежда, се бе отказал от екзистенциалния си страх, беше се отказал от всички онези нечетивни автори, които извираха от търбуха на Централна Европа, държеше на шведите и на по-приятните американци, човек не можеше да го чуе да произнася имената на Киш, или Канети, или Музил, или Броч, от устата му не се чуваше името на Кафка. Беше приключил с всички онези чудатости. Беше като човек в кома, който внезапно е дошъл на себе си, след като е било обявено, че ще остане заспал до края на живота си, и който е възстановил рутинните си навици. Цялата рутинност на всичко това изглеждаше необичайна.

Литературното гърне вреше, но кротко, беше утихнало, сега бе останала само съвсем умерена пяна и дребно празнословие. През последната половин година, въпреки че преди това не му бяха обръщали никакво внимание, Ларш сега бе се издигнал като най-постоянна тема на литературното гърне. Всъщност Гунар Хемлиг и Андерш Фискюнгел бяха тези, които поставиха началото на този нов кипеж — на тях се дължеше това, като никой не знаеше защо, още по-малко Ларш. Гунар и Андерш внезапно бяха станали свещенослужители на Ларш в ритуала на литературното гърне — литературното гърне в най-неистовия му разцвет. Гунар по-специално се наслаждаваше на високата комедия в ситуацията — как Ларш, тази красива душа, навряла кльоцавия си нос изцяло в изящната словесност, бил изигран от семейство шарлатани, фалшификатори и крадци, любители на високото изкуство и символисти! Впримчен и погълнат — от техните сатанински благоухания, от сладките им съблазни и хитрости! Съвсем не, възразяваше му Андерш, работата била там, че тези прелести съвсем не били местни: били глутница поляци, шайка чужденци, шест или осем на брой, четирима турци,

двама португалци и вероятно няколко цигани. Любовницата на Свен Стрьомберг подръпваше мъжката си яка и продължаваше в този дух: цигани, да, определено сред тях имало едно циганско момиче, върху мургавата кожа, на чийто кадифен гръб имало татуиран — в най-ранно детство, със зелени букви — един изгубен псалм, пропускан от поколения канонизатори на Библията, който псалм векове се предавал от гръб на гръб на определени млади жени от определени ромски племена, млади жени с откъснати езици, родени неми. Когато тези мургави избрани младенци пораствали, тревисто ярките букви се разпростирали по целите им тела; с коварни способности и срещу щедър хонорар (оттук и големият нов апартамент, новите мебели, роботизираните уреди) те се свързали с Ларш, за да транскрибира текста: той бил впримчен волю-неволю, тъй като притежавал специални качества, съгласно древния церемониал, тъй като момичето, което понастоящем носело псалма, изрязан чак до триъгълната вдлъбнатина на задника си, било собствената му открадната някога дъщеря... Версията на Свен Стрьомберг беше по-проста. Главатарят на шарлатаните бил Улуф Флудкранц, дегизиран.

Толкова за литературното гърне, с неговите смехове. Гунар и Андерш коментираха, че тази шутовщина била само отчасти за сметка на клетия, глуповат, лековерен Ларш. Ларш бил наранен, нанесено му бе поражение. Толкова за възторзите, за интимния екстаз на този фантазьор! — даден му бил добър урок. Бяха го унизили и оттам насам щеше да приеме пак да ходи сред хората.

Ала внезапно литературното гърне престана да вари Ларш и метна ръце върху плещите му. Кудкудякането и сатирата се смекчиха. Вместо това започнаха да се задяват с него: беше им другар. Гунар и Андерш, неподготвени за тази духовна промяна, наблюдаваха как Ларш, с посивялата му глава и бебешките му бузи, се издига. Пак го поглеждаха — по някакъв начин той вече не беше толкова застинал в ранна незрялост както преди, от пръв поглед можеше да се види, че не е момченце. Невъзможно беше вече да го приемеш другояче, освен като мъж на средна възраст — с тези резки, вдълбани в разстоянието между веждите сухи вади, които минаваха от краищата на устата му надолу към леките издатини от двете страни на челюстта му... той бе започнал да пълнее. Не можеше да се справи с някой пасаж без помощта на очилата си за четене. И въпреки това се издигаше. Беше

като някакъв призрак от пушек, твърде неуловим дори за най-чувствителния фотоапарат, който най-внезапно се бе превърнал в монолитна статуя: Ларш беше там. Читателите от понеделник се бяха събудили — пишеха му писма. Написаха му шест-седем писма, след това му написаха десетки. Той изпревари Гунар, изпревари и Андерш, получаваше повече писма от всеки друг. Не се държеше комично, не се заяждаше — как можеше да бъде описано как се държи? Но както и да се държеше, беше свръхпроизводителен: Нилсон беше готов да му позволи да се разпростре и в междинния брой във вторник. Това удвояваше заплатата му и той прие също така безхитростно, сякаш го заслужаваше. Дватамата разгледаха внимателно прозата, която пишеше: да нямаше някакъв трик там, да не би да имаше там нещо, в което никой да не може да го настигне?

Една вечер на Гунар му се стори, че е разбрал. Ларш бе престанал да очиства живота си. Тази разсеяност, това прекъсване, те имаха ефекта на черта на характера. А тази черта на характера беше противоположното на очистването. Тя доставяше голяма радост, тя се изливаше почти върху всички, беше най-розовото огледало, ласкаеше.

— И какво представлява тази прословута черта? — бе запитал Андерш, връщайки се от мивката. Той вече не караше Ларш да му носи вода: Ларш се беше издигнал, а и освен това напоследък човек не можеше да разчита, че ще намери Ларш в часа, в който излизаха мишките. Той вършеше нещо друго по нощите. А що се отнася до мишките, Нилсон беше взел мерки да дойдат да ги унищожат веднага щом електротехниците приключат работата си. Разрушените стени бяха открили къде са гнездата им.

— Посредствеността — отговори Гунар.

Дватамата не бяха зловни хора, но осъзнаваха колко е важно да не обръщат внимание на Ларш. Какво друго можеш да направиш на някого, който просперира от скандалите? Улуф Флудкранц се бе домъкнал от Финландия, но той поне беше изчезнал на юг, беше си намерил работа в Малмьо, изпарил се беше. Вече не оскърбяваше хората, като им се навира като греда в очите.

Те изчакваха литературното гърне да се промени. Литературното гърне винаги се променяше. То поглъщаше. Изхвърляше навън. Не спираше да ври.

„Моронтъорн“ се изпразваше. Електротехниците с техните бойни чукове отдавна си бяха отишли. Бяха започнали работа в осем тази сутрин, като изкъртиха с трясък кратери в стените и половин час преди обяд старите горни етажи на „Моронтъорн“ се разтресоха в конвулсии. После електротехниците се бяха изпарили. В момента секретарките бяха тръгнали да излизат, пърполеха надолу по стълбите като конфети. Нилсон затваряше като с ракетен обстрел прекрасните нови чекмеджета на космическото си бюро. Асансьорът като език на камбана се блъскаше в стените на шахтата — чу се как с опасно дрънчене сваля Нилсон надолу, към улицата. Не бе останала и следа от литературното гърне, дори утайката му. Гунар вече беше отишъл на другата страна на площада и пиеше ежемесечния си чай с директора на библиотеката на Академията — едно събитие, изчислено така, че да направи впечатление на литературното гърне, ако получеше възможност да им разкаже за него — какво огорчение беше само, че в последно време то искаше да слуша само за живота и творчеството на Ларш Андемения! Андерш беше взел автобуса за вкъщи, при вкаменелостите на праисторическото си семейство: при древния си пастрок и допотопната си леля.

Детето междувременно бе заспало, свило на тръбичка устни — достатъчно широко, за да може, от време на време, да изхърква, нещо крайно неуместно за такова дребно телце. Хъркаше като лъв.

Нейното лице беше различно от това, което помнеше. За половин година време тя — Ларш не би казал, че е загрубяла, но сега изражението и бе станало нагло. Нямахше предвид някогашното и леко вироглавие, нямахше предвид безочливостта, имаше предвид нещо съвсем различно. Тя изглеждаше ужасно кротка: *сдържана*: една фигура, отлята от някакъв чист метал. Една неподвижна пиета, светла като мед — вероятно бе под въздействието на детето в скута ѝ. А що се отнася до хъркането на момчето — тя сякаш държеше жив тромпет, който можеше да изсвири всеки миг.

— Защо в къща с мебелирани стаи? — предизвика я той. — Мислех, че имате много пари, всички вие. Защо не в някоя хубава скъпа къща недалече от „Кафе Опера“? Какви торти има там! Не постъпваш честно с това малко приятелче.

Тя допря устни до челото на момчето.

— Температурата му се качва.

— Освен ако къщата с мебелираните стаи не е част от декора? Подходящ ефект, а?

— Ти си мислиш, че аз друго не правя, а само разигравам театър.

— Доколкото знам е така. Те са те впримчили във всичко това. Вършиш това, което се очаква от теб.

— Преди час беше добре — тихо каза тя. Ръката и лежеше върху ръката на детето.

— Сценична треска — подсказа Ларш.

— Не говори такива неща. Това си е моето малко момченце.

— Семейният бизнес! Колко бащи, колко майки, и ето — фокус-бокус, син...

— Аз не съм като теб. — Тя замълча. — Не съм.

Той пак я изгледа с безучастен поглед.

— Доктор Еклунд не е плод на въображението. За съжаление. Аз преди си мислех, че е.

— Също и майка ми. Майка ми е в Гренобъл, при новия си съпруг. Разказах ти за това.

— Това е измишльотина.

— Една част не е.

— Една част! А след всичкото това време ти си готова да обясниш кое какво е? Кой какъв е сред действащите лица?

Гаргантюански тътен заглуши последните му думи. Детето, събудило се от собствените си вибрации, подгъна крака в конвулсия и сякаш отново се отпусна в съня си. Две бразди от сълзи се спуснаха с лъкатушене към брадичката му — сякаш беше дръжка на жълъд — и оттам върху ръкава на Елза Вац: дишащите тежко ноздри плачеха, подутите клепачи се намокриха.

— Не биваше да идвам — рече тя.

— Не биваше. Особено сега, когато разбирам защо си дошла.

— Не разбираш.

— За голямото изглаждане на недоразуменията. Онзи високопоставен партийен функционер, и той ли беше измислен?

— Той беше приятел на майка ми. Казах ти. Тошек Глунко.

— А възрастната вдовица с кутията и възрастният вдовец във Варшава, обувките, хартиите във фурната, мъжът с дългото черно палто...

Тя го погледна. Беше неподвижна. Дори зениците на очите и оставаха заковани на мястото си. Човек можеше да хвърли камък по тях и те пак нямаше да трепнат.

— Ти не знаеш нищо за Дрохобич. Нищо. Не знаеш нищо за Варшава. За теб всичко това е само един стремеж — то е това, което искаш да бъде — ти нямаш никаква представа за тези градове.

— Аз съм роден там. Аз съм бежанец.

— Няма никакво значение колко пъти ще повториш тези неща, ти пак няма да знаеш къде си роден. Това е измислица. Избрал си си този мним баща от някоя книга. Кой друг може да направи такова нещо...

Спокойствието му го напусна, той запремигва: окото му се опари от онова, другото око. Не беше толкова спомен, колкото смъдяща болка, парене. Онова, другото око, вече не се подчиняваше на призива му, дори в най-слабото кътче на паметта. Истината бе, че той не можеше да го повика. Когато се опита да си го представи, виждаше само съвсем малка купчинка пепел, обла, с неправилна форма, не висока от нокътя на палеца му. Сивата пепел би могла да мине за вълмо от косата на Елза Вац.

— Каж ми — попита той — има ли баща за това дете някъде? Или ще му се наложи да си го измисли?

— Баща му е в Бразилия.

— В Бразилия ли? Не в Антверпен? Значи не се е включил в семейния бизнес?

— Разведени сме — стори му се, че я чува да казва. — Хъркането на болното дете пак се усили и отнесе по течението думата, възможно бе да е казала и нещо друго. „Принудени сме“, или „Изгубени сме“, или „Размазани сме“, или нещо друго, по подобен начин протяжно произнесено с нейния странен звук, произведен в средата на гърлото и. Би могло да е абсолютно всичко, мигът отмина и детето отново се успокои.

Ларш решително заяви:

— Ти си най-лошата от всички. *Нарекла* си се с име, взето от книга. Аз не съм направил такова нещо. Задигнала си Адела, облякла си се в едно име, предрешила си се...

— Госпожа Еклунд смяташе, че това ще привлече вниманието ти. Искаше да те заинтригува.

— Госпожа Еклунд. Ами ученичката, момичето? Съвкупяване с дете! С една от собствените му ученички! Това не го е измислила госпожа Еклунд! Това е твоя измислица, нали — съвкупяването с дете, нали е твоя измислица? Хайди не би се сетила за това. Не и го признавам за нейна заслуга.

— Както искаш, така мисли. — Тя наведе глава. — Дойдох да ти кажа, че ти беше злоупотребен.

— Употребен — поправи я той.

— Тя те оскърби.

— Но не и доктор Еклунд, така ли. Не и доктор Еклунд с прекрасната му лупа, нали? Кръстоска от детектива Шерлок Холмс и циркаджията Ф. Т. Барнъм, нали?

— Не, не и баща ми.

— Баща ти — отмъстително повтори той.

— Той те оскърби, но съвсем слабо.

— О, благодаря, значи, съвсем слабо. Признателен съм му.

— Ти го засегна повече. Той още не се е съвзел. Никога няма да се съвземе. Ти си нямаш представа какво направи. Аз затова съм тук — каза тя. — Дойдох да ти кажа какво си направил.

— Какво съм направил ли! Съсипах му шедьовъра. Предполагам, че за изработката на такова нещо на един експерт са му необходими два или три месеца, нали? Така че няма проблем, може да започне и да изработва друго.

Тя пак повтори:

— Ти нямаш представа какво направи. Не го съзнаваше тогава, не го разбираш и сега.

— Е, ако разбирах, аз щях да бъда експертът, нали така? Предполагам, че на човек му е нужно подходящо мастило, подходяща писалка, както и подходящ вид хартия и необходимо лековерие. Предполагам, че той може да се снабди с тези неща. Също и всякакви полезни ръкописи — отделни писма, контрабандно внесена кореспонденция, по които да оформи почерка, това е най-напред. А

след това и добър лъжльо като теб — родена трагична актриса, бих те нарекъл — и доста грубо боравене, така че хартията да бъде намачкана и състарена за кратко време, пренасяне и разнасяне в чанти и съдинки, а вероятно дори и в обувки и фурни, потапяне в локви — всичко това са технически неща и аз не зная как се правят. Основното обаче е да разполагаш с подходяща измишльотина, която е най-важното, измишльотината, нали така?

— Вие сте всичките литературни паразити. — Тя бе цялата изпълнена с мрачно презрение, момчето се размърда в ръцете и. Беше мадоната на презрението. — Отмъщение и илюзия, илюзия и отмъщение! Вие си мислите, че всичко е фантазия. Има много повече неща на света, не само фантазия.

— Като пари — подсказа Ларш. — Нали това е смисълът на целия ви семеен бизнес.

Момчето потръпна, внезапно се бе събудило. То с труд повдигна жельдовидната си брадичка и косо огледа стаичката. В мрака на входната врата, изправена на задните си крака, клечеше една сивокафява мишка. Тя се тресеше цялата. Ушите и потрепваха, мустаците и се поклащаха и тя бе вдигнала дребните си предни лапички като ръцете на дете.

Момчето извика, продължителен писък, и се смъкна на пода.

— Трябва да го отведе.

— Не трябваше да го водиш. Детето е толкова болно.

— Какво разбираш *ти* от това? — Презрението и бе наистина мрачно.

Той съзнаваше, че тя е права. Мина му през ума мисълта — спомни си за изхвърлената кутия с боички на Карин, за отвлечената в Америка Карин, — мина му мисълта, че е сменил невероятния живот на дъщеря си срещу купчинката сива пепел. Илюзия, илюзия! И пари. Не беше ли самият той жив заради семейния бизнес на продажния търговски пътник във Варшава преди толкова много време?

Той кротко рече:

— Аз имах някога дете. Отнеха ми я и вече нямам свое дете.

— Колко платоническо. Литературно. — Тя не му вярваше и защо ли да му вярва? Казваше го той самият: измислил бе баща си, защо да не измисли също така лесно и едно дете. — Няма ли *нищо* твое, оставено тук и сега? Би трябвало да се запиташ дали ти самият

съществуващ. Може би си просто нечия теория. Нечия презумпция. — Тя сграбчи момченцето си. — Любители на литературата. Паразити. Затова дойдох. За да съм сигурна, че си го научил.

Тя не изпитваше никакво състрадание. Той не разбираше кое е това, което трябва да научи.

— Ти го довърши. Кремира го. Няма го. Същият. Единственият. Беше това, което се смяташе, че е.

— Факсимилето на доктор Еклунд — Така замъглено, тихо.

— „Месията“ — произнесе тя: лицето и бе непроницаемо, неизменно, жива медна отливка. — От Дрохобич. През Варшава. Същият.

— Това ти го казваш — рече той. — Казва го Адела. Толкова по този въпрос.

— Изгорен. Унищожен. Разбери! — заповяда му тя.

— Искаш да вземеш реванш, това е всичко. Дъщерята на фалшификатора.

— Беше това, което се смяташе, че е. Той подправя паспорти, нищо друго. Не може да подправя други работи. Или поне не се е опитвал. Той извежда хора от там и ги води тук, защо не слушаш какво ти казва Хайди? Може да отведе хората навсякъде. Майка ми ходи, където си иска. Както и аз. — Той забеляза, че тя се е овладяла, както и синът и. Беше тръгнала да си върви, в някаква своя посока. — Последният продукт на творческата мисъл на Дрохобич — заяви му тя — изчезнал в дима.

Трагическа актриса!

Бежанец шарлатанин!

Той не знаеше дали тя ще избере асансьора или стълбището. За негова изненада чу двойно трополене откъм отвора на стълбищната клетка, учестен като бод на шевна машина: тропотът от стъпките на момчето след нейните стъпки. У нея нямаше никакво състрадание — защо? Бе придобила навика на покорството. Крачеше вместо баща си. Водеше крачките на малките крачета надолу.

Това осигури на Ларш необходимото му време, не му беше нужно много време. Беше забравил в кое чекмедже на ожуленото старо бюро на Нилсон я беше пъхнал. Пребърка едно след друго чекмеджетата — бяха празни, нищо ценно нямаше в нито едно от тях. Накрая я намери: бялата барета, лепкава от влагата в „Моронтъорн“.

Беше я занесъл в „Моронтъорн“ в деня, в който се бе изнесъл от стария си апартамент. Беше зарязал юргана, струпан върху кожения фотьойл със строшения крак в чупката на коридорчето.

Той изтича до горния край на стълбищната клетка — не виждаше нито майката, нито детето, но от трополенето на бодовете разбра, че вече са близо до най-долната площадка.

— Госпожо Вац — извика той в мрачния вертикален въздух. — Шапката ви! Вземете си шапката! — и я пусна да падне в спираловидно движение все по-надолу и по-надолу.

Не че ѝ бе повярвал. Понякога установяваше, че и вярва, но най-често не и вярваше.

Това, което продължаваше да го безпокои, бе миризмата — онази миризма на нещо, което се пече — из цял Стокхолм. Беше цяла напаст — във всяко ъгълче на града, без значение колко чист и ясен бе вятърът. Понякога изглеждаше, че се надига от отбиваните води в шлюзовете, друг път се разнасяше от върховете на шпиловете. И винаги го настигаше, където и да беше, по всяко годишно време. Сякаш Стокхолм гореше и бавно се превръщаше в Африка: миризмата, зиме или лете, на изпечена зебра.

Знаеше, че това са халюцинации — халюцинации от някакъв род — Хайди би настоявала, че са халюцинации — че е плод на въображението му. В края на годината почти бе спрял да мисли за миризмата, освен когато се събудеше сутрин; сутрин тя винаги бе в дрехите му.

Литературното гърне, от своя страна, се бе върнало към навика си да не обръща внимание на Ларш Андемения: въпреки че пощата му беше доволно обилна и Нилсон бе прибавил (независимо от завистливата бледост на Гунар Хемлиг и Андерш Фискюнгел) тлъст неделен кокал към броевете му в понеделник и вторник. При все това се случваше понякога — не много често — Ларш да изпитва тъга по предишния си живот. Не защото не бе успял да го очисти. И не заради изгубения „Месия“. Не и защото бе застаряло сираче и бе мушнал пръста си в речника, за да си избере оттам име. Не и заради онова лъжесвидетелстващо око, изхвърлено като счупен сляп въглен сред пепелта на месинговата амфора.

Когато все по-рядко и по-рядко миризмата започна да нахлува от сутрешните процепи, в тесния коридор на черепа си Ларш зърна някакъв мъж с дълго черно палто, забързан с метална кутия от тиранти под мишница, все по-бързо и по-бързо запътен към комините. Тогава,

сред синята светлина на Стокхолм, сред парите на зебрите, той
изпитваше чувство на скръб.

Издание:

Автор: Синтия Озик

Заглавие: Месията от Стокхолм

Преводач: Йордан Костурков

Година на превод: 2009

Език, от който е преведено: английски

Издание: първо

Издател: Сиела софт енд павлишинг АД

Град на издателя: София

Година на издаване: 2009

Тип: роман

Националност: американска

Печатница: Печатна база СИЕЛА

Излязла от печат: 01.2012

Отговорен редактор: Иванка Томова

Редактор: Надя Димитрова

Технически редактор: Божидар Стоянов

Художник: Капка Кънева

ISBN: 978-954-28-0581-6

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/2211>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.